

BP WINCENTY URBAN

KSIEGOZBIÓR KANONIKA
JERZEGO W. BUDAEUSA A LOHR
Z 1653 ROKU

LUBLIN 1981

WSTĘP

W drugiej połowie XVII wieku widzimy żywe tendencje w diecezji wrocławskiej odrodzenia i odnowienia życia religijno-moralnego oraz duszpasterskiego. Składa się na ten rzetelny wysiłek szereg współczynników, jak działalność seminarium diecezjalnego, akcja jezuitów, gorliwość niektórych biskupów ordynariuszów, duchownych oraz kapituły katedralnej i jej członków. Wśród współczynników odrodzenia nie małą rolę odgrywała i książka, jaka docierała do duchowieństwa diecezjalnego, a zwłaszcza członków kapituły.

Książka jest zawsze wyrazem „pewnych wartości intelektualnych i artystycznych, wyznawanych i krzewionych z całą świadomością człowieka”¹.

Książka formowała niewątpliwie mentalność czytelników. Pomaga nam poznać pożyteczną działalność ośrodków wydawniczych i handlowych i docenić drogi, którymi zmierzały transporty książkowe do diecezji wrocławskiej, a zwłaszcza do jej centralnej kapituły.

Podmiotem szczególniejszego zainteresowania się jest dla nas kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr, właściciel wspaniałej i zasobnej biblioteki.

Poznawanie dziejów bibliotek kościelnych ma wielkie znaczenie dla odtworzenia historii prądów umysłowych tętniących w pewnych epokach. Wielką pomocą służyć nam mogą w tym względzie dawne inwentarze biblioteczne, stanowiące najlepsze źródło do poznania dawnych bibliotek kościelnych. Pozwalają one poznać zawartość księgozbiorów, nawet przy minimalnym opisie katalogowym. Oczywiście pozycja badającego jest tym lepsza, gdy zapisy inwentarzowe możemy porównać z zachowanymi książkami.

Inwentarze pomagają ocenić przede wszystkim stan ilościowy bibliotek w pewnym okresie oraz przeprowadzić szczegółową charakterystykę treści ideowej księgozbiorów; mówią one o zainteresowaniach umysłowych duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego w danej epoce.

W zasłużonej dla kultury diecezjalnej Bibliotece Kapitulnej składało swe księgozbiory wielu kanoników kapituły katedralnej. Do nich należy też hojny donator, ksiądz kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr, zmarły w 1653 roku. Dysponujemy szczęśliwie zachowanym katalogiem jego księgozbioru². Oryginał katalogu pisany jest na papierze, w formie dudki o wymiarach 325 mm. X 98 mm. Na pierwszej karcie podany jest tytuł: *Catalogus Librorum V(enerabilissimo) Capitulo Ecclesiae Cathedralis Vratislaviensis ab olim Reuerendissimo Domino Georgio Laurentio Budaeo a Lohr memoratae Cathedralis et Collegiatae S. Crucis ibidem Canonico die 30 Julii Anno Christi 1653 de facto relictorum*. Niżej podana data 1653 i piórkiem naznaczony herb, złożony z elementów: kapelusz, połowa orła, lilie oraz litery: G L B A L (Georgius Laurentius Budaeus A Lohr).

Ten sam tytuł powtórzony został na koszulce ochronnej, tylko w znie-

¹ Por. Jan Muszkowski: *Życie książki*, Kraków 1925, s. 125.

² Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu (skrót: AAW), III C B c.

kształconej formie: *Catalogus librorum Ven. Capitulo ab Canonico Dr Georg Laur. Budaeus a Lohr relictorum 1653*. Tytuł ten w takim ujęciu wpisał też ks. Kurt Engelbert, dyrektor Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, zmarły w Hildesheim 12 września 1967 roku³.

Katalog liczy 16 kart, zapisanych jest 12, czystych 4, końcowe karty w ilości 11 są na dole naderwane, stąd wpisy książek uszkodzone.

Katalog zawiera wpis książek w następujących formatach: Libri in folio regali maiori et minori w ilości 158, Libri in quarto maiori et minori — 249. Zapis katalogu przy „Libri in quarto maiori et minori” ma znakowanie cyfr normalnie bieżące od 1 do 114. Dalej wygląda, że pisarz podał „225” pomyłkowo zamiast cyfry „115”, (225 *Meteora*, 226 *Astra Caelestia*) i tę kolejność kontynuuje. W dalszym ciągu jest tekst urwany. Pisarz powinien skończyć na liczbie „122” i na następnej stronie zaznaczyć cyfrę „123”, jest jednak na niej „223” aż do „249”, zamiast do „149”. Libri in octavo maiori et minori — 229. Ostatnia cyfra podana tutaj jest 223, reszta urwana; widoczna jest jeszcze cyfra „4”, pozostała zaś część tytułów w ilości 5 jest urwana. Libri in duodecimo et minori — 140; czyli wszystkich pozycji wpisanych jest 776 (158+249+229+140).

Zapisy katalogu są podane w skróconej formie, często mającej tylko treściowe ujęcia tytułów, bez zaznaczenia miejsca, roku wydania oraz oficyny drukarskiej czy drukarza. Dla przykładu przytaczamy wpis: *Summa S. Thomae Aquinatis*.

Wspomniany tutaj kanonik — Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr był niewątpliwie zasłużonym bibliofilem śląskim. Posiadał on „znaczny i dobrowolny księgozbiór ze wszystkich prawie dziedzin wiedzy, tak duchownej, jak i świeckiej”⁴. Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu otrzymała po nim ze spadku w 1653 roku 798 dzieł. Tak pisze Edward Chwalewik⁵.

Dar ten pomnożył wydatnie zbiory Biblioteki Kapitulnej po zniszczeniu jej przez Szwedów w 1632 roku.

Do ozdoby swych książek kanonik Budaeus używał drzeworytowego ekslibrisu herbowego, „miernego rylca”, z drukarskimi napisami nad i pod drzeworytem. Ma on wymiary 55×40 mm, łącznie z napisem 86×40 mm, kartki ekslibrisowej 105×65 mm⁶.

Drzeworyt wyobraża dwupolową tarczę herbową pod hełmem otwartym w koronie, z obfitymi labrami, z której występuje trójlistek koniczyny między dwoma skrzydłami. Na tarczy w prawym polu widać pół orła, w lewym dwie oddzielone ozdobnym pasem poziomym Gozdawy. Nad drzeworytem jest trzywierszowy napis drukarski: Georgius Laurentius Budaeus a Lohr. Pod drzeworytem mieści się również trzywierszowy napis drukarski: Canonicus et Officialis Wratislaviensis⁷.

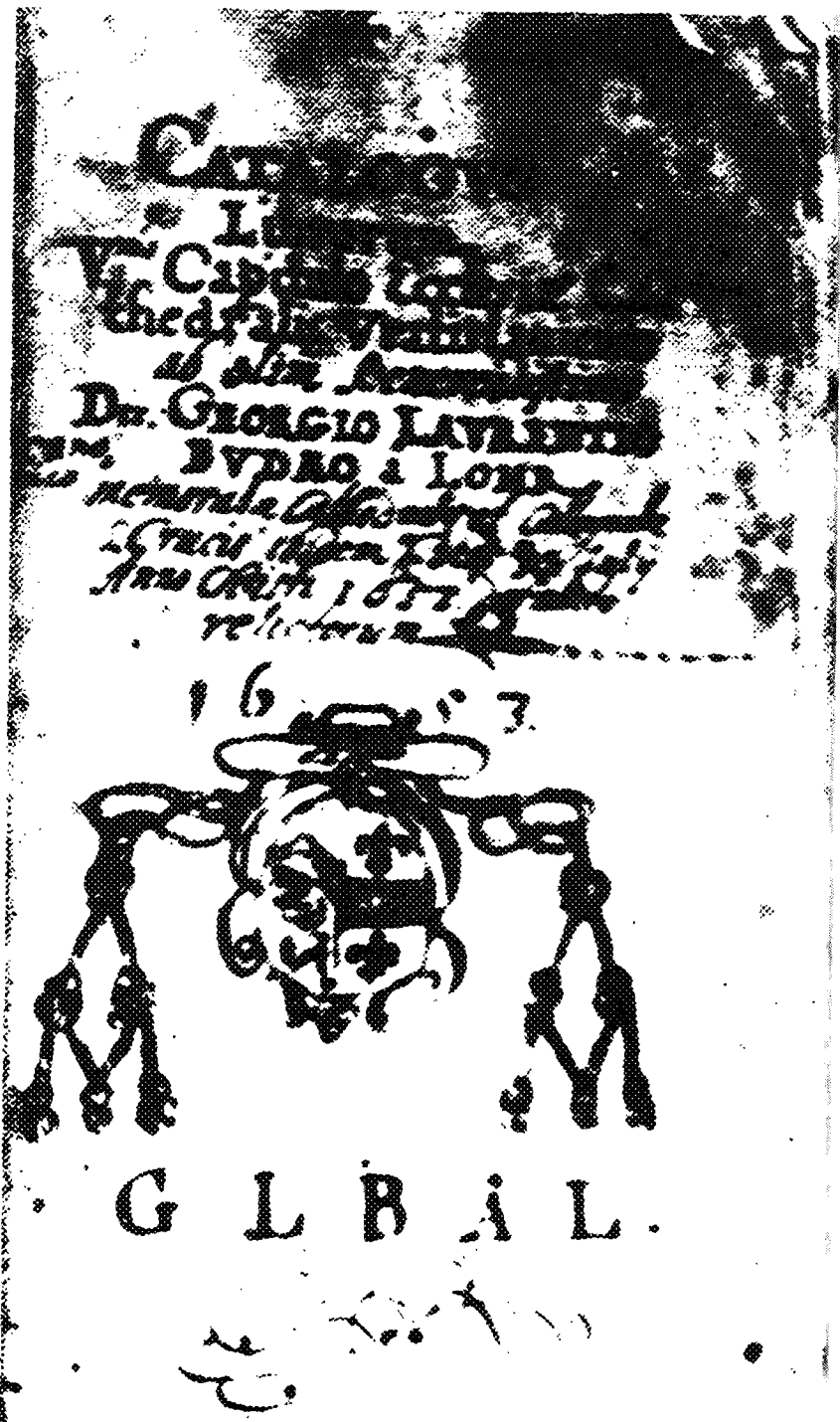
³ Por. „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”, XXV: 1967, s. III.

⁴ Edward Chwalewik: *Exlibrisy polskie szesnastego i siedemnastego wieku*, Wrocław 1955, s. 70–71; Joseph Jungnitz: *Geschichte der Dombibliothek zu Breslau*, „Silesiaca”, Breslau 1898, s. 198.

⁵ Chwalewik (*Exlibrisy*, s. 70) podaje, że na ekslibrisie w Ossolineum we Wrocławiu zaznaczona jest data 1654 z poprawioną inkaustem ostatnią cyfrą na 6; (Według inwentarza AAW III C 8 c jest 776 dzieł).

⁶ Chwalewik: *Exlibrisy*, s. 71.

⁷ Chwalewik: *Exlibrisy*, s. 71.



1. Karta tytułowa katalogu

I. ŻYCIORYS KANONIKA JERZEGO WAWRZYŃCA BUDAEUSA A LOHR

Kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr urodził się w Nysie w 1610 roku¹. Był on bratankiem Jana a Lohr, dziekana i oficjała generalnego we Wrocławiu, doktora praw², stąd też cieszył się jego poparciem w dalszej karierze kościelnej. Ojcem jego był Melchior Budaeus, a matką Ewa³, małżonkowie wzorowego życia, obywatele Nysy. W 1625 roku matka jego już nie żyła⁴. Chłopiec wraz z rodzicami oddawał się cnotom uczciwości i pobożności⁵. W Nysie poświęcał się naukom „artium liberalium”⁶. Już wówczas dał on piękne nadzieje, że będzie pożyteczny w pracy Kościoła⁷.

Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr od roku 1625 był kanonikiem kolegiaty w Nysie⁸. Później otrzymał prałaturę kolegiaty w Raciborzu oraz kanonię kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu⁹. W roku 1633 jest wymieniany jako kanonik opolski¹⁰. Tonsurę i cztery mniejsze święcenia otrzymał 1 września 1625 roku z rąk biskupa Ignacego Kolowrata, sufragana w Ołomuńcu, biskupa tytularnego nikopolitańskiego, kustosza kościoła wrocławskiego¹¹.

Studia rozpoczął w Pradze. Następnie kontynuował je w Rzymie¹². Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr przebywał w Rzymie przez cztery lata. Przez jeden rok poświęcał się filozofii. Przez trzy lata studiował teologię¹³. W czasie studiów przebywał w Collegium Germanicum et Ungaricum. Studiował pilnie¹⁴. Zaświadczył o tym rektor kolegium Bernard Castoreus, jezuita, w piśmie wystawionym w Rzymie 15 października 1633 roku¹⁵. Złożył publicznie egzaminy. W dniu 26 listopada 1633 roku rektor Collegii Romani Societatis Jesu Franciszek Picolomineus podał, że Jerzy Wawrzyniec Budaeus z diecezji wrocławskiej poświęcał się studiom teologii spekulatywnej bez przerwy przez okres trzech lat. Zaczął te studia 3 listopada 1630 roku. Kon-

¹ W roku 1633 uzyskał on w Perugii doktorat z filozofii i teologii w 23-cim roku życia, a zatem urodził się w 1610.

² AAW III a 11: Liber receptionum Venerabilis Capituli S. Joannis Wratislaviensis, k. 14.

³ AAW III a 11: Liber receptionum, k. 15 — „inculpatae vitae parentibus suis, huius Reipublicae nostrae civibus, iuxta ritum ac institutionem Sacrosanctae Matris Romanae Ecclesiae, vero solemnique matrimonii vinculo coniugatis, legitime natum, in lucemque editum esse”; świadectwo to zostało wystawione 7 października 1625 roku.

⁴ AAW III a 11, k. 15 — podana jest tu jako „plae memoriae”.

⁵ AAW III a 11, k. 15 — „unaque cum parentibus suis, non nisi pariter honestati, ac pietati huc usque semper deditum”.

⁶ AAW III a 11, k. 15.

⁷ AAW III a 11, k. 15 — „se aliquando in statu ecclesiastico Reipublicae Christianae maxime utilem fore”.

⁸ AAW III a 11, k. 15v W Rzymie w 1633 roku wspomniany jest przez rektora Collegii Romani Societatis Jesu Franciszka Picolomineusa jako „canonicus Nissensis”.

⁹ Ks. Ginter Cwiężczek: *Kapituła wrocławska za rządów biskupa królewicza Karola Ferdynanda Wazy (1625–1655)*, „Colloquium Salutis”, 3: 1971, s. 103–121.

¹⁰ AAW III a 11, k. 16 — „canonicus Nissensis et Oppollensis”.

¹¹ AAW III a 11, k. 17–18. Poświadczenie o tym wystawiono w Ołomuńcu 20 stycznia 1626 roku.

¹² AAW III a 11, k. 15v.

¹³ AAW III a 11, k. 16–16v — „diligenter impendit”.

¹⁴ AAW III a 11, k. 16–16v — „per tres annos, summa omnium cum laude et plausu sedulam dedit operam”.

¹⁵ AAW III a 11, k. 16–16v.

tynuował je do 3 listopada 1633 roku. Brał pilnie udział w wykładach porannych i popołudniowych¹⁶. Przez cały okres studiów zachowywał się przykładnie¹⁷. Opinię tę podpisali również jego współkoledzy, mianowicie: Jerzy Belepehenius i Tobiasz Pistes, obydwaj Węgrzy, oraz Jan Smit z Prus¹⁸.

Studia swoje Budaeus uwieńczył podwójnym doktoratem, z filozofii i teologii. Świadczy o tym wspomniany już rektor Bernard Castoreus w piśmie wystawionym w Rzymie 15 października 1633 roku¹⁹.

W Rzymie otrzymał Budaeus święcenia subdiakonatu 21 maja r. 1633²⁰, diakonatu 24 września tegoż roku²¹. Święcenia kapłańskie miał szczęście otrzymać w Ołomuńcu 2 czerwca 1635 roku z rąk sufragana Filipa Fryderyka Breinera, biskupa tytularnego Jopy, archidiakona ołomunieckiego, od 1627 kanonika kapituły katedralnej we Wrocławiu, od 1639 biskupa wiedeńskiego, działającego na tym stanowisku owocnie przez 30 lat. Zmarł on w 1669 roku²².

Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr został w 1636 roku mianowany przez księcia Karola Ferdynanda Wazę, biskupa wrocławskiego, kanonikiem kapituły wrocławskiej²³, wakującej po śmierci Jana Chrzyciela Zaechiusa, dopuszczonego do niej 6 marca 1636. Prokuratorem do przejęcia przez niego otrzymanej kanonii został upoważniony jego stryj, Jan Lohr, kanonik katedry i świętokrzyski we Wrocławiu, prepozyt w Nysie, wikariusz generalny in spiritualibus i oficjał biskupa Karola Ferdynanda Wazy, księcia polskiego i szwedzkiego²⁴.

Kanonik Budaeus cieszył się zaufaniem biskupa Karola Ferdynanda Wazy. W roku 1650 biskup Waza upoważnił go do złożenia papieżowi w jego imieniu żądanego sprawozdania ze stanu diecezji²⁵. Podczas synodu diecezjalnego, odbytego w Nysie w tamtejszej kolegiacie św. Jakuba w dniach 26—28 maja 1653 roku²⁶, był delegatem kapituły do omówienia i opracowania odpowiedzi na przysłane przez biskupa zagadnienia oraz proponowanym sędzią synodalnym i konsyliarzem. Następnie został mianowany radcą i protonotariuszem synodu. Po synodzie został egzaminatorem prosynodalnym dla kandydatów do święceń kapłańskich. Zmarł 30 lipca 1653 roku na atak apopleksji²⁷.

¹⁶ AAW III a 11, k. 15v.

¹⁷ AAW III a 11, k. 15v — „per integrum hoc triennium pie, virtuosce, honeste decenterque versatum esse”.

¹⁸ AAW III a 11, k. 15v.

¹⁹ AAW III a 11, k. 16—16v — „approbatus, doctoralique laurea in S. Theologia et Philosophia dignissimus declaratus”. Ks. Ginter Cwięczek mówi (*Kapituła wrocławska*) o uzyskaniu doktoratu przez Jerzego Wawrzyńca Budaeusa w Perugii.

²⁰ AAW III a 11, k. 17v—18. Poświadczenie o tym fakcie wystawione zostało w Rzymie 3 października 1633 r.

²¹ AAW III a 11, k. 17v—18.

²² Cwięczek: *Kapituła wrocławska*, s. 108.

²³ AAW III a 11, k. 14—18 — „dilectum Georgium Laurentium Budacum... autoritate Lociordinarii benigne investimus”.

²⁴ AAW III a 11, k. 14—18.

²⁵ Relacja została sporządzona w Nysie 21 kwietnia 1650 roku dla papieża Innocentego X. Por. bp Wincenty Urban: *Z dziejów duszpasterstwa w archidiakonacie wrocławskim w czasach nowożytnych*, Warszawa 1971, s. 24—26.

²⁶ AAW III b 13: Acta Capituli 1650—1658. Por. Jakub Sawicki: *Concilia Poloniae, Źródła i studia krytyczne*. X: Synody diecezji wrocławskiej i ich statuty na podstawie materiałów przysposobionych przy udziale Alfreda Sabischa, Wrocław 1963, s. 282, 285, 288.

²⁷ Cwięczek: *Kapituła wrocławska*, s. 109; J. Jungnitz: *Die Breslauer Germaniker*, s. 149—151.

II. ZASÓB KSIĘGOZBIORU KANONIKA JERZEGO WAWRZYŃCA BUDAEUSA A LOHR POD WZGLĘDEM TREŚCIOWYM

Charakterystyka oceny księgozbioru kanonika Budaeusa a Lohr stanowiącego odbicie niewątpliwie zainteresowań swego bibliofila stanowi ciekawy problem. Wspomniany kanonik Budaeus a Lohr jako bibliofil starał się nabywać książki do swego księgozbioru, ale wiele z nich otrzymywał także drogą darów grzecznościowych i okolicznościowych.

Interesujące badacza proporcje typograficzne książek zebranych w księgozbiorze kanonika Budaeusa dają świadectwo, że stosunkowo mały procent dzieł wyszedł z tłoczni krajowych, a zwłaszcza z Wrocławia.

Do księgozbioru kanonika Budaeusa wędrowały książki z różnych oficyn drukarskich. Na czele kroczy ośrodek wydawniczy we Frankfurcie nad Menem — 33 tytułów wydawniczych, następnie idzie Kolonia — 29, Lion — 28, Antwerpia — 18, Bazylea — 17, Wenecja — 11, Monachium — 10, Ingolstadt — 9, Rzym — 7, Augsburg — 6, Lipsk — 6, Amsterdam — 5, Straszburg — 5, Norymberga — 5, Moguncja — 4, Hagenau — 3, Wrocław — 3, Kraków — 3, Tybinga, Bruksela, Leodium, Lowanium, Witenberga, Innsbruck, Rostock, Konstancja, Eisleben, Amberga, Monaster, Spira, Zgorzelec po 1.

Proporcje językowe księgozbioru Budaeusa odpowiadają ówczesnym warunkom i swoistego panowania języka łacińskiego w życiu warstw wykształconych, duchowieństwa i świata nauki. Stąd też nie dziwi nas ten układ w omawianym księgozbiorze.

Językiem dzieł księgozbioru kanonika Budaeusa jest bezwzględnie łacina, panująca tu wszechwładnie, następnie język niemiecki, pewne dzieła są w języku francuskim i włoskim. Polonica należą w zbiorze do bardzo rzadkich.

a. POSZCZEGÓLNE DZIEDZINY ÓWCZESNEJ WIEDZY W KSIĘGOZBIORZE

Zbadanie księgozbioru pod względem tematycznym wysuwa szereg trudności. Niektóre egzemplarze są wielotematyczne lub ogólne i dlatego trudne do właściwego zaliczenia.

Z przedstawionego księgozbioru wybijają się niewątpliwie zainteresowania kanonika Budaeusa, które szły w kierunku teologicznym, prawnym i gospodarczym. Nie obce mu były zainteresowania historyczne. Nie mógł też pomijać innych dziedzin wiedzy, jak filozoficznej i humanistycznej, żywo interesujących ówczesnego człowieka.

1. Pismo święte i egzegeza

W czerwcu 1520 roku ogłosił papież Leon X bullę potępiającą szereg zdań z pism Marcina Lutera i wezwał go w duchu ojcowskim do powrotu na drogi wierności Kościołowi i jego nauce. Reakcja jego była jednak inna. W grudniu tegoż roku Luter spalił bullę papieską. Z początkiem 1521 roku ogłoszono na niego klątwę kościelną i banicję. W wytworzonej sytuacji znalazł on schronienie i bezpieczeństwo na zamku w Wartburgu, gdzie obok działalności polemicznej pracował gorliwie nad przekładem *Biblii* z języka greckiego i hebrajskiego na język niemiecki, kładąc przez to pod względem literackim i naukowym dla kultury niemieckiej ogromne zasługi, pod względem jednak rzeczowym naginając teksty do błędnych swoich poglądów.

W wysiłkach swoich nad tłumaczeniem *Pisma świętego* Luter nie był odosobniony; wiek bowiem XVI tętnił żywym ruchem przekładania ksiąg *Pisma świętego* na języki narodowe. Miał w tym względzie i inne ułatwienia.

Humaniści przyczynili się niewątpliwie wiele do krytycznego wydania tekstu biblijnego. Jeszcze więcej dokonali reformatorzy religijni XVI wieku, wśród nich Marcin Luter, starając się wnikać w treść *Pisma świętego*. Wydawnictwa z zakresu bibliistyki w okresie reformacji cieszyły się wielką wziętością. Lud niejednokrotnie starał się szukać na kartach *Biblii* usprawiedliwienia dla swoich radykalnych postulatów.

W księgozbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa z zakresu *Pisma świętego* znalazła się *Bibell, das ist Alle Buecher Alts und News Testaments nach Alter in Christlicher Kyrchen gehabter translation treulich verteuscht und mit vielen heilsamen Annotaten erleucht*. Tłumaczenia dokonał i zaopatrzył tekst w komentarze Jan Dietenberger. Tekst został przyozdobiony artystycznymi figurami. *Biblia* ta wyszła drukiem w Kolonii w 1522 roku staraniem Gerwina Caleniusa i spadkobierców Jana Quentela¹.

Innych egzemplarzy *Pisma świętego* w omawianym księgozbiorze nie znajdujemy.

Lepiej przedstawia się dział egzegezy *Pisma świętego*. Komentarze do ksiąg *Pisma św.* lub zawilszych tekstów cieszyły się znaczną poczytnością oraz służyły pomocą w tłumaczeniu objawionej prawdy Bożej. Należy tu wymienić dzieło *Super Marci Evangeliare Postilla* pióra Alberta Wielkiego, dominikanina, biskupa Ratyzbony, której druk ukończono w Hagenau w 1504 roku, w Wigilię Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, kosztem bibliopola Jana Rynmana de Oringaw, czcionkami Henryka Grana, tamtejszego obywatela. Tekst tegoż komentarza kończą *Notule super Lucam*, również Alberta Wielkiego².

Jako „Opus praeclarum” oceniono *Historia Hebreorum*, zaczerpniętą z *Ennead* Marka Antoniego Cocciusa przez Jana Kusthuerta, wydaną w Bazylei w 1515 roku przez kalkografa Adama de Langendorff³. W Lionie ujrzały światło dzienne w latach 1594, 1596, 1598 trzy tomy *Komentarzy i dysput do Księgi Genesis*, zawierające historię Mojżesza „ab exordio mundi usque ad Noëticum diluuium”, których autorem jest jezuita Benedykt Pererius. Wyszły one drukiem „ex Officina Iuntarum”⁴.

Czwarty tom tegoż komentarza, pióra Benedykta Pereriusa, zachowany w księgozbiorze Jerzego Wawrzyńca Budaeusa, pochodzi z roku 1600, wydany w Lionie „apud Horațium Cardon”. Za znakomite dzieło — „iucundissimum et utilissimum” nie tylko dla teologów, ale wszystkich miłośników pobożności, uznano *In Librum Esther Commentarii* Franciszka Feuarentiusa, profesora teologii w Paryżu, franciszkanina, które ukazało się w Kolonii w 1595 roku w *Officina Birckmannica* kosztem Arnolda Mylius⁵. Autor napisał ten komentarz głównie pod aspektem pożytku kaznodziejskiego.

Portugalczyk z pochodzenia, Hektor Pintus, profesor *Pisma świętego* w Koimbrze, wydał w 1595 w *Oficynie Typograficznej* Marcina Nutiusa w

¹ Biblioteka Kapitułna we Wrocławiu (skrót BKW) I 35 Fol. Na grzbiecie tegoż egzemplarza napisano ręcznie: Deutsche Bibell mit Figuren.

² BKW II 78 Fol.

³ BKW II 8 F.

⁴ BKW II 24 Qu.

⁵ BKW II 102 Oct.

Antwerpii *Commentaria in Daniele, Nahum et Thraenos Jeremiae*⁶. Na karcie tytułowej umieszczono tu ciekawy miedzioryt z napisem: Virtus — pietas — homini tutissima. W Akademii Paryskiej w 1517 roku wyszła nakładem Jana Petita do czterech *Ewangeliï: Cathena vere aurea* pióra św. Tomasza z Akwinu⁷, „subtilissimo vinculo connexa”. Do tegoż komentarza dołączono *Sermones de Tempore et de Sanctis cum duplici exemplorum promptuario* głośnego dominikanina Jana Herolta, opublikowane w Hagenaw w 1514 roku kosztem Jana Rynmanna de Oringaw, drukiem Henryka de Oringaw.

2. Ojcowie Kościoła

Kościół odrodzenia potrydenckiego odczuł szczególniej potrzebę nawrotu do źródeł tradycji katolickiej. Dzięki wynalazkowi druku przez Jana Gutenberga w XV wieku dorobek Ojców Kościoła mógł docierać do szerszej grupy czytelników i odbiorców. Z nieklamany zapalem oddał się akcji wydawniczej dzieł Ojców Kościoła znakomity humanista Erazm z Rotterdamu, aczkolwiek zainteresowania te odnosiły się głównie do strony literackiej wydawanych pism oraz filologicznej, nie pomijając ich teologicznego aspektu.

W księgozbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr z zakresu patrystyki, biorąc pod uwagę chronologię zgrupowanych druków, występuje najpierw Aureliusz Prudencjusz Klemens⁸. Urodził się on w r. 348 w Saragocie w Hiszpanii, zmarł po 405 roku⁹. Uchodzi za największego starochrześcijańskiego poetę Zachodu¹⁰. „Talent poetycki” poświęcił „chwale Boga, obronie Kościoła, uwielbieniu męczenników i zbudowaniu wiernych”¹¹.

Kanonik Budaeus a Lohr posiadał z zakresu pism Ojców Kościoła *Opera Prudencjusza* w wydaniu lionńskim z 1553 roku, drukowane u Jana Tornaesiusa i Wilhelma Gazeiusa.

Nie pominął on też *Opera omnia* Klemensa Aleksandryjskiego, torującego swymi pismami „drogę chrześcijańskiej filozofii”¹², człowieka wielkiej uczoności¹³. Zasłużony nasz bibliofil, kanonik Budaeus, dysponował wydaniem dzieł Klemensa Aleksandryjskiego, drukowanym w Bazylei w 1556 roku.

Z dzieł św. Augustyna (zm. 430), biskupa Hippony, reprezentuje złoty wiek patrystyki łacińskiej pismo polemiczne, skierowane przeciw manichejczykom, złożone z trzech ksiąg *De libero arbitrio* oraz pismo antypelagiańskie *De predestinatione et gratia liber unus*, wydane drukiem Teodora Bauma w Kolonii w 1568 roku¹⁴.

„Ostatni wielki dogmatyk kościoła greckiego” św. Jan Damasceński (zm.

⁶ BKW II 117 Oct.

⁷ BKW II 74 1-2 Fol.

⁸ „Vir consularius rerum divinarum, religionis christianae, iuris item civilis et militaris peritia excellens”. Zob. BKW III 22 D.

⁹ Bertold Altaner: *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter*, Freiburg i.Br. 1951, s. 359; Ks. Jan Czuj (*Patrologia*, Poznań 1953, s. 169) podaje datę śmierci Prudencjusza „ok. r. 440”.

¹⁰ Altaner: *Patrologie*, s. 359.

¹¹ Czuj: *Patrologia*, s. 169.

¹² Czuj: *Patrologia*, s. 64; Altaner: *Patrologie*, s. 163.

¹³ BKW III 116 Fol. „vir longe doctissimus, Panteni martyrıs discipulus, praeceptor Origenis”.

¹⁴ BKW III 5 D.

749)¹⁵ ma w zbiorze kanonika Budaesua *Opera omnia*, drukowane w Bazylei w 1575 roku, w *Officina Henricpetrina*¹⁶. W tomie tym zawarto również *Libri aliquot* eremity Jana Kasjana, zmarłego około roku 435.

Dionizy Pseudo-Areopagita posiada w tymże zbiorze *Opera*, wydane w Lionie w 1585 roku u Wilhelma Rouilliusa¹⁷, do których dołączono *Scholia* do dzieła tegoż autora pt. *De Ecclesiastica Hierarchia* w opracowaniu i tłumaczeniu Joachima Perioniusa, listy św. Ignacego Antiocheńskiego, Polikarpa i Macieja Apostoła oraz św. Wincentego z Lerynu *Liber adversus haereseon Nouatianos*.

W dziale patrystycznym księgozbioru kanonika Budaesua umieszczono również dzieło *Confessio Gregoriana*, złożone z czterech ksiąg, zawierających naświetlenia tych dogmatów chrześcijańskiej wiary, które atakował XVI wiek, w ujęciu podanym przez św. Grzegorza Wielkiego, nazwanego „praestantissimus Ecclesiae doctor ac pontifex”¹⁸, zebrane ze wszystkich jego dzieł „bona fide” staraniem Teodora Petreiusa, wydane w Kolonii w 1597 roku u Arnolda Quentela.

Kończy dział patrystyczny w księgozbiorze Budaesua pismo *Paraenetica* pióra Ferrandusa, diakona kartagińskiego, ucznia św. Fulgencjusza z Ruspe (zm. 532), skierowane do Regina, wodza rzymskiego, „pro conservanda in militari Praefectura innocentia”¹⁹.

3. Historia kościelna

Kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr posiadał z dziedziny historii kościelnej szereg książek, i to zarówno z okresu patrystycznego, jak nowożytnego. Widocznie ten dział cieszył się większym zainteresowaniem swego właściciela. I tak posiadał on *Historia ecclesiastica* Euzebiusza z Cezarei²⁰, ojca historii kościelnej²¹, ucznia Pamfilosa i jego szkoły. Dzieło to wyszło drukiem w Paryżu. Razem z nim oprowiane jest drugie dzieło historyczne, mianowicie *Hystoria Tripartita* Aureliusza Kasjodora²², „viri dei de regimine ecclesie primitive feliciter incipit”²³, mające charakterystyczne zakończenie dewocyjne²⁴. *Lombardica historia, que a plerisque Aurea legenda Sanctorum*.

¹⁵ Altaner: *Patrologie*, s. 474; Czuj: *Patrologia*, s. 181.

¹⁶ BKW III 23 F.

¹⁷ BKW III 1 D.

¹⁸ BKW III 102 Oct.

¹⁹ BKW III 18 D.

²⁰ BKW IV 15 Oct. Fol. III, incipit Liber primus Hystorie ecclesiastice Eusebii Cesariensis. Fol. 131 podaje: Eusebii Caesariensis Ecclesiastica finit hystoria per magistrum Goffredum Boussardum... Parisiis impressa, Expensis Francisci Regnault commorantis in vico sancti Jacobi in intersignio diui Claudii; Euzebiusz z Cezarei: *Historia kościelna*, w: Pisma Ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu, tł. ks. Arkadiusz Lisiecki, III, Poznań 1924, s. XXIX. Ks. Lisiecki pisze, że „pierwsze wydanie greckie Euzebiusza Historii kościelnej pojawiło się dopiero w roku 1544 w Paryżu, a skutecznił je słynny Robertus Stephanus — Robert Estienne”. Egzemplarz zachowany w księgozbiorze nie ma zaznaczonej daty wydania. Zbliżony jest do inkunabułów. Karty katalogowe w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu podają, że jest to druk z około l. 1510—1520. Według Haina odpowiadałby pozycji nr 4570.

²¹ O. Romuald Gustaw: *Rozwój pojęcia historii Kościoła od I do XVIII wieku*, Poznań 1965, s. 9. W XVII wieku określił Euzebiusza jako „historiae conditor et pater” Henryk Valesius.

²² BKW IV 15 Oct.

²³ BKW IV 15 Oct. „Venalis habetur apud diuum Claudium vicl Sancti Jacobi in edibus Francisci Regnault universitatis parhisorum librarii”.

²⁴ „Gloria individue Trinitati, Pax legentibus, credulitas audientibus, vita facientibus”.

appellatur, ogłoszone drukiem w Strasburgu 1502 roku²⁵, cieszyło się widocznie zainteresowaniem, skoro mieszczą się w niej zapiski. Między innymi na przedniej okładce podano, że Kazimierz Odnowiciel w 1050 roku założył biskupstwo we Wrocławiu²⁶.

Zainteresowały Budaeusa a Lohr słusznie *Canones et decreta* Soboru Trydenckiego, wydane w Leodium w 1568 roku²⁷, drukiem Waltera Morberii, zaprzysiężonego typografa, kosztem Henryka Houii, zatwierdzone powagą Stolicy Apostolskiej, zawierające również indeks dogmatów i kanonów reformacyjnych. Razem z tym dziełem o Soborze Trydenckim opracowano indeks książek zakazanych z 1568 roku²⁸ oraz dzieje wszystkich soborów, opracowane przez profesora teologii Bartłomieja Carranza, wydane w Antwerpii w 1569 r.²⁹. Ciekawy klocek³⁰ zawiera trzy pozycje, mianowicie Jana Franciszka Bonhomiusa, biskupa z Vercelli w Italii, *Reformationis ecclesiasticae decreta generalia omnium ecclesiarum usibus accommodata*, wydane drukiem w Kolonii w 1585 roku przez Gotfryda Kempensis, kosztem Geruina Calenii i spadkobierców Quentela. Dołącza się tu dzieło biskupa Ruremondy w Holandii Wilhelma Lindanusa pt. *Concordia discors sive querimonia Catholicae Christi Jesu Ecclesiae*, odnoszące się do wyznania „semichristianae Confessionis seu Augustanae”, wydane w Kolonii 1583 roku w Oficynie Birckmannica. Włączono też tutaj *Censurae doctissimi viri Jeremiae Patriarchae Constantinopolitani de Confessione Augustana epitome*.

Światły patriarcha Jeremiasz II Tranos z Konstantynopola (1572—1595) otrzymał od teologów tybińskich (Jakub Andreä, Łukasz Osiander, Marcjan Crusius) *Wyznanie augsburskie* — jego wyjaśnienia, apologie, podręcznik dogmatyki luterskiej. Patriarcha Jeremiasz II zorientował się w nim o liczących odstępstwach od wiary chrześcijańskiej. Przesłał im zbiecie *Wyznania augsburskiego* i wezwał ich do powrotu do nauki Chrystusowej.

Nie obce były w księgozbiorze Budaeusa prace o sprawach różnych diecezji i ich pasterzach. Świadczy o tym zachowana *Metropolis Salisburgensis*, podająca katalog arcybiskupów i biskupów salzburskich pióra Wigileusa Hunda, rektora uniwersytetu w Ingolstadzie, wydana w 1582 roku w Oficynie Typograficznej Dawida Sartoriusa³¹.

Budaeus posiadał też lionńskie wydanie z roku 1597 *Sanctorum vitae*, jakie wyszło w Typografii Stefana Servaina³².

²⁵ BKW IV 88 F. Explicunt quorundam sanctorum legende adiuncte post Lombardicam historiam.

²⁶ BKW IV 88 F. „Anno domini 1050 per monachum regem polonie Kazimtrum fundatus et constitutus (!) est pontificatus Wratislaviensis”. Kazimierz I Odnowiciel odzyskał Śląsk najpierw faktycznie w 1050 roku, następnie prawnie w 1054 r. Natychmiast po odzyskaniu przystąpił do wznowienia organizacji Kościoła w 1051 roku przez obsadzenie stolicy biskupiej we Wrocławiu. Katalog biskupów wrocławskich przyjmują rok 1051 jako datę ordynacji biskupa Hieronima. Katalog henrykowski podaje rok 1046. Katalogi biskupów wrocławskich wydał Wojciech Kętrzyński (*Monumenta Poloniae historica*, t. 6, Warszawa 1961, s. 534 nn.); T. Siłnicki: *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku do końca w. XIV*, Warszawa 1953, s. 28 nn.; Na tej samej okładce zaznaczono: „Anno Domini 1051 ordinatus est Hieronimus primus episcopus Wratislaviensis et obiit Anno 1062”.

²⁷ BKW IV 331 1-2 Oct. Na końcu egzemplarza podano datę: Leodii 1569.

²⁸ BKW IV 331 Oct. Index librorum prohibitorum cum regulis, Leodii 1568, Impensis Henrici Houii.

²⁹ BKW IV 331 Oct. Summa omnium conciliorum, Antverpiae 1569, In aedibus viduae et Haeredum Joannis Stelfi, Typis Joannis Graphei.

³⁰ BKW IV 60 D.

³¹ BKW IV 45 a Fol.

³² BKW IV 473 Oct.

W roku 1599 wyszła w Moguncji u Baltazara Lippio, kosztem Arnolda Mylia, dedykowana Piotrowi kardynałowi Aldobrandiniemu, praca o historii Domku Loretańskiego pióra Horacjusza Tursellinusa, jezuita rzymskiego, pt. *Lauretanae Historiae libri quinque*³³.

Dalej mamy w księgozbiorze Budaeusa a Lohr *Lustgarten der Heyligen*, napisane po łacinie przez jezuitę Mateusza Radera na podstawie tekstu greckiego, a wysiłkiem Karola Stengeliusa przetłumaczone na język niemiecki³⁴. Dołącza się do tej pracy *Ein Schoener Tractat* — ku pociesze umierających w wydaniu augsburskim z 1611 roku, staraniem Chrysologa Dabertzhofera.

Głośny z poselstwa do Moskwy jezuita Antoni Possewin, mantuańczyk, ma w zbiorze omawianym swoje dzieło *Apparatus Sacer*, wydane w Kolonii w 1608 roku u Jana Gymnica „sub Monocerote”³⁵.

Dział historyczny pomnaża wspomniany już Mateusz Rader, jezuita, przez swe dzieło *Bavaria Sancta*, wydane w Monachium w 1615 roku trudem antwerpicyzka Rafaela Sadelera, chalkografa³⁶. Nie pominięto edycji z roku 1621 Antoniego Hierati w Kolonii *Canones et decreta* Soboru Trydenckiego oraz deklaracji kardynałów-tłumaczy soborowych w opracowaniu Jana Gallematta³⁷.

Zawędrowały również do księgozbioru *Opera* św. Teresy od Jezusa, karmelitanki, przygotowane do edycji staraniem Macieja Martineza. Dzieła te zostały przetłumaczone z języka hiszpańskiego na łacinę. Wydano je w Kolonii w 1626 roku³⁸. Jan Kinckius, obywatel i bibliofil koloński, podpisał dedykację Stanisławowi Lubomirskiemu z Wiśnicza³⁹.

Willibald Mair, kanonik regularny z Rhorae, jest autorem żywota św. Augustyna (*Vita Aurelii Augustini Ecclesiae doctoris iconibus olim illustrata*). Żywot ten wyszedł drukiem w Ingolstadzie w 1631 roku u Wilhelma Edera. Miedzioryty wykonał Jan Wandereisen.

Kończy dział historyczny w księgozbiorze Budaeusa a Lohr zbiór dekretów soborowych i synodalnych różnych narodów w wydaniu kolońskim z 1548 roku, w Oficynie Melchiora Nouesiani, w opracowaniu Burcharda, biskupa wormackiego (*Decretorum libri XX*)⁴⁰ oraz Platiny *Vitae Romanorum Pontificum* (Leodii 1597).

4. Teologia dogmatyczna

Z zakresu wydawnictw dogmatycznych dział ten w księgozbiorze Budaeusa nie jest specjalnie bogaty. Składa się on z trzech woluminów. Reprezentuje go inkunabuł z dziełem św. Anzelma, arcybiskupa kantuarińskiego *Opuscula*, Jana Kasjana *De institutis cenobiorum origine, causis et remediis vitiorum, collationibus Patrum*, wydany w Bazylei w 1497 roku przez magistra Jana Amerbacha⁴¹. Wchodzi tu też *Disputata* św. Bonawentury⁴² oraz trzecia część dzieła Bonawentury, mianowicie *Tertius Sententiarum cum disputatio-*

³³ BKW IV 207 D.

³⁴ BKW IV 137 D.

³⁵ BKW IV 1 Fol.

³⁶ BKW IV 103 Fol.

³⁷ BKW IV 333 Oct.

³⁸ BKW IV 176 Qu.

³⁹ „Illust. Comiti D. Stanislao Lubomirscio, Comiti in Wisnicz”.

⁴⁰ BKW XII 1 Fol.

⁴¹ BKW V 1 Qu. Por. Hain 1136, GW 2033, Hain 4564, GW 6162.

nibus, wydane w Lionie w 1510 roku nakładem Antoniego Kobergera, staraniem Jakuba Facon. Należy tu także dzieło Gabriela Biela (zm. 1495), profesora teologii, *Sacri Canonis Misse tam mystica, quam litteralis expositio*, ogłoszone drukiem w Lionie 1514 roku, nakładem Jana Cleyna, chalkografa i bibliopola, Niemca z pochodzenia. Zalicza się również tutaj *Liber de Verbo Mirifico* Jana Reuchlina, dzieło wydane w Tybindze w 1514 roku u Tomasz Anshelmi⁴³.

5. Teologia moralna

Dział teologii moralnej w zbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeus a Lohr rozpoczyna inkunabuł, drukowany w Strasburgu w 1489 roku przez Marcina Flacha, pt. *Summa angelica de casibus conscientiae* pióra Angelusa Cartelusa de Clausio (zm. 1495)⁴⁴. Z oficyny drukarskiej tegoż Marcina Flacha w Strasburgu pochodzi z 1496 roku *Confessionale* św. Antonina, arcybiskupa florenckiego⁴⁵, uznane jako „utilissima confessionis summula”, zakończone traktatem o restytucjach, o których szeroko traktuje się w wymienionej książce. Dołącza się do niego *Tractatus sacerdotalis de Sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus*, traktat niezmiernie „perutilis” w szafarstwie sakramentów świętych⁴⁶, drukowany również przez Marcina Flacha w Strasburgu w 1499 roku. Jako trzecie dzieło, wchodzące do opisanego klocka⁴⁷, zalicza się *Canon Sacratissime Misse una cum Expositione eiusdem*⁴⁸, wydany in gymnasio Liptzensi przez licencjata teologii Baltazara i prowizora tamtejszego kolegium św. Bernarda.

Jezuita, teolog z Korduby Tomasz Sanchez ma w opisanym zbiorze dwa tomy swego *Opus morale*, odnoszące się do przykazań dekalogu⁴⁹, wydane w Antwerpii u Marcina Nuntiusa w latach 1622 i 1624.

Kosztlem lionńskiego bibliopola Klaudiusa Landry wyszły w 1629 roku, w trzech tomach, *Opera omnia* mediolańczyka Marcina Bonacinae, doktora teologii i obojga prawa, referendarza apostolskiego Sygnatury.

„Primarius theologiae professor” w Salamance, dominikanin Piotr de Ledesma ma w zbiorze Budaeus swoją *Theologia moralis*, w wydaniu kolońskim z 1630 roku, staraniem bibliopola Henryka Crithiusa, tłumaczoną z języka hiszpańskiego na łaciński przez Rajmunda de Ladesas⁵⁰, która podaje dokładnie naukę o sakramentach świętych.

6. Teologia polemiczna

Kanonik Budaeus a Lohr nie mógł przejść obojętnie wobec religijnych sporów, toczonech niekiedy z wysokim napięciem na pióra przez uzdolnio-

⁴² BKW V 14 1-2 Fol. Egzemplarz ten nie ma roku wydania. Drukował go Antoni Koberger w Norymberdze. Na okładce tegoż egzemplarza dopisano otówkiem: Lyon 16 Jahrhundert.

⁴³ BKW V 25 Fol.

⁴⁴ BKW VI 7 Fol. (compilata maxima cum diligentia revisaque et fideli studio emendata). Por. GW 1929; *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*, t. 1, Wrocław 1970, s. 56. (Red. Alodia Kawecka-Gryczowa, oprac. Maria Bohonos, Eliza Szandorowska).

⁴⁵ BKW VI 2 1-3 Qu. Hain 1201, GW 2135.

⁴⁶ BKW VI 2 1-3 Qu. Hain 3259.

⁴⁷ BKW VI 2 1-3 Qu.

⁴⁸ BKW VI 2 1-3 Qu. Hain 2345, GW 3216.

⁴⁹ BKW VI 13 1-2 Fol.

⁵⁰ BKW VI 7 Qu.

ných autorów. Biorąc chronologicznie zasięg literatury polemicznej w jego księgozbiorze — musimy wymienić najpierw dzieło w pięciu księgach Dionizego Kartuzjańskiego *Contra Alchoranum et sectam Machometicam*, wydane w Kolonii w 1533 roku przez Piotra Quentela⁵¹, oraz złączoną z nim w jednym kločku inną pracę Karola Bovilla, mianowicie *De laude Hierusalem* w jednej księdze, drukowane w Lionie w 1531 roku, a także tegoż *De septem vitiis*.

Z roku 1561 posiadamy w księgozbiorze *Apologię* Fryderyka Staphylusa, drukowaną w Kolonii u spadkobierców Jana Quentela i Geruina Caleniusa⁵². Dominikanin, inkwizytor „haereticarum pravitas”, Jan Bundetius, autor *Compendium rerum theologiarum*, stanowiących przedmiot ówczesnej kontrowersji, dostosowanych do sensu nauki Kościoła katolickiego, reprezentowany jest przez wydanie w Antwerpii w 1562 roku w Oficynie Jana Stelfia⁵³. Wydrukowane w 1582 roku w Ingolstadsie przez Dawida Sartoriusa *Responsiones* teologa niemieckiego Mikołaja Myloniusa, na pytania pewnego męża (pii septentrionalis) na temat zbawienia wiecznego i prawdziwego Kościoła, weszły również do księgozbioru Budaeusa.

Nieźmiernie ceniony teolog, obrońca wiary katolickiej, mąż znakomity, pobożny, roztropny, pokorny, miłosierny⁵⁴, św. Robert Bellarmin (1542—1621) posiada w omawianym księgozbiorze Budaeusa swoje dzieło *Disputationes de controversiis Christianae fidei adversus huius temporis haereticos* w wydaniu typografa Dawida Sartoriusa w Ingolstadsie w 1587 roku⁵⁵.

Licencjat *Pisma świętego* i prepozyt w Altenoeting Marcin Eisengrein zajął się omówieniem sprawy Soboru Trydenckiego i papieżstwa w pracy pt. *Bescheydne und diser Zeyt sehr nothwendige erklärung dreyer Hauptarticul Christlicher Lehr*, wydanej w Ingolstadsie w 1568 roku przez Aleksandra Weissenhorna, którą kanonik Budaeus włączył do swego zbioru⁵⁶.

7. Liturgia

Zdawać by się mogło, że dział liturgiczny w zbiorze kanonika Budaeusa będzie stanowił ważniejszą pozycję, zważywszy na ówczesny prąd liturgicznej odnowy po Soborze Trydenckim, zwłaszcza że duchowny musiał się zapoznać ze zbiorami przepisów liturgicznych i formuł modlitewnych przy sprawowaniu sakramentów świętych. Niestety, doznajemy w tym względzie przy omawianiu księgozbioru Budaeusa pewnego zawodu, ponieważ mamy tylko jeden tytuł z tego działu, mianowicie *Rationale Divinorum officiorum* Jana Beletha, profesora teologii w Paryżu. Ułożył on swoje dzieło przed rokiem 1165, w którym daje dobre wyjaśnienie liturgii kościelnej. Drukiem ukazało się po raz pierwszy w Antwerpii w 1553 roku staraniem Korneliusa Laurimana. Miało ono częste wydania⁵⁷. W księgozbiorze Budaeusa zachował się egzemplarz w wydaniu antwerskim z 1562 roku⁵⁸.

⁵¹ BKW VII 36 D. Na okładce podano daty 1402—1471 odnoszące się do autora.

⁵² BKW VII 73 Oct.

⁵³ BKW VII 43 D.

⁵⁴ Hurter: *Nomenclator*, III, 678—694; Buchberger: *Lexicon*, II, s. 126—129.

⁵⁵ BKW VII 95 Oct.

⁵⁶ BKW VII 67 Qu.

⁵⁷ Buchberger: *Lexicon*, II, s. 120.

⁵⁸ BKW VIII 22 D. Według oceny Jana Goessuini ab Orchoth, proboszcza św. Jakuba w Antwerpii, dzieło to „nihil continet quod fidem aut mores offendat, sed doctissime et exactissime explicat rationes Divini officii” (Ad Lectorem).

8. Teologia pastoralna

Wśród duszpasterzy epoki potrydenckiej była szeroko rozpowszechniona praca Jana Polanca, teologa jezuickiego, pt. *Breve directorium ad confessarii ac confitentis munus recte obeundum*. Jak wskazuje tytuł, była ona ułożona na użytek spowiedników. Miała wielokrotne wydania. W księgozbiorze Budaeusa jest wydanie w Antwerpii z 1565 roku przez Jana Bellera „sub Aquila aurea”⁵⁹.

Występuje również w księgozbiorze dzieło Antoniego de Guevara, biskupa w hiszpańskiej miejscowości Mondonedo, radcy Karola V, kaznodziei dworskiego i kronikarza, poświęcone problematyce życia zakonnego pt. *Speculum religiosorum et exercitium virtuosorum oder der Geistliche Spiegel*, wydane w Monachium w 1599 roku u Adama Berga⁶⁰.

Nie pominięto dzieła, określonego jako „libellus aureus”, pióra kanonika z Chartres, Flamandczyka, przeciwnika Marcina Lutra, Jodoka Clichtovaeusa pt. *De vita et moribus sacerdotum*, wydanego w Krakowie w 1609 roku w Oficynie Mikołaja Lobiusa⁶¹, postulującego wychowanie duchowieństwa w duchu wysokiej godności kapłańskiej i działalności duszpasterskiej.

Kończą dział teologii pastoralnej w księgozbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr dwie prace z zakresu prezbiteriologii, mianowicie *Clericus sive de statu perfectionis et perfectione status clericorum* autorstwa Karola a Mansfelt. Dzieło to wyszło drukiem w Brukseli u Franciszka Vinienuusa „sub signo Boni Pastoris”, ale nie podano przy tym daty wydania. Jedynie zaznaczona jest aprobata cenzora Henryka Smeyersa, licencjata teologii i scholastyka brukselskiego z dnia 23 maja 1627 roku, że traktat ten „elegantia et erudita methodo commendatur”⁶². Drugim przekazem jest dzieło Fabiusa Incarnatusa, neapolitańczyka, profesora teologii, dla duszpasterzy uznane jako „maxime utile ac necessarium”, pt. *Scrutinium sacerdotale sive modus examinandi tam in visitatione episcopali, quam in susceptione ordinum*. Praca ta wyszła drukiem w Kolonii w 1629 roku u Gerharda Greuenbrucha.

9. Homiletyka

Dział homiletyczny w zbiorze kanonika Budaeusa jest stosunkowo dobrze zaopatrzone. Zebrano w nim dość wczesnych autorów z zakresu kaznodziejstwa. Rozpoczynają go *Sermones de Sanctis perutiles a quodam fratre Hungaro Ordinis Minorum de Observantia confortati, Biga salutis intitulasi*⁶³. Kazania te wyszły drukiem w 1497 roku w Hagenaw nakładem i kosztem Jana Rymana, księgarza i nadkłodcy niemieckiego, działającego w Augsburgu, drukiem Henryka Grana. Dalej mamy w zbiorze *Pomerium de tempore brata Pelbarta de Themeswar*, węgierskiego franciszkanina, profesora *Pisma świętego*, gorliwego siewcę prawdy objawionej, cieszącego się wielką

⁵⁹ BKW IX 36 D.

⁶⁰ BKW IX 2 Oct.

⁶¹ BKW IX 11 D.

⁶² BKW IX 13 D.

⁶³ BKW X 16 Qu. Hain 9054. „Explicit... In conventu Pesthienensi Fratrum minorum de observantia confortati”. Idzie tu o *Sermones dominicales* Michała z Węgier z drugiej połowy XV wieku.

poczytnością, wydane w Augsburgu (Augusta Vindelicorum) w 1502 roku przez magistra Jana Otmara, kosztem Jana Schenspergera⁶⁴. Weszły również do zbioru kazania *auff das Recht Euangelisch Klosterleben* Augustyna Nersera von Fürstenberg⁶⁵, drukowane w Ingolstadium w 1566 roku.

Nie pominięto „dialogus lectus iocundus et valde utilis” z zakresu innowierstwa pt. *De corruptis moribus utriusque partis, catholicorum uidelicet et haereticorum*. Kanonik Budaeus zdobył też pięć tomów *Concionum* Jana Osoriusa, kaznodziei jezuickiego, w wydaniu antwerpskim z 1597 roku Jana Keerberga⁶⁶.

W Hiszpanii, podobnie jak we Włoszech, tętniła w XVI wieku żywa idea prawdziwej reformy kościelnej. Stąd pochodził Alfons Salmeron (1515—1585), urodzony w Toledo z biednych, ale cnotliwych rodziców⁶⁷, pozyskany przez św. Ignacego Lojole dla zakonu jezuitów w samych jego początkach⁶⁸, zasłużony niezmiernie i uczony mąż⁶⁹, odznaczający się świętym i czystym życiem⁷⁰.

W księgozbiornie kanonika Budaeya mamy *Sermones in parabolas evangelicas totius anni* pióra Alfonsa Salmerona, drukowane w Antwerpii w Oficynie Piotra Bellera, dedykowane Klaudiuszowi Aquaviva, generałowi Jezuitów. Zawitał też do księgozbiornie omawianego Korneliusz Mussus biskup z Bitonto ze swymi *Delle prediche quadragesimali*, drukowanymi w Wenecji 1596 roku w Oficynie de Giunti⁷¹. Znalazł też tu miejsce „concionator egregius” Filip Diez, franciszkanin, z pochodzenia Portugalczyk i jego dzieło kaznodziejskie pt. *Concionum quadruplicium in Evangelia totius anni*, wydane w Moguncji w 1614 roku kosztem Antoniego Hierati, bibliopola kolońskiego⁷². Cenzor Jan de Guevara z Salamanki zachwalał w 1582 roku to dzieło, zwłaszcza dla tych, którzy podejmowali zaszczytny obowiązek głoszenia Słowa Bożego⁷³.

Z dzieł Filipa Dieza ułożył Franciszek Campos, kaznodzieja franciszkański *Compendium sive Index moralium conceptuum ad hominum animos virtutis studio, vitiorumque odio in morum reformationem impellendos*, ogłoszone drukiem w Kolonii w 1613 roku u Antoniego Hieratha „sub signo Gryphii”. Poważną pomocą służył kaznodziejom i duszpasterzom przez swoje dzieło Franciszek Labota, jezuita, kaznodzieja, autor *Apparatus concionatorum seu loci communes ad conciones ordine alphabetico digesti*, wydane w Kolonii w 1619 roku u Jana Crithiusa „sub signo Galli”⁷⁴. Tenże autor

⁶⁴ BKW X 18 1—2 Fol. *Sermones Tripartiti Quadragesimales per Fratrem Pelbartum ordinis Sancti Francisci confortati*.

⁶⁵ BKW X 144 Qu.

⁶⁶ BKW X 13 D.

⁶⁷ Salmeron: *Sermones*, k. 1: „tenuibus quidem parentibus, at honestis, intergrisque natalibus”. Zamieszczony jest w zbiorze kazań Salmerona jego życiorys: „De vita, obitu et scriptis Alphonsi Salmeronis” pióra Piotra Ribadeneira, jezuita.

⁶⁸ BKW X 27 Qu. Alfons Salmeron: „unus... e decem primis Beati Ignatii Loyolae Sociis”. Por. James Bodrick: *Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego*, Kraków 1969.

⁶⁹ BKW X 27 Qu. „Alphonsi Salmeronis opera, pietatis iuxta atque doctrinae plena, incredibili cura, et infinito prope studio quondam elaborata”.

⁷⁰ BKW X 27 Qu. *Sermones*, k. b 2: „Vitae sanctimonia, atque innocentia omnes coeperat”.

⁷¹ BKW X 84 1—2 Qu.

⁷² BKW X 26 Qu.

⁷³ Diez: *Concionum*... „omnibus utilis... maxime tamen quibus illis praedicatio verbi divini est demandanda”.

⁷⁴ BKW X 39 Qu.

obdarzył kaznodziejów wydaną również w Kolonii w 1621 roku inną pomocą, mianowicie *Loci communes ad conciones*. Do rąk kanonika Budaeya zawędrowało też dzieło kaznodziejskie teologa jezuickiego Maksymiliana Sandaeusa pt. *Theologia iuridica seu conciones*, ogłoszone drukiem w Moguncji w 1630 roku kosztem Jana Teobalda Schoenwettera ⁷⁵.

Kończy dział homiletyczny i kaznodziejski w księgozbiorze Budaeya praca Waleriana Venetianusa, kapucyna pt. *Prato fiorito di varii esempii*, ogłoszona drukiem w Wenecji w 1629 roku w Oficynie Giacomina Sarzina ⁷⁶.

10. Ascetyka

Książki ascetyczne w życiu duchowieństwa, pragnącego i starającego się o odpowiedni poziom swego posłannictwa, muszą być przedmiotem częstej lektury.

W czołówce pisarzy ascetycznych występujących w omawianym księgozbiorze kroczy Wawrzyniec Cupero, karmelita, autor *Theatrum mundi minoris sive humanae calamitatis oceanus*. Dzieło to wyszło w Oficynie Łukasza Bellera w Antwerpii w 1589 roku ⁷⁷. Uznano je za bardzo pożyteczne dla Kościoła ⁷⁸. Następnie idzie Alfons Rodriguez, jezuita, autor *Esercizio di perfettione e di virtu religiose composto*, wydane w Rzymie w 1582 roku ⁷⁹.

Znalazł się tu również ulubiony autor ascetyczny, ceniony dominikanin Ludwik z Grenady, porywający mówca i kaznodzieja, autor zachowanego w księgozbiorze *Memoriale vitae Christianae in duas partes divisum*, drukowanego w Kolonii u Gerwina Caleniusa i spadkobierców Jana Quentela w 1589 roku ⁸⁰.

W bibliotece Budaeya znalazł się również *Stimulus virtutum* przetłumaczony na język niemiecki przez Walentego Leuchtiusa, teologa, profesora i kaznodzieję we Frankfurcie pt. *Stachel der Tugenten*, dzięki któremu wszyscy ludzie, a zwłaszcza młodzież, mogli się uwolnić od ciężarów duchowych, a zapalić do cnoty. Praca ubogacona jest licznymi przykładami, historiami i przysłowiami. Drukiem wyszła ona w Kolonii w 1598 roku nakładem Arnolda Myliusza ⁸¹. Drogom życia wewnętrznego, mianowicie oczyszczenia, oświecenia i zjednoczenia poświęcił swe dzieło ascetyczne Jan Michael, przeor Kartuzów z Konstancji, minister generalny zakonu pt. *Liber exercitiorum spiritualium*, drukowane w Kolonii w 1599 roku ⁸². W oparciu o *Pismo święte* i dzieła Ojców Kościoła teolog jezuicki Jakub Gretzer opracował pożyteczne dzieło *De cruce spirituali liber singularis*, wydane w Oficynie Birckmannica kosztem Hermana Myliusza ⁸³.

W dziale ascetycznym znalazło się dzieło mariologiczne Franciszka Ariasa, teologa jezuickiego, pt. *Diva Virgo imitanda* oraz tegoż autora *Tractatus de Rosario Beatae Virginis Mariae*, drukowane w Kolonii w 1613 roku u Jana

⁷⁵ BKW X 47 Qu.

⁷⁶ BKW X 89 Qu.

⁷⁷ BKW XI 23 D.

⁷⁸ Cenzor Henryk Zibertus a Dunghen, doktor teologii, kanonik antwerpski w 1576 roku polecił to dzieło, pisząc m.in., że jest ono „humanis usibus utilissimum”.

⁷⁹ BKW XI 20 Oct.

⁸⁰ BKW XI 17 D.

⁸¹ BKW XI 14 Oct.

⁸² BKW XI 130 Oct.

⁸³ BKW XI 37 D.

Kinckiusa sub Monocerote⁸⁴. Dużym wzięciem cieszył się *Dialog* Desideriusza, oceniony jako „pius” i „iucundus”, tłumaczony z języka hiszpańskiego na włoski, francuski, niemiecki, belgijski i łaciński „de expedita ad Dei amorem via”, drukowany w Kolonii w 1617 roku u Antoniego Boetzera „sub signo Rubri Leonis”⁸⁵. Tematyce z zakresu angelologii poświęcił Jeremiasz Drexelius, jezuita pracę pt. *Horologium auxiliaris tutelaris angeli*, które wyszło drukiem w 1623 roku w Monachium u Rafała Sadelera, książęcego ikonografa⁸⁶. Tenże autor ma w zbiorze kanonika Budaeusa dzieło *Nicetas seu triumphata incontinentia*⁸⁷, które wydał Mikołaj Henryk w 1624 roku w Monachium, oraz *Tobias morali doctrina illustratus* z 1641 roku, wydany drukiem Korneliusa Leyseriusa, typografa elektorskiego⁸⁸. Nie pominięto też książki *David regius Psaltes descriptus et doctrina morali illustratus* (Monachium 1643) tegoż Drexeliusa.

Z grona pisarzy ascetyczno-mistycznych hiszpańskiej narodowości pochodzi św. Alfons Rodriguez (zm. 1617), jezuita, mający w bibliotece kanonika Budaeusa znane dzieło *Esercizio di perfettione e di virtu christiane*, wydane drukiem w Rzymie w 1632 roku⁸⁹, który budził ciekawość czytelników i torował drogi ku chrześcijańskiej doskonałości. Budujący temat ascetyczny podjął jezuita Kasper Tauschius w dziele *Fontes Salvatoris*, z których wypływają zbawienne źródła drogi oczyszczającej, oświecającej i jednoczącej, wydanym w Antwerpii w 1643 roku u Jana Meursiusa⁹⁰.

11. Prawo kanoniczne

Codziennie życie dyktowało szereg różnych potrzeb, które należało rozwiązywać zgodnie z ujęciami prawnymi. Kwestie prawne rozdziły się niemal na każdym kroku. Odpowiednia więc literatura prawnicza była konieczna w księgozbiorach duchownych. Nie mógł przechodzić wobec nich obojętnie również kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr.

Jako pierwszy autor w omawianym księgozbiore występuje Felinus Sandeus z *Repertorium*, drukowanym w Lionie w 1549 roku⁹¹, opracowanym przez profesora Benedykta Vada do jego *Commentaria super quinque libros Decretalium*. Występuje też w zbiorze Henryk Canisius, pochodzący z Niemczech, profesor prawa kanonicznego w Akademii Ingolstadtzkiej ze swoim dziełem *Praelectiones academicae in duos titulos singulares iuris canonici*, mianowicie o dziesięcinach, pierwocinach płodów, ofiarach, lichwie, procentach⁹², jakie wyszło drukiem w Ingolstadtzie w 1609 roku w Oficynie Ederiańskiej u wdowy Elżbiety Angermar. Z roku 1613 tegoż autora Budaeus posiadał *Posthuma de sponsalibus et matrimonio*.

Zdziwienie może budzić w świadomości badacza, że kanonik Budaeus zebrał z zakresu prawa kościelnego tak szczupły zasób pomocy.

⁸⁴ BKW XI 33 D.

⁸⁵ BKW XI 26 D.

⁸⁶ BKW XI 62 D.

⁸⁷ BKW XI 64 D.

⁸⁸ BKW XI 20 Oct.

⁸⁹ BKW XI 20 Oct.

⁹⁰ BKW XI 151 D.

⁹¹ BKW XII 61 Fol.

⁹² BKW XII 46 D.

12. Prawo świeckie

Bogaciej przedstawia się w omawianym księgozbiorze Budaeusa a Lohr zasób prawa świeckiego, który rozpoczyna Jan Piotr de Ferrariis z Pawii, doktor prawa, autor dzieła pt. *Practica*, wydanego w Lionie w 1556 roku w Oficynie Maurycego Roy i Ludwika Pesnota⁹³. Posiadał też z dziedziny prawa cywilnego powszechnego *Institutiones iuris civilis* cesarza Justyniana w opracowaniu Franciszka Cornella⁹⁴, wydane w Wenecji u Juntasu w 1568 roku. We Frankfurcie nad Menem w 1570 roku zostały wydane przez Piotra Fabriciusa, kosztem Hieronima Fayrabendta, *Regulae iuris civilis, quam canonici*⁹⁵ przy współudziale i opracowaniu Bartłomieja Socinusa, Jana Bernarda Diaziusa, Piotra a Duennas, Andrzeja Tiraquellusa, Franciszka Turzanusa i Antoniego Corsetusa. Znakomity tłumacz prawa, biskup Segovii, prefekt pretorium Filipa II hiszpańskiego, Didecus Covarruvias a Leyva posiada w opisanej bibliotece Budaeusa swoje *Opera omnia* w wydaniu frankfurckim z 1608 roku Jana Sauriusa, skutecznym kosztem Rulandiów i Franciszka Mikołaja Rotha⁹⁶.

Nie pominięto też pracy Comina Ventura pt. *Thesoro politico*, ogłoszonej drukiem we Frankfurcie w 1610 roku⁹⁷. Pomnaża też zbiór Budaeusa praca zbiorowa, wydana drukiem w 1610 roku staraniem Łazarza Zetnera, składająca się z ośmiu ksiąg, mająca tytuł *Speculi aulicarum atque politicarum observationum*.

Rolę i znaczenie dziewictwa w oparciu o prawo naturalne, Boskie, kanoniczne i cywilne rozwija w swym traktacie Henryk Kornmann pt. *De virginitate, virginum statu et iure*, wydanym we Frankfurcie w 1610 roku drukiem Macieja Beckera, kosztem Jakuba Fischera⁹⁸. Tenże autor posiada w omawianym księgozbiorze dzieło pt. *Linea amoris*.

Drukiem Augustyna Scheidera wyszła w 1611 roku w Spirze praca Jana Filipa Blandnera pt. *Compendium ex Lypsii Politicorum libris VI Contractuum*, wzbogacona wymownymi przykładami⁹⁹. Dołącza się tu również praca Kaspra Ensa *Epidorpidum libri II* w wydaniu kolońskim z 1612 roku Wilhelma Lutzenkirchena. Praca Henryka Knaustena pt. *Feuwerzeugk gerichtlicher Ordnunge Process auss allen im H. Reich Teutscher Nation gewoehnlchen Rechten* wyszła drukiem w 1616 roku we Frankfurcie nad Menem u Wincentego Steinmeyerna¹⁰⁰. Przejrzał ją i poprawił Piotr Fryderyk Mindanus, doktor obojga prawa i adwokat. Do pracy tej dołączono — *Der Landtstoertzer, Gusman von Alfarche oder Picaro genannt* Idziego Albertinusa. Dzieło to wyszło drukiem Mikołaja Henryka w 1616 roku w Monachium. Nie pominięto też w zbiorze Budaeusa *Acta publica* cesarzy rzymskich w opracowaniu historiografa Kaspra Lundorpiusa¹⁰¹ z roku 1624. Wydane w roku 1625 u Michała Daliusa w Monasterze (Monasterii Westphaliae) dzieło jezuita Ka-

⁹³ BKW XIV 222 Qu.

⁹⁴ BKW XIV 70 Qu.

⁹⁵ BKW XIV 28 Fol.

⁹⁶ BKW XIV 174 F.

⁹⁷ BKW XIV 383 Qu.

⁹⁸ BKW XIV 49 D.

⁹⁹ BKW XIV 454 Qu.

¹⁰⁰ BKW XIV 71 D.

¹⁰¹ BKW XIV 258/1—1 Oct.

spra Scribanusa *Institutio politico-christiana*, dedykowane królowi hiszpańskiemu Filipowi IV, znalazło miejsce w omawianym księgozbiornie¹⁰².

Jako ostatnie dzieło z zakresu prawa świeckiego w księgozbiornie Budaeya występuje *Manuale politicum de ratione status* pióra Wilhelma Ferdynanda ab Efferen, drukowane we Frankfurcie w oficynie Godfryda Schoenwettera¹⁰³ w roku 1630.

13. Historia świecka

Dość poważne zaciekawienia i zainteresowania zdradzają się w księgozbiornie Budaeya w zakresie historii świeckiej, mającej tutaj 37 tytułów w 24 woluminach.

Rozpoczyna ten dział księgozbiornu *Kronika Królestwa Węgierskiego* Antoniego Bonnsiniusa drukowana w Bazylei w 1545 roku przez Ruprechta Winthera¹⁰⁴. Wchodzą też do omawianego księgozbiornu *Statuta Regni Poloniae*, podzielone na sześć ksiąg, rozważane na sejmie generalnym królestwa w Piotrkowie w 1548 roku, drukowane w Krakowie u wdowy Hieronima Vietora¹⁰⁵. Egzemplarz ten jest uszkodzony przez wycięcie końcowych kart. Omawiany bibliofil nie pominął dzieła medyka austriackiego, historyka Królestwa Rzymskiego, wiedeńczyka, Wolfganga Lazusa, autora *Reipublicae Romanae in exteris provinciis*, trapionej wojnami, drukowanego we Frankfurcie nad Menem w 1598 roku u spadkobierców Andrzeja Wechela¹⁰⁶. Z dziełem tym łączą się *Analecta* Stefana Zamosiusa o pomnikach starożytnych w Dacji¹⁰⁷, dedykowane Wolfgangowi Kowachociusowi, kanclerzowi Księstwa Siedmiogrodzkiego, drukowane również w 1598 roku. Dołączają się do niego *Uwagi do prawa cywilnego w dziewięciu księgach* Francuska Hotomanusa z roku 1589, drukowane przez spadkobierców Eustachego Vignona¹⁰⁸.

W zamęcie wznieconej burzy protestanckiej w Niemczech do niewątpliwych osiągnięć, aczkolwiek różnie wykorzystywanych, należy pokój religijny zawarty w Augsburgu w 1555 roku. Na ten temat Budaeus zdobył do swego księgozbiornu *Pacis Compositio, das ist Aussfuehrlicher und vollkommener Tractat*¹⁰⁹. W roku 1566 wyszły *Rerum suo tempore gestarum libri sexdecim* Bartłomieja Faciusa i Jana Jovianusa w Bazylei, kosztem i nakładem Piotra Permy i Henryka Petri¹¹⁰, włączone do omawianego księgozbiornu. O początkach Antwerpii¹¹¹ ogłosił w roku 1569 Jan Jerzy Becanus pracę w oficynie drukarskiej Krzysztofa Plantyny, którą skrzętnie zdobył kanonik Budaeus.

Na temat historii Franków wyszły w 1569 roku w Bazylei, kosztem Sykstusa Henricpetrusa i Jana Tomasza Freigiusa, prace Pawła Aemyliusza, Arnol-

¹⁰² BKW XIV 339 D.

¹⁰³ BKW XIV 61/1-2 Fol.

¹⁰⁴ BKW XV 104 Fol. Dess Aller Künigreichs unn Ungern warhafftige Chronick und anzeigung wie das anfang auff und abgang genommen...

¹⁰⁵ BKW XV 181 Fol.

¹⁰⁶ BKW XV 40 1-3 Fol.

¹⁰⁷ BKW XV 40 Fol.

¹⁰⁸ BKW XV 40 Fol.

¹⁰⁹ BKW XV 86 Qu.

¹¹⁰ BKW XV 95 Oct.

¹¹¹ BKW XV 148 Fol. Origines Antwerplanae.

da Ferronusa i Jana Tiliusa. Znalazły się one również w omawianym księgozbiorze ¹¹².

Sycylijezyk, dominikanin Tomasz Fazellus dedykował „regi potentissimo” Filipowi Hiszpańskiemu swoje dzieło, wydane we Frankfurcie nad Menem u Andrzeja Wechela w roku 1579, pt. *Rerum Sicularum scriptores*, wówczas opracowane i oprawione, które weszło do księgozbioru Budaeusa ¹¹³. Pomnożyły też dział historii świeckiej księgozbioru Budaeusa dwa tomy *Chroniconum Turcicorum*, drukowane we Frankfurcie przez Jana Wechelusa, kosztem Feyerabenda ¹¹⁴. W drukarni Krzysztofa Lochnera i Jana Hofmanna w roku 1591 w Norymberdze ukazały się drukiem *Opera horarum succisivarum sive Meditationes historicae* autorstwa Filipa Camerariusa, których Budaeus nie omieszkiał zgromadzić w swym zbiorze ¹¹⁵. Nie pominął on też dzieła Stefana Forcatulusa na temat imperium i filozofii Gallów, wydanego w Lionie w 1595 roku u Jakuba Choueta przez typografa Antoniego Candidi ¹¹⁶. „Clarissimus iurisconsultus” Guido Pancirollus napisał w języku włoskim *Rerum memorabilium iam olim deperditarum e contra recens atque ingeniose inventarum libri duo*, przełożone na język łaciński przez Henryka Salmutha, które ukazały się „Typis Forsterianis” w roku 1599 (Ambergae). Budaeus wprowadził je do swego księgozbioru ¹¹⁷.

Potrzebnej trosce o styl życia i obycia dworskiego poświęcił swe wysiłki Antoni de Guevara i pisał je początkowo w języku hiszpańskim, tłumaczone na język niemiecki przez Idziego Albertina, sekretarza bawarskiego, pt. *Institutiones vitae aulicae oder Hofschul*. Wyszły one drukiem w München w 1600 roku ¹¹⁸, kosztem Mikołaja Henricusa. Wzbogaciły także zbiór Budaeusa.

Znakomity mąż, radca cesarza Maksymiliana, poeta, medyk Jan Cuspinianus ogłosił we Frankfurcie w roku 1601, drukiem Wecheliana u Klaudiusza Marniusa i spadkobierców Jana Aubriusa, trzy prace, mianowicie o Austrii, komentarze o konsulach rzymskich i cesarzach, określane jako „opus insigne” ¹¹⁹. Widnieją one w zbiorze Budaeusa. Nie zapomniano też o dziele jezuity hiszpańskiego Jana Marianae pt. *Historiae de rebus Hispaniae*, które wyszło drukiem w Moguncji w 1605 roku u Baltazara Lippiusa, kosztem spadkobierców Andrzeja Wechela ¹²⁰. Podobnie nie pominięto rozważań historycznych Filipa Camerariusa, wydanych we Frankfurcie w 1606 i 1609 roku drukiem Jana Saura i Mikołaja Hoffmanna, nakładem Piotra Kopffa ¹²¹.

Dział historii świeckiej pomnażają też w zbiorze Budaeusa prace patrycjusza weneckiego i kardynała Piotra Bembusa o historii Wenecji, książęcej parze Guidzie Ubaldzie Feretria i Elżbiecie Gonzadze, oraz sekretarza Mikołaja Machiavellego o historii Florencji ¹²², wydane w Strassburgu w latach 1610 i 1611 kosztem bibliopola Łazarza Zetzneri.

¹¹² BKW XV 162 Fol.

¹¹³ BKW XV 173 Fol.

¹¹⁴ BKW XV 382 Oct.

¹¹⁵ BKW XV 13 Qu.

¹¹⁶ BKW XV 324 Oct.

¹¹⁷ BKW XV 33 Oct.

¹¹⁸ BKW XV 35 Oct.

¹¹⁹ BKW XV 48 Fol.

¹²⁰ BKW XV 265 Qu.

¹²¹ BKW XV 14 Qu. *Operae Horarum subcisivarum sive meditationes historicae.*

¹²² BKW XV 347 Oct.

Dalej mamy w księgozbiornie Budaeusa dzieło Jana Rosinusa pt. *Antiquitatum Romanorum Corpus absolutissimum*, wydane w Paryżu w 1613 roku u Jana le Bonc¹²³, oraz Jakuba Pontianusa (*Attica bellaria*) w wydaniu augsburskim z 1620 roku¹²⁴. Kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr nie omieszkał też zebrać w swej bibliotece *Acta publica Cesarstwa Rzymskiego, Królestwa Węgierskiego i Czeskiego* w opracowaniu Michała Kaspra Lundorpiusa, wydane we Frankfurcie nad Menem w 1622 roku u Jana Fridericka¹²⁵. Zagościł również w zbiorze Jan Viator ze swoim dziełem *Veredicus Germanus* z roku 1630 o nawróceniu ich przodków do wiary katolickiej¹²⁶, Ubbon Emmius *O Republice Greckiej*, wydanej w Lionie w 1632 roku „Ex Officina Elzeviriana”¹²⁷, Tomasz Campanella, autor *De monarchia Hispanica*¹²⁸ z roku 1641.

Z innych dzieł historycznych należy wymienić Herodiana, uważanego za „omnibus modis summi historici”, i jego dzieło *De Romanorum imperatorum vita et rebus* w ośmiu księgach, pisanych w języku greckim, tłumaczonych na łacinę przez Anioła Politiana. Wydrukował je w Bazylei w 1535 roku Henryk Petrus¹²⁹. Dołącza się tu Eneasza Sylwiusza seneńskiego *De Bohemorum origine ac gestis historia* w wydaniu z roku 1538 (Salingiaci) przez drukarza Jana Sotera. Zaliczono też do zbioru dzieło Galeacjusza Capellae na temat *Commentarii de rebus gestis pro restitutione Francisci II Mediolanensium ducis* (Hagenae 1535).

Do zbioru Budaeusa weszły również *Opera Ksenofonta*, „sapiientissimi et fortissimi viri”, w przygotowaniu edycyjnym Henryka Stephanusa¹³⁰.

Kanonik Budaeus nabył również *Variae historiae*, dzieło Aelianusa, w interpretacji łacińskiej Justusa Wulteriusa Wettera, w wydaniu z roku 1600, chociaż w przedmowie Wetter pozdrawia swego krewniaka Jana Pinciera z datą 1548 roku¹³¹, podając opisy rzeczywospolitych na podstawie Heraklida. Nie pominął też z okresu dawnego dzieła Juliusza Cezara pt. *Rerum gestarum commentarii*, jakie wyszło we Frankfurcie nad Menem w 1575 roku¹³².

Diodor Siculus ma w zbiorze swoje *Bibliothecae historicae libri XV*, wydane drukiem w Bazylei w 1578 roku „ex Officina Henricpetrina”¹³³. W wydaniu lionńskim z roku 1592 jest dzieło Waleriana Maksyma¹³⁴ *Dictorum factorumque memorabilium ad Tiberium Augustum libri IX*, oraz Justyniana *Historiarum ex Pampeio Trago libri XLIII*¹³⁵.

Do zbioru kanonika Budaeusa wszedł również Heliodor, biskup Trikka, około 400 roku¹³⁶, reformator swego duchowieństwa w Tessalii. Jemu to przypisywano powieść miłosną pt. *Aithiopika* (czyli Dzieje Teagenesa i Cha-

¹²³ BKW XV 47 Fol.

¹²⁴ BKW XV 39 Oct.

¹²⁵ BKW XV 128 Qu.

¹²⁶ BKW XV 136 Qu.

¹²⁷ BKW XV 34 D.

¹²⁸ BKW XV 138 D.

¹²⁹ BKW XXIII 82 Oct.

¹³⁰ BKW XXIII 73 Fol.

¹³¹ BKW XXIII 1 D.

¹³² BKW XXIII 12 Fol.

¹³³ BKW XXIII 20 Fol.

¹³⁴ BKW XXIII 65 D.

¹³⁵ BKW XXIII 55 D.

¹³⁶ Jan Maria Szymusiak SJ, ks. Marek Starowieyski: *Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa*, Poznań 1971, s. 183.

ryklei), *Aetiopica amoris*, za którą miał być zdjęty z urzędu. Krytyka nowocześniejsza uważa tę powieść za dzieło raczej pogańskiego retora Heliodora z Emezy¹³⁷. W omawianym księgozbiorze są *Aetiopicae historiae* Heliodora¹³⁸.

14. Biografia

Dział biograficzno-heraldyczny w księgozbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr obejmuje pięć pozycji. Rozpoczynają go dwie części *Promptuarii Iconum insigniorum a saeculo hominum, subiectis eorum vitis, per compendium ex probatissimis autoribus desumptis*, drukowane w Lionie w 1553 roku u Wilhelma Rovillia¹³⁹. Dołączają się tu *Omnia emblemata cum commentariis* Andrzeja Altiatiego, wydane w Oficynie Krzysztofa Plantyny, architypografa królewskiego, w Antwerpii 1577 roku¹⁴⁰. Bogato zaopatrzona jest w miedzioryty *Genealogia serenissimorum Boiariae ducum* przez Wolfganga Kiliana, wydana w Augsburgu, w Bawarii, w 1605 roku drukiem Jana Praetorii, w Oficynie Dominika Custodis¹⁴¹. Znalazła się w zbiorze również *Genealogia cesarzy, królów, książąt, hrabiów, baronów i dynastów chrześcijańskiego świata*, opracowana przez Eliasza Reusnera, licencjata medycyny, wydana we Frankfurcie w 1612 roku nakładem Jana Treuteliusa bibliopola¹⁴².

Kończy ciekawy dział biograficzno-heraldyczny w księgozbiorze kanonika Budaeusa praca o królach neapolitańskich, wydana w Augsburgu w 1624 roku kosztem Łukasza Kiliana, wzbogacona różnymi genealogiami i mowami pogrzebowymi¹⁴³.

15. Geografia

Kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr zdradzał niewątpliwie duże zainteresowania geografią ówczesnego świata, nazywaną też wówczas kosmografią, a zwłaszcza krajami europejskimi i z tego zakresu zebrał pewne dzieła geograficzno-kartograficzne, wprawdzie niezbyt liczne, ale ciekawe.

Ilość dzieł geograficznych w księgozbiorze Budaeusa liczy jedenaście pozycji bibliograficznych.

Rozpoczyna ten dział *Novus orbis regionum ac insularum*, wydany w Bazylei u Jana Heruagiusa w 1555 roku, podający, zwłaszcza po nowych ówczesnych odkryciach, nie znane starożytnym wiadomości¹⁴⁴. Dalej mamy tu pięciotomowe, pomnikowe dzieło *Beschreibung und Contrafactur der vornembster Staett der Welt*, drukowane w latach 1574—1576, opracowane przez Jerze-

¹³⁷ BKW XXIII 44 D. Na temat bpa Heliodora pisze Nicefor Callistus (*Historia Ecclesiastica* XII, 34), że przez lekturę dzieła Heliodora „iuvnes multi in periculum conicerentur”. Synod prowincjalny postanowił książki jego, które „amores accenderent”, spalić lub autora ich pozbawić biskupstwa. Heliodor jednak „vero episcopatum deponere, quam scripta sua suppressimere maluit”. Por. też Szymusiak, Starowieyski: *Słownik*, s. 183.

¹³⁸ BKW XXIII 44 D. Autor tłumaczy się, że dziełem swym chce raczej dopomóc młodemu: „Nostra solum haec cura fuit, ut quae lectione castarum aurium digna sunt, iuventuti redderentur”.

¹³⁹ BKW XVI 2 Fol.

¹⁴⁰ BKW XVI 2 Oct.

¹⁴¹ BKW XVI 12 Fol.

¹⁴² BKW XVI 15 Fol.

¹⁴³ BKW XVI 60 Fol. Der Neapolitanischen Koenig leben und bildniss.

¹⁴⁴ BKW XVII 14 Fol.

go Brauna, Franciszka Hoyenberga i Szymona Noeuela. Dzieło ozdobione jest kolorowym drzeworytem. Przywilej, zatwierdzający druk, wydał cesarz Maksymilian II, podpisany w Wiedniu 28 sierpnia 1572 roku¹⁴⁵.

Paweł Merula wzbogacił świadomość czytelników XVII wieku swoją pracą *Cosmographiae generalis libri tres*, do której dołączają się cztery księgi geografii szczegółowej o Europie, a zwłaszcza o Hiszpanii, Gallii, Italii, zaopatrzone w miedzioryty¹⁴⁶. Praca ta wyszła drukiem w „Officina Plantiniana” w 1605 roku (Raphelengii). Można ją było nabywać również w Amsterdamie u Korneliusza Nicolai.

Do księgozbioru Budaeya wszedł również ciekawy opis starożytnych osoblności, sławnych miast, zamków i placów „du Royaume de France”¹⁴⁷, wydrukowany w Konstancji w 1608 roku, oraz przewodnik w podróży *Itinerarium* po Francji i Anglii, wydany w Lipsku w 1614 roku, opracowany przez Piotra Eisenberga; dalej przewodnik po Italii Andrzeja Scoto¹⁴⁸ w trzech częściach. Ciekawy jest też opis Rzymu z licznymi rycinami kościołów¹⁴⁹ Piotra Martire, drukowany przez Bartłomieja Zannetti.

Dział geografii w zbiorze Budaeya pomnażają opisy Hiszpanii z 1629 roku¹⁵⁰, Holandii z 1630 r.¹⁵¹, Szwecji z 1631¹⁵², Cesarstwa Mongolskiego czyli Indii z 1631¹⁵³ oraz atlas świata Gerarda Mercatora i I. Hondiusa z 1638 roku¹⁵⁴.

Na końcu wymieniamy dzieło Strabona, „doctissimi philosophi ac geographi” pt. *Rerum geographicarum Commentarii*, w wydaniu bazylejskim z roku 1571 „e Officina Henricpetrina”¹⁵⁵.

16. Astronomia, matematyka, medycyna, magia

Nie zostały pominięte w zbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeya pozycje i dziedziny nauk ścisłych, jak astronomia, medycyna, matematyka, a nawet magia.

Na początku tego działu należy wymienić inkunabuł, ale bez zachowanego końca, pt. *Destructorium vitiorum ex similitudinum creaturarum exemplorum*

¹⁴⁵ BKW XVII 18 Fol. Według tenoru przywileju autorzy (Jerzy Braun, Franciszek Hoyenberg, Szymon Noeuel), „non sine multo laborum taedio, et graui sumptu, Ciuitates orbis terrarum, accuratissime delineatas ac alia, que ad earum originem et historiam spectarent, summa diligentia collegisse”.

¹⁴⁶ BKW XVII 9 Qu.

¹⁴⁷ BKW XVII 51 D.

¹⁴⁸ BKW XVII 97 Oct. *Itinerario, ouero nova descriptione de Viaggi principali d'Italia*, Venetia 1610, Appresso Francesco Bolzetta Libraro in Padoua.

¹⁴⁹ BKW XVII 115 Oct. *Trattato nuovo delle cose marauigliose dell'Alma Citta di Roma ornato di molte figure*, Roma 1615.

¹⁵⁰ BKW XVII 26 D. *Hispania sive de regis Hispaniae regnis et opibus Commentarius*, Lugduni Batav. 1629, Ex Officina Elzeviriana.

¹⁵¹ BKW XVII 14 D. *Repubblica Hollandiae et Urbes, Lugduni Batavorum 1630*, Ex Officina Joannis Maire.

¹⁵² BKW XVII 23 D. *Suecia sive de Suecorum Regis Dominiis et opibus Commentarius politicus*, Lugduni Batav. 1631, Ex Officina Elzeviriana.

¹⁵³ BKW XVII 2 D. *De Imperio Magni Mongolis sive India vera Commentarius e variis auctoribus congestus*, Lugduni Batav. 1631, Ex Officina Elzeviriana.

¹⁵⁴ BKW XVII 1 Fol. *Atlas novus sive descriptio geographica totius Orbis Terrarum, tabulis aenels luculentissimis et accuratissimis exornata, tribus tomis distributus*, Amsterdamii 1638, Apud Henricum Hondium et Joannem Jansonium.

¹⁵⁵ BKW XXIII Fol.

*appropriatione per modum dyalogi auctoritatumque sacrarum scripturarum, philosophorum et poetarum constructoriumque virtutum*¹⁵⁶.

Dalej, w jednym kločku, mamy opracowane dzieła medyczne trzech autorów¹⁵⁷, mianowicie Andrzeja Laurentiusa, radcy i medyka Henryka IV, pt. *Historia anatomica humani corporis*, mówiąca o ciele ludzkim i jego poszczególnych częściach, wzbogacona nowymi objaśnieniami i obserwacjami. Na karcie tytułowej umieszczono portret-miedzioryt autora. Dzieło to wyszło we Frankfurcie, ale bez podania roku edycji. Drugim autorem jest Hieronim Fabritius ab Aquapendente, który napisał dzieło *De visione, voce, auditu*. Jako trzeci autor występuje w tym kločku filozof, medyk, anatom Juliusz Casarius Placentinus i jego dzieło *Pentaestheseion, hoc est de quinque sensibus liber*, wydane drukiem we Frankfurcie w 1610 roku, nakładem spadkobierców Mikołaja Bassaei. Określony jako „eruditissimus” franciszkanin Bartłomiej Anglicus jest autorem dzieła *Opus de rerum proprietatibus*¹⁵⁸, napisanego dla użytku studiujących, wydrukowanego w Norymberdze w 1519 roku, po przeprowadzonej rewizji i poprawce przez Fryderyka Peypusa, kosztem Jana Kobergera, troskliwego męża, syna wybitnego drukarza, wydawcy i księgarza niemieckiego Antoniego Kobergera¹⁵⁹.

We Wrocławiu z Oficyny Andrzeja Vinglera w roku 1547 wyszło dzieło Jana Dubraviusa pt. *De piscinis ad Antonium Fuggerum*¹⁶⁰. Kanonik Budaeus wprowadził je do swego zbioru. Weszła też tu praca Hieronima Cardani, medyka mediolańskiego, wydana w Lionie w 1559 roku u Wilhelma Rovillia¹⁶¹, na temat *De subtilitate* liczącej dwadzieścia jeden ksiąg. Zachowała się również książka pt. *Artzney Buch* autorstwa Krzysztofa Wirsunga, nie mająca miejsca i daty wydania: przedmowa podpisana w Heidelbergu 20 maja 1568 roku¹⁶². Na temat chorób wypowiedział się Mikołaj Taurellus w dziele *Medicae praedictionis methodus*, drukowanym we Frankfurcie w 1581 roku przez Jana Feierabenda, kosztem Bernarda Jobini¹⁶³. Do księgozbioru Budaeusa weszły również *Opera omnia Amalda Villanovanusa*, filozofa i znakomitego medyka, z uzupełnieniami do niektórych ksiąg wspomnianego Mikołaja Taurellusa, drukowane w Bazylei w „Officina Parnea” przez Konrada Waldkircha¹⁶⁴. Nie zaniedbał też nasz bibliofil zdobyć *Syntaxes artis mirabilis* Piotra Grzegorza Tholosanusa z roku 1586, drukowanej w Wenecji w Oficynie Damiana Zenarii¹⁶⁵.

Z zakresu astronomii występuje w omawianym księgozbiornie *Astronomia deutsch. Himmelslauff, Wirckung und natuerliche Influentz der Planeten und Gestirn*¹⁶⁶ z roku 1592, wydana we Frankfurcie u Marcina Lechlera nakładem Chrystiana Egena. Dalej idzie geometria Jakuba Koebela, wydana drukiem w 1598 roku we Frankfurcie nad Menem u Mateusza Beckera, nakła-

¹⁵⁶ BKW XVIII 2 Qu.

¹⁵⁷ BKW XVIII 30 Fol.

¹⁵⁸ BKW XVIII 9 Fol.

¹⁵⁹ *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław 1971, s. 1176.

¹⁶⁰ BKW XVIII 5 D.

¹⁶¹ BKW XVIII 4 Oct.

¹⁶² BKW XVIII 16 Fol.

¹⁶³ BKW XVIII 23 Qu.

¹⁶⁴ BKW XVIII 25 Fol.

¹⁶⁵ BKW XVIII 78 Oct.

¹⁶⁶ BKW XVIII 30 Qu.

dem spadkobierców Chrystiana Egena¹⁶⁷. We Wrocławiu, u Jerzego Bauman-
na, wyszły w latach 1595 i 1596 prace astronomiczne Zachariasza Bormana¹⁶⁸,
mianowicie *Astrolabium tetragonum* czyli instrumenty do obserwacji astrono-
micznych oraz *Astra, Alle Bilder des Himmels sampt derer Sternen artlich in
Kupfferstich gebracht*, zaopatrzona w liczne ryciny, symbole gwiazd. We
Frankfurcie, u Pawła Brachfeldta, wydał w roku 1600 Jan Cöppy, razem
z Zachariaszem Bormanem, pracę pt. *Wundtlicher Unterricht der astrolabi-
schen Kunst*. Kanonik Budaeus wciągnął ją do swego księgozbioru. Podobnie
postąpił z pracą M. Elucidariusza¹⁶⁹ o dziełach stworzonych przez Boga, dru-
kowaną we Frankfurcie nad Menem w 1604 roku u Jana Saurna, nakładem
Wincentego Steinmeyersa.

Doktor medycyny Jakub Teodor Tabernaemontanus zwrócił uwagę w wy-
danej w 1593 roku we Frankfurcie nad Menem pracy na lecznicze cele wód¹⁷⁰.
Kanonik Budaeus skorzystał z tej edycji w swoim księgozbiorze. Ciekawym
zagadnieniom lunatyizmu poświęcił dwie prace Jakub Horstius, wydane dru-
kiem w Lipsku, kosztem Walentego Voegeliiani bibliopola¹⁷¹, które znalazły
się w naszym księgozbiorze. Nad dociekaniem zagadnienia magii, które absor-
bowały umysły ówczesnych ludzi, interesującą pracę zostawił jezuita Marcin
Delrius¹⁷², dedykowaną księciu Ernestowi arcybiskupowi kolońskiemu, nie
zawierającą nic, coby sprzeciwiało się wierze katolickiej, jak ją ocenił cenzor
Wilhelm Fabrycy Nouiomagus w 1599 roku. Nabyto ją dla zbioru Budaeusza.

Biskup Szymon Maiolus ogłosił w 1600 roku dwadzieścia trzy kolokwia
fizyczne, nowe i zadziwiające pt. *Dies caniculares*, drukiem Korneliusza Su-
toria, kosztem Jana Teobalda Schoenwettera¹⁷³. W tymże samym roku wyszła
praca Franciszka Resslera o zegarach słonecznych¹⁷⁴, zachowana w księgo-
zbiorze Budaeusza. Na temat *Magiae omnifariae vel potius universae naturae
theatrum* wypowiedział się Strozzius Cigogna w dziele wydanym w 1606 roku
w Kolonii, kosztem Konrada Butgenia, przetłumaczonym z języka włoskiego
na łacinę przez Kaspra Ensa¹⁷⁵. „Opera, studio et vigiliis” medyka Piotra
Amelunga został wydany w 1607 roku w Lipsku, u Michała Lantzenbergera
*Tractatus nobilis primus, in quo alchemiae seu chemicae artis antiquissimae,
nobilissimae et iucundissimae*. Sprawami wód mineralnych zainteresował się
fizyk i doktor medycyny w Zgorzelcu na Łuzycach Kasper Schwenckfeldt,
autor wydanej w 1607 roku u Jana Rhambawa pracy pt. *Thermae teplicen-
ses — von dess Toeplliczen warmen Bodes in Boehmen*, kończącej się opisem
jeleniogórskich wód¹⁷⁶.

¹⁶⁷ BKW XVIII 30 Qu. Geometrey von Kuenstlichem Feldmessen und Absehen.

¹⁶⁸ BKW XVIII 30 Qu. Borman jest tu podany jako „Illuminist zu Bresslaw”.

¹⁶⁹ BKW XVIII 30 Qu. Von allerhand Geschoepffen Gottes, den Engeln, den Himmeln,
Gestirn, Planeten und wie alle Creaturen geschaffen Seyend auff Erden.

¹⁷⁰ BKW XVIII 27 Oct. New Wasserschatz, das ist: von Allen heylsamen Metallischen
Minerischen Baedern und Wassern.

¹⁷¹ BKW XVIII 21 D. Jedna z tych prac ma tytuł dłuższy, który brzmi: De aurco dente
Maxillari pueri Silesii, primum, utrum eius generatio naturalis fuerit, nec ne: deinde, an
digna eius interpretatio dari queat, et de noctambulonum natura, differentis et causis.
eorumque tam praeservativa, quam etiam curativa, denuo auctus liber. Tytuł drugiej pracy
brzmi: De natura, differentis et causis eorum, qui dormientes ambulat.

¹⁷² BKW XVIII 1 Qu. Disquisitionum magicarum libri sex, Lovanii 1599, Ex Officina
Gerardi Rivii, Typographus iuratus.

¹⁷³ BKW XVIII 37 Qu.

¹⁷⁴ BKW XVIII 39 Qu.

¹⁷⁵ BKW XVIII 44 Qu.

¹⁷⁶ BKW XVIII 29 D.

Wspomniany już w omawianym księgozbiórze Budaeusa doktor medycyny i lekarz kurfirsta Jakub Teodor Tabernaemontanus, dał się poznać jeszcze przez inną pożyteczną pozycję bibliograficzną — *Neuw vollkommentlich Kreuterbuch mit schoenen unnd kuenstlichen Figuren aller Gewaechs der Baeumen, Stauden und Kraeutern*, która ujrzała światło w druku w 1613 roku przez Mikołaja Hoffmanna we Frankfurcie nad Menem, nakładem Jana Bassaei i Jana Dreutela¹⁷⁷.

Nie wzgardził też Budaeus jako bibliofil pracą jezuitę Franciszka Aquiloniusa, wydaną w Antwerpii w „Officina Plantiniana” w 1613 roku przez wdowę i synów Jana Moreta, pt. *Opticorum libri sex*, pożyteczną dla filozofów i matematyków¹⁷⁸. Z zakresu optyki wchodzi tu dzieło Krzysztofa Scheinera, jezuitę, z roku 1619, wydane w Insbrucku u Daniela Agricoli¹⁷⁹ pt. *Oculus, hoc est fundamentum opticum*.

Pożyteczną pozycję stanowią *Gymnasma de exerxiitiis Academicorum*, o ich użyteczności, konieczności, osobach odpowiednich, muzyce, malarstwie, konwersacji, znajomości języków, podróżach, jakie zostały wydane w Strasburgu w roku 1621 nakładem bibliopola Eberharda Zetznera¹⁸⁰.

Profesor matematyki i języków orientalnych na uniwersytecie w Altdorff, Daniel Schwenterus, wydał w Norymberdze nakładem Jeremiasza Duemleisa w 1636 roku pracę *Deliciae physico-mathematicae*, która weszła również do księgozbióru Budaeusa¹⁸¹.

Omówiony już jezuita Krzysztof Scheiner ma w księgozbiórze Budaeusa jeszcze jedno dzieło, mianowicie *Rosa Ursina sive Sol*, wydaną w latach 1626—1630, w którym Jan de Aluarado, prefekt studiów w jezuickim Kolegium Rzymskim napisał, że nie ma w nim nic „sanae doctrinae aut bonis moribus pugnans”¹⁸².

Kanonik Budaeus nie pominął również innych autorów z dziedzin pokrewnych, jak miernictwa¹⁸³, w rodzaju prac Jana Stoefflerna, Andrzeja Schonera¹⁸⁴, Andrzeja Helmreicha o proporcjach, miarach i odległościach¹⁸⁵; Jerzego Brentela: *Comis solaris concavus*¹⁸⁶. Nie opuszczono w księgozbiórze *Elementa trigonometrica* Krzysztofa Grienberga, jezuitę, wydanych w 1630 roku w Rzymie przez spadkobierców Bartłomieja Zana¹⁸⁷; *Thaumaturgus mathematicus* Kaspra Ensa¹⁸⁸ z roku 1636, opublikowanego w Kolonii u Konstantego Münicha.

Znalazła się też w księgozbiórze Budaeusa praca Krzysztofa Scheinera, wspomnianego już jezuitę, *Panthographice seu ars delineandi res*, która wyszła drukiem w Rzymie w 1631 roku z typografii Ludwika Grignani¹⁸⁹

¹⁷⁷ BKW XVIII 30 Fol.

¹⁷⁸ BKW XVIII 38 Fol.

¹⁷⁹ BKW XVIII 53 Qu.

¹⁸⁰ BKW XVIII 41 D.

¹⁸¹ BKW XVIII 62 Qu.

¹⁸² BKW XVIII 45 Fol.

¹⁸³ BKW XIX 1 Fol. Von Kuenstlicher Abmessung aller groesse, Frankfurt am Mayn 1536.

¹⁸⁴ BKW XIX 2 Fol. De descriptionibus Horologiorum, Noribergae 1562.

¹⁸⁵ BKW XIX 2 Qu. Rechenbuch, Leipzig 1595, Zacharias Berwald.

¹⁸⁶ BKW XIX 5 Qu.

¹⁸⁷ BKW XIX 5 Oct.

¹⁸⁸ BKW XIX 4 Oct.

¹⁸⁹ BKW XX 8 Qu.

17. Filozofia

Dziedzina filozofii w księgozbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa przedstawia się raczej skromnie i niezbyt liczne dzieła widnieją w tym zakresie.

Należy tu wyliczyć dzieło karmelity Baptysty Mantuanusa *De patientia aurei libri tres*, drukowane w Wenecji w 1499 roku przez Jakuba de Leuco¹⁹⁰. Następnie idzie dominikanin, profesor teologii Bartłomiej Sybille, autor *Speculum peregrinarum questionum*, gdzie rozważa różne kwestie o duszy rozumnej, o aniołach dobrych i złych i wielu innych zagadnieniach „scitu dignissimis”, wydanego w Lionie w 1534 roku w drukarni Jakuba Myta, kosztem Cipiona de Sabiano¹⁹¹. Dołącza się do zbioru dzieło mediolańskiego medyka Hieronima Cardanusa *De utilitate* w czterech księgach, w wydaniu bazyilejskim z roku 1561 Henryka Petri¹⁹².

Patrycjusz wenecki Jan Chrzyciel Bernardus jest autorem dzieła *Seminarium totius philosophiae*, które weszło do księgozbioru Budaeusa. Ukazało się ono drukiem w Wenecji w 1582 roku u Damiana Zenariusza¹⁹³. Jezuita Piotr Thyraeus, profesor w Moguncji i Würzburgu, ogłosił w Kolonii w roku 1594 w Oficynie Materna Cholina prace *De daemoniacis* oraz *De variis tam spirituum, quam vivorum hominum prodigiosis apparitionibus et nocturnis intestationibus*¹⁹⁴. Z roku 1618 mamy w zbiorze pracę Jana Chrzyciela Porty pt. *De humana physiognomia*, jaka wyszła we Frankfurcie u Mikołaja Hoffmanna kosztem spadkobierców Jakuba Fischera¹⁹⁵.

Kanonik Budaeus zebrał również *Lucubrationes omnes*, drukowane w Bazylei w 1561 roku¹⁹⁶, Filona Żydowina, pisarza i filozofa¹⁹⁷.

Z kręgu filozofów chrześcijańskich mamy tutaj dzieło Atenagorasa Ateńskiego, apologety i teologa greckiego II wieku *De mortuorum resurrectione*¹⁹⁸; neoplatonczyka Eneasza z Gazy, zmarłego po roku 518, *Theophrastus* czyli dialog o nieśmiertelności duszy i zmartwychwstaniu ciał¹⁹⁹. Weszło również do zbioru kanonika Budaeusa dzieło Athenaei Naucratis, pisarza „luculentissimi elegantissimique” pt. *De ipnosophistarum libri quindecim*, w wydaniu lionskim Antoniego de Harsy z 1583 roku²⁰⁰. Jezuita Antoni Casilius, autor *Introductio in Aristotelis logicam et reliquas disciplinas*, wydanej w Rzymie w 1630 roku „ex Typographia Francisci Corbolletti”²⁰¹.

Mamy też w księgozbiorze kanonika Budaeusa dzieła jednego z najwybitniejszych filozofów greckich. Platona, *Opera quae extant omnia*, drukowane

¹⁹⁰ BKW XXII 3 Qu.

¹⁹¹ BKW XXII 2 D.

¹⁹² BKW XXII 5 D.

¹⁹³ BKW XXII 4 Fol.

¹⁹⁴ BKW XXII 9 Qu.

¹⁹⁵ BKW XXII 22 Oct.

¹⁹⁶ BKW XXIII 47 Fol.

¹⁹⁷ BKW XXIII 47 Fol. „Eloquentissimus Philosophus”.

¹⁹⁸ Migne: PG, 6, 388—1024.

¹⁹⁹ Migne: PG, 85, 871—1004.

²⁰⁰ BKW XXIII 9 Fol. Uznane jako „variis omnium ferme rerum narrationibus iucundissimi, lectuque dignissimi”.

²⁰¹ BKW XXIII 18 Oct.

w 1578 roku²⁰², oraz Plutarcha²⁰³ *Moralia*, wydane we Frankfurcie nad Menem w 1592 roku.

18. Literatura klasyczna — humanistyka

Przegląd działu humanistycznego rozpoczynamy w księgozbiorze Budaeusa od czołowego humanisty okresu renesansu Erazma z Rotterdamu, mianowicie od jego komentarzy — *Commentarius in Nucem Ouidii*, skierowanych do Jana Morusa, syna Tomasza, oraz *Commentarius in duos hymnos Prudentii* dla Małgorzaty Rogery, córki tegoż Tomasza Morusa²⁰⁴, wydanych w Kolonii w 1532 roku u Herona Alopecjusza, kosztem Gotfryda Hittorpia. Mamy w zbiorze z oficyny drukarskiej Roberta Wintera w Bazylei, wydane w 1539 roku objaśnienia Jana Ludwika Vivis, *In Bucolica Vergilii*, dokonane przez Erazma z Rotterdamu. Wszedł też do zbioru Budaeusa komplet przysłów germańskich, porównanych z łacińskimi i greckimi (*Germanicorum adagiorum cum Latinis ac Graecis collatorum*), ogłoszonych drukiem w Strasburgu w 1539 roku u Wendelina Rihelia. Znalazło się również tutaj dzieło Ludwika Caeliusa *Lectionum antiquarum libri XXX*, opublikowane w Bazylei przez braci Ambrożego i Aureliusza Frobeniusa w 1566 roku²⁰⁵. Był także w zbiorze kanonika Budaeusa *Epigramaton legalium liber facetissimus*, wydany w Lionie w 1576 roku u Klemensa Baudina²⁰⁶. Zawitały *Opera* Jana Goropiusa Becanusa, związane z hieroglifami, opublikowane w Antwerpii w 1580 roku przez Krzysztofa Plantina, architypografa królewskiego²⁰⁷. Nie zapomniał o dziele Henryka Schvalenbera z roku 1592 na temat *Aphorismi hieroglyphici*, które ogłosił drukiem w Lipsku Walenty Koegelian. Zawędrowało do zbioru Budaeusa dzieło, uznane jako „libellus vere aureus”, zbawienne dla urzędzenia nowego państwa, Tomasza Morusa *Utopia*²⁰⁸, opublikowane w Witenberdze w 1592 roku w Oficynie Cratoniana. Znakomity mówca Poggius i jego księga *Facietiarum* w wydaniu krakowskim pomnaża zbiory humanistyczne w księgozbiorze Budaeusa. Nie omieszkała zawitać do zbioru *Attica bellaria* Jakuba Pontianusa²⁰⁹ w wydaniu monachijskim 1616 roku, czy też *Flores* Justusa Lipsiusa²¹⁰. Znakomity znawca języka łacińskiego i greckiego Wawrzyniec Valla ma w omawianym zbiorze *Elegantiarum libri omnes*, w wydaniu kolońskim Jana Gymnica z 1530 roku²¹¹. Mamy też tu *Fuerstliche Tischreden* Jana Wernera²¹² w kontynuacji Jerzego Draudiusa z 1617 roku.

19. Literatura włoska

Z włoskiej literatury widnieje Petrarca²¹³ oraz Jan Franciszek Peranda²¹⁴.

- ²⁰² BKW XXIII 49 Fol.
²⁰³ BKW XXIII 167 Oct.
²⁰⁴ BKW XXIV 7 Oct.
²⁰⁶ BKW XXIV 39 Oct.
²⁰⁷ BKW XXIV 20 Fol.
²⁰⁵ BKW XXIV 38 Oct.
²⁰⁹ BKW XXIV 32 Oct.
²¹⁰ BKW XXIV 27 D.
²¹¹ BKW XXIV 12 Oct.
²¹² BKW XXVI 51 Oct.
²¹³ BKW XXIX 27 D.
²¹⁴ BKW XXIX 59 Oct.

20. Słowniki

Z wydawnictw encyklopedycznych wybija się w księgozbiorze Budaeya *Repertorium morale* Piotra Berchoviusa²¹⁵, wydane w Norymberdze przez Antoniego Kobergera w 1489 roku²¹⁶. Znalazł się również *Lexicon trilingue*, w oparciu o Roberta Stephana i Jana Frisiusa²¹⁷, edycji w Strasburgu w 1587 roku przez Teodozjusza Riheliusa.

21. Polonica

Wobec istnienia niewątpliwie związków między Śląskiem a Polską, a zwłaszcza powiązania diecezji wrocławskiej z metropolią gnieźnieńską, trudno sobie wyobrazić księgozbiór członka kapituły bez jakichś poloników. Tak też jest z księgozbiorem kanonika Budaeya. Nieliczne są wprawdzie te polonika, ale i szczyły ich zakres świadczy o pewnej łączności kulturalnej środowiska. Wśród poloników zbioru wymieniamy *Statuta Regni Poloniae*, podjęte na sejmie w Piotrkowie w 1548 roku, drukowane w Krakowie.

Kanonik Budaeus zdobył dla swego zbioru dzieło Poggiusa, florentczyka, słynnego mówcy — *Facetiarum liber*, drukowane w Krakowie w 1592 roku²¹⁸. Dalej wzbogaca omawiany księgozbiór *De vita et moribus sacerdotum libellus aureus* Jodoka Clichtovaeusa, dzieło wydane w Krakowie w 1609 roku „ex Officina Nicolai Lobii”²¹⁹. Ciekawia nas też z zakresu hagiografii, podjęte jako szersze polonika, *Opera* św. Teresy karmelitanki, drukowane w Kolonii w 1626 roku, mające dedykację Jana Kinckiusa, bibliopola kolońskiego, poświęconą „Illustrissimo Comiti Domino Stanislao Lubomirscio”, księciu na Wiśniczcu²²⁰. W klocek egzegetycznym²²¹ znalazło się dzieło Marcina Kromera *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*, wydane w Bazylei w 1568 roku „ex Officina Oporiniana”, dające zagranicą wiadomość o narodzie polskim, odgrywającym w ówczesnej Europie niewątpliwie ważną rolę.

III. PROWENIENCJA DZIEŁ W KSIĘGOZBIORZE KANONIKA JERZEGO WAWRZYŃCA BUDAEUSA A LOHR

Swoiste zaciekawienie, a nawet konieczność zainteresowania budzą zawsze przy badaniu dziejów poszczególnych księgozbiorów, czy nawet pojedynczych egzemplarzy przechowywanych w bibliotekach kościelnych, klasztornych i świeckich osób, wszelkie zapisy i znaki proveniencyjne oraz noty własnościowe.

Zapisy tego rodzaju dostarczają nam wiele cennego materiału dla poznania środowiska kulturalnego i związanych z nim osób oraz ich działalności bibliofilskiej. Zapisy własnościowe określają często dość dokładnie przedmiot transakcji. Podają cenę. Prezentują nam osoby uczestniczące w niej. Okreś-

²¹⁵ BKW XLII 6 Fol.

²¹⁶ *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, Bd. III, Leipzig 1928, s. 638, nr 3866; *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*, I, s. 147.

²¹⁷ BKW XLII 39 Fol.

²¹⁸ BKW XXIV 38 Oct.

²¹⁹ BKW IX 11 D.

²²⁰ BKW IV 176 Qu.

²²¹ BKW II 8 Fol.

lają daty zmian i nabycia. Poznajemy z nich szereg okoliczności, przez jakie przechodziła książka do rąk nowych właścicieli.

Sprawa powstania księgozbioru i jego rozrost czyli zbadanie proveniencji jest niewątpliwie ważna. Ona rzuca światło na bogate niekiedy kontakty bibliofilskie z innymi zbieraczami, ośrodkami wydawniczymi i centrami życia umysłowego i kulturalnego.

Najpierw należy jeszcze przypomnieć, że kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr, zasłużony jako bibliofil śląski, używał do oznaczenia i ozdoby swych książek drzeworytowego ekslibrisu herbowego z napisem: Georgius Laurentius Budaeus a Lohr — Canonicus et Officialis Wratislaviensis 1654¹.

Jeśli idzie o sposoby zgromadzenie pokaźnego księgozbioru przez kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr — to przeważa w nim bezwzględnie darowizna i kupno.

Spośród znaków i zapisów proveniencyjnych na książkach w zbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr powtarzają się następujące formuły: „Georgii Laurentii Budaei S(acrae) T(theologiae) D(ocoris)” lub „Exlibris Georgius Laurentius Budaeus a Lohr Canonicus et Officialis Wratislaviensis 1653”. Takie zapisy ma *Bibell, das ist Alle Buecher Alts und Neus Testaments* z roku 1522 zaopatrzona w tekście w liczne drzeworyty.

Ciekawe zapisy proveniencyjne ma egzemplarz egzegetyczny Alberta Wielkiego pt. *Super Marci Evangeliare Postilla* z 1504 roku². Książkę tę posiadał najpierw kanonik Paweł Craeneus, a od niego nabył ją Melchior Janitius (Jentsch), proboszcz św. Maurycego we Wrocławiu. Na wewnętrznej okładce czytamy: Hunc librum Evangeliorum Ego Melchior Janitius ex Bibliotheca R(everen)dissimi, eximii et piissimi viri Domini Pauli Crenaei, cathedralis Ecclesiae Vratislaviensis Archidiaconi, pie defuncti, ab haeredibus ipsius iusta pecunia emi. Anno 1569”. Niżej dopisana jest ołówkiem uwaga przez księdza Kurta Engelberta, dyrektora Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu w latach 1940—1945, zmarłego w Hildesheim 12 września 1967 roku: „Melchior Janitius (Jentsch) Pfarrer von St. Mauritius in Breslau”. Wspomniany kanonik Paweł Craeneus był członkiem kapituły w Nysie, Głogowie i Wrocławiu. Zmarł 19 maja 1570 roku³. Jeszcze wcześniej posiadał ten egzemplarz Maksymilian z Wrocławia, jak świadczy nadpiszony już zapis: Ad usum fratris Maximiliani de Vratislavia per me Fratrem Franciscum de...(?) Anno Domini 1525. Z kolei posiadaczem stał się kanonik Budaeus i Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu: „Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris oraz Ex legato eiusdem nunc Bibliothecae Capituli Cathedralis Ecclesiae Vratislaviensis ad S. Joannem”. Droga kupna nabył kanonik Budaeus w 1637 roku egzemplarz *Historia Hebreorum* Marka Antoniego Cociusa Sabellici⁴: „Ex libris Martini Gleheli vicedecani Nissensis 1593. Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris. Nunc vero a Bibliotheca Rmi Capituli Cathedralis Ecclesiae Vratislaviensis”.

Egzemplarze dzieła Benedykta Pereriusa, jezuitę, cztery tomy *Komentarzy do Księgi Rodzaju*⁵ kosztowały 5 talarów 18 groszy. Mają one zapis prowe-

¹ Chwałewik: *Exlibrisy*, s. 70—71. Tenże autor podaje reprodukcję ekslibrisu Budaeusa pod nr 34. Na ekslibrisie poprawiona jest inkaustem data 1654 na 1656.

² BKW II 70 Fol.

³ BKW II 8 F.

⁴ Gerhard Zimmermann: *Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation (1500—1600)*, Weimar 1938, s. 217—219.

⁵ BKW II 24 Qu.

niencyjny w znanej formie „Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris” oraz zaopatrzone są w ekslibris herbowy z napisem „Georgius Laurentius Budaeus” o mniejszych wymiarach⁶ w porównaniu z poprzednimi.

Egzemplarz *Bavaria Sancta* Mateusza Radera z 1615 roku ma zapis legatowy w znanej formie: „Ex legato Georgii Laurentii Budaei Offic(ialis) et Can(onici) Vratisl(aviensis) Vmi Capituli Ecclesiae Cathedralis Vratislaviensis Bibliothecae inscriptus”⁷.

Egzemplarz postanowień Soboru Trydenckiego — *Sacrosancti Concilii Tridentini Canones et decreta* Jana Gallematta z 1621 roku mają zapis proweniencyjny w formie: „Georgii Laurentii Budaei C(anonici) W(ratislaviensis)”⁸.

Przeważa na egzemplarzach księgozbioru Budaeya zapis proweniencyjny w ujęciu: „Exlibris Georgius Laurentius Budaeus a Lohr Canonicus et Officialis Vratislaviensis 1653”⁹.

Inkunabuł *Summa angelica de casibus conscientiae* w wydaniu strasburskim z 1489 roku pióra Angelusa de Clauasio, znany nam już „Ekslibris Georgius Laurentius Budaeus a Lohr Canonicus et Officialis Vratislaviensis 1653”, poprzedza zapis własnościowy poprzedniego posiadacza: „Pio Erudito ac Reuerendo Viro, Domino Francisco Firlingo Nisseno, S. Mariae Magdalенаe Vratislav(iae) Diacono dono dedit Paulus Crapypdelt Vratislav(iensis) amicitia, benevolentia, et commendationis ergo 24 Junii Anno (15)75”¹⁰.

Opera omnia Marcina Bonacinae, mediolańczyka, referendarza apostolskiego z roku 1629 mają oprócz zapisu proweniencyjnego: „Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris” jeszcze inny zapis, mianowicie „Ex legato R(everendissimi) Domini Jo(annis) de Leuderoden Custodis Vratislaviensis cessit V(enerabilissimo) Capitulo Ecclesiae Cathedralis Vratislaviensis”¹¹. Dzieło to kosztowało 25 talarów. Podobnie egzemplarz dzieła Dionizego Carthusiana pt. *Contra Alchoranum et sectam Machometicam libri quinque* zaopatrzone jest w zapis proweniencyjny: „Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris” oraz „ekslibris Joannes a Leuderode”¹².

Speculum religiosorum et exercitium virtuosorum oder Der Geistliche Spiegel (München 1599) ma na przedniej okładce supereklibris herbowy z napisem w otoku: „Paulus Dei Gratia Episcopus Vratislaviensis Supremus Silesiae Capitaneus”¹³ oraz zapis własnościowy: „Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris”.

Inkunabuł *Sermones de Sanctis* z roku 1497 miał poprzednio innego właściciela: „Possidet Georgius Riedelius Anno 1592”, a następnie przeszedł w posiadanie kanonika Budaeya (Georgii Laurentii Budaei Sacrae Theologiae Doctoris)¹⁴. Inny zapis proweniencyjny podaje odmiennie od poprzednich sformułowań, mianowicie na egzemplarzu *Opera omnia* Didaka Covarruviasa a Leyva z roku 1608 zapisano: „Ex liberalitate Rmi Domini Georgii Laurentii

⁶ BKW II 24 Qu.

⁷ BKW IV 103 Fol.

⁸ BKW IV 333 Oct.

⁹ Por. BKW XII 1 Fol.

¹⁰ BKW VI 7 Fol.

¹¹ BKW VI 16 Fol.

¹² BKW VII 36 D.

¹³ BKW IX 2 Oct. Supereklibris odnosi się do biskupa elekta Pawła Alberta, wybranego w 1599 roku, nie zatwierdzonego. Por. Wincenty Urban: *Zarys dziejów diecezji wrocławskiej*, Wrocław 1962, s. 189.

¹⁴ BKW XI 6 Qu.

Budaei Sacrae Theologiae Doctoris, Canonici Wratislaviensis possidet Venum Capitulum Ecclesiae Cathedralis Wratislaviensis”¹⁵.

Egzemplarz Guida Pancirollusa *Rerum memorabilium*, drukowany w 1599 roku, posiadał w 1620 roku Andrzej Saenftleben, a po nim otrzymał go Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr, jak świadczy o tym umieszczony ekslibris w mniejszym rozmiarze (Georgius Laurentius Budaeus)¹⁶.

Attica Bellaria Jakuba Pontianusa z 1620 roku ma zapis proveniencyjny w formie: „Ex libris Christophori Laureri et Georgius Laurentius Budaeus iure emptionis”¹⁷.

Omnia emblemata Andrzeja Altiati, drukowane w 1577 roku, posiadał kanonik Budaeus dość wcześnie, jak świadczy o tym zapis w następującej formie: „Georgius Laurentius Budaeus Anno Domini 1623”¹⁸.

Novus orbis regionum ac insularum (Basilea 1555) posiadał najpierw, jak świadczy zapis, Jan a Leuderode¹⁹, a po nim kanonik Budaeus.

Opus de rerum proprietatibus Bartłomieja Anglicusa w wydaniu norymberskim z 1519 roku ma następujący zapis: „Ex liberali dono Henrici a Freiberg possidet Georgius Laurentius Budaeus”²⁰.

Egzemplarz Justiniusa *Historiarum ex Pompeio Trogo*, drukowany w Amsterdamie w 1621 roku²¹, pochodzi prawdopodobnie od ojca kanonika Budaeusa i ma zapis proveniencyjny w tej formie: „Ex libris Melchioris Ludovici Budaei 1630”. Egzemplarz *Vitae Romanorum Pontificum* Platiny (Leodii 1597) otrzymał Budaeus od biskupa Rostocka. Egzemplarz *Antiquarum statuarum Urbis Romae primus et secundus liber*, Ludovico Madrucio S.R.E. Card. Amplissimo Dic., Joanne Baptista de Cavalleriis authore ma wymowną proveniencję (BKW XXXVII 2 F): „Reverendissimo Viro, Domino Georgio Laurentio Budaeo etc. Georgius Seb. Jenisch”. U podnóża jednej kolumny jest napis: „Antiquis Musis bini innotuere Budaei: De veteru(m) doctus scripserat asse prior”, a na drugiej: „Te iubet esse meu(m), studiu(m) commune, Budaeum. Sim pariter, tota ex asse, Budaee, tuus”.

IV. OPRAWY DZIEŁ W KSIĘGOZBIORZE KANONIKA BUDAEUSA

Nie tylko troska o treściowy dobór księgozbioru jest wyrazem specjalnych zainteresowań i upodobań, ale też zapobiegliwość o szatę zewnętrzną książki i piękno oprawy nie może być sprawą obojętną w kolekcjonerskich zabiegach każdego bibliofila. Oprawy artystyczne są ważnym przejawem rozwoju kultury. Wprawdzie w XVII wieku daje się zauważyć pewne obniżenie poziomu książki i sztuki introligatorskiej, ale poziom introligatorów jest jeszcze znaczny. Zdarzały się niekiedy szablone tłoczenia opraw i pewna ich monotonia, ale z drugiej strony do dość częstych należały tendencje do podkreślania zindywidualizowania księgozbioru i nadania mu cech oryginalnych. Znane są zabiegi o ujęcie niepowtarzalnych cech oprawy i specjalnego ich wykwiutu.

¹⁵ BKW XIX 174 Fol.

¹⁶ BKW XV 33 Oct.

¹⁷ BKW XV 39 Oct.

¹⁸ BKW XVI 2 Oct.

¹⁹ BKW XVII 14 Fol.

²⁰ BKW XVIII 9 Fol.

²¹ BKW XXIII 55 D.

Oprawy księgozbioru kanonika Budaeya wykonane są podwójnym sposobem. Zastosowano w nich przy oprawie deskę i skórę lub tekturę.

Artystyczne wyposażenie książki, uwidocznione w jej oprawie, jest wyrazem odpowiedniego odnoszenia się przez właściciela do księgozbioru i jego zamiłowań bibliofilskich.

Zachowane w oprawach niektórych egzemplarzy litery „W” (Wratislavia) mogą świadczyć, że kanonik Budaeus załatwiał sprawy introligatorskie w warsztatach wrocławskich.

Na podstawie zachowanych egzemplarzy księgozbioru kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeya a Lohr usiłujemy przedstawić ważniejsze przejawy troski o ich oprawy i artystyczne wyposażenie.

Na samym początku interesuje nas *Pismo święte*, w księgozbiornie duchownego mające niewątpliwie uzasadnione stanowisko. Z zakresu skryptyurstycznego w zbiorze Budaeya widnieje *Bibell, das ist Alle Buecher Alts und News Testaments*¹ w tłumaczeniu na język niemiecki Jana Dietenbergera z roku 1522. Egzemplarz ten ma bogatą oprawę. Tekst zaopatrzony został w dość liczne drzeworyty. Przy oprawie użyto deski i skóry brązowej z ornamentem figur i scen biblijnych. Zastosowano metalowe narożniki i okucia. Brak jest klamer do zapinania. Na przedniej okładce jest drukowany tytuł: *Biblia Deutsch*, a na grzbiecie mieści się ręczny napis: *Deutsche Bibell mit Figuren*.

Z zakresu egzegezy biblijnej egzemplarze w zbiorze Budaeya mają różne oprawy. I tak *Super Marci Evangeliare Postilla* Alberta Wielkiego (Hagenau 1504) ma oprawę z deski powleczonej w skórę barwioną na brązowo z ornamentem ptaków i różnych wzorów. Zagięły klamry. Jako karty ochronne zastosowano pergamin z tekstem łacińskim². *Komentarze do Daniela, Nahuma i Trenów Jeremiasza* (Antwerpia 1595) Hektora Pintusa oprawne są w tekturę powleczoną białą skórą. Brakuje rzemyków do zawiązywania. Wytłoczony jest supereklibris złożony oraz linie³.

Cathena vere aurea św. Tomasza z Akwinu (1517) ma oprawę skromniejszą, z tektury pokrytej pergaminem z tekstami liturgicznymi i skryptyurstycznymi, wśród których widnieje „omelia b. Augustini episcopi”⁴. *Opera Aureliusza Prudencjusza Klemensa* mają oprawę tekturową z barwioną skórą i złożonym wyciskiem. *Opera omnia* św. Jana Damasceńskiego oprawione zostały w tekturę i skórę z bogatym ornamentem postaci, scen, głów, liści i kwiatów. Wyciśnięte są też litery: MJPV 1597. Na egzemplarzu *Opera* Dionizego Aeropagity z roku 1585, oprawnym w tekturę i skórę brązową, są wyciśnięte supereklibrisy⁵. W tekturę i białą skórę z ornamentem i supereklibrisami została oprawiona *Confessio Gregoriana* papieża Grzegorza Wielkiego⁶. Zachowany w księgozbiornie Budaeya egzemplarz z postanowieniami Soboru Trydenckiego, drukowany w 1568 roku, oprawiony jest w deskę i skórę z bogatym ornamentem scen biblijnych, głów i wzorów.

Metropolis Salisburgensis Wiguleusa Hunda z roku 1582 ma oprawę z tektury i skóry brązowej, ale zniszczonej, z ornamentem głów i kwiatów; na

¹ BKW I 35 Fol.

² BKW II 78 Fol.

³ BKW II 117 Oct.

⁴ BKW II 74 Fol.

⁵ BKW III 1 D.

⁶ BKW III 102 Oct.

przedniej okładce są dwa superekslibrisy z herbami, pierwszy z nich ma napis: „Recte agens expecto Dominum”, drugi „De maiorum gloria virtute propria innixus gloriar”. Te same herby są na dolnej okładce⁷. Egzemplarz zatytułowany *Lustgarten der Heyligen* (Augsburg 1611) oprawiony jest w deskę i skórę brązową ze złożonym ornamentem; na przedniej okładce jest postać Najświętszej Maryi Panny z Dzieciątkiem⁸. Bardzo piękną oprawę mają *Decretorum libri XX* Burcharda Wormackiego⁹, wykonaną z deski i skóry z ornamentem scen biblijnych (Ukrzyżowanie), głów i postaci. Na przedniej okładce wyciśnięty napis: D. Burchardus Wormaciensis. Nicolaus Kricki 15×9.

Inkunabuł z roku 1497 z dziełami św. Anzelma¹⁰ ma oprawę z deski i skóry brązowej z ornamentem wzorów, z zachowanymi okuciami narożnymi i środkowymi. Brak klamer. Na przedniej okładce jest napis: Opus(cula) Ans(elmi). Egzemplarz dzieła Dionizego Carthusiani¹¹ w wydaniu kolońskim z 1533 roku posiada oprawę z deski i skóry brązowej z ornamentem postaci i głów; na przedniej okładce jest data 1537. Podobnie *Apologia* Fryderyka Staphylusa z roku 1561 ma oprawę wykonaną z deski i skóry brązowej; na przedniej okładce jest złożona postać Najświętszej Maryi Panny z Dzieciątkiem i napis: Apologia DFS (Dominus Fridericus Staphylus); dolna okładka ma scenę ścięcia kłęczącej postaci i datę anno 1562. *Disputationes de controversiis christianae fidei* św. Roberta Bellarmina, drukowane w 1587 roku, oprawione zostały w tekturę i brązową skórę; przednia okładka ma herb biskupa Andrzeja Jerina z Wrocławia i napis: Andreas Episcopus Vratislaviensis 1586; czyli skóra użyta na oprawę posiada datę wcześniejszą od druku książki; dolna okładka ma scenę Ukrzyżowania Pana Jezusa, złocenia wytarły się¹².

Egzemplarz dzieła Jana Polancusa, teologa jezuickiego, pt. *Breve directorium ad confessarii ac confitentis munus* z 1565 roku¹³ oprawiony jest w pergamin z napisem greckim. *Speculum religiosorum* z 1599 roku Antoniego de Gueuara oprawiono w deskę i skórę z ornamentem. Zachowały się dwie klamry. Na przedniej okładce wyciśnięty superekslibris herbowy z napisem. Paulus Dei Gratia Episcopus Vratislaviensis Supremus Silesiae Capitaneus¹⁴. Na dolnej okładce jest postać Najświętszej Maryi Panny z Dzieciątkiem Jezus i napis: Monstra te esse matrem. Na grzbiecie widnieje napis: Speculum religiosorum i data 1544.

Egzemplarz rozpowszechnionych kazań Jana Osoriusa, jezuity, z 1597 roku oprawny został w tekturę, obciągniętą w pergamin ozdobny, z wytłoczoną sceną Ukrzyżowania Chrystusa oraz postaci Matki Bożej i św. Jana Ewangelisty. Na dolnej okładce, w owalu złożonym, jest wizerunek Matki Boskiej¹⁵. *Stimulus virtutum* z 1598 roku ma oprawę pergaminową z ornamentem; na przedniej okładce jest złożony wycisk popiersia Chrystusa Pana¹⁶. Generał Kartuzów Jan Michael jest autorem *Liber exercitiorum*, dzieła wydanego w

⁷ BKW IV 45 Fol.

⁸ BKW IV 137 D.

⁹ BKW XII 1 Fol.

¹⁰ BKW V 1 Qu.

¹¹ BKW VII 36 D.

¹² BKW 95 Oct.

¹³ BKW IX 36 D.

¹⁴ BKW IX 2 Oct.

¹⁵ BKW X 13 D.

¹⁶ BKW XI 14 Oct.

1599 roku. Ma ono oprawę z tektury i białej skóry, z zachowanymi rzemykami do zawiązywania. Na przedniej okładce znajduje się superekslibris z postacią Pana Jezusa i napisem: *Jesus Christus Filius Dei vivi, Salvator mundi, Rex Regum et Dominus* ¹⁷.

W roku 1549 wyszło w Lionie *Repertorium Felinusa Sandeusa* ¹⁸. Ma ono piękną oprawę, wykonaną już w 1550 roku z tektury i skóry brązowej z bogatym ornamentem postaci, głów, różnych wzorów, orłów śląskich; wśród postaci jest św. Mateusz i inne osoby biblijne; wybija się też litera W. Na przedniej okładce jest superekslibris ze sceną Ukrzyżowania Pana Jezusa. Jest też napis *Repertorium Felini 1550*. Tom drugi tegoż dzieła posiada podobną oprawę, jedynie superekslibris ma scenę Chrztu Pana Jezusa i napis: *Pars secunda operum Felini Sandaei*.

W roku 1556 wyszła w Lionie *Practica* Jana Piotra de Ferrariis; została oprawiona w tekturę i skórę z ornamentem oraz literami: NLD 1560.

Regulae iuris, drukowane we Frankfurcie nad Menem w 1570 roku, oprawione zostały w tekturę pokrytą pergaminem z tekstem; na grzbiecie jest skóra biała z ornamentem postaci, wzorów i kwiatów ¹⁹.

Opera omnia Didaka Covarruviasa, „interpretis acutissimi” prawa, otrzymały oprawę z tektury przykrytej pergaminem z tekstem, barwionej na zielono; na grzbiecie i narożnikach jest skóra biała z ornamentem. *Statuta Regni Poloniae* (1548 roku) mają bogatą oprawę z drzewa i skóry, z obfitym ornamentem różnych postaci, jak św. Piotr, Paweł, Mojżesz i Dawid.

Antoni de Guevara napisał *Institutiones vitae aulicae*, przechowywane w zbiorze Budaeya w wydaniu z roku 1600; oprawione są w tekturę i skórę białą ze skromnym ornamentem; na przedniej okładce wykonano superekslibris z Chrystusem Ukrzyżowanym oraz stojącą pod krzyżem Matką Bożą i św. Janem Ewangelistą; niżej słowa: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Dolna okładka ma superekslibris z Najświętszą Maryją Panną i Dzieciątkiem Jezus, nad którą aniołowie dzierżą koronę.

Exemplarz zachowany w księgozbiornie Budaeya pt. *Beschreibung und Contrafactur der Vornembster Staett der Welt* (1574) ma oprawę tekturową w kolorze brązowym ze złoceniami; na przedniej okładce jest złożony superekslibris i napis: *Civitates orbis terrarum*. Szósta księga tegoż *Theatri praecipuarum totius mundi urbium* z roku 1618 ma ciekawy drzeworyt kolorowy na karcie tytułowej z symbolicznymi postaciami i napisami: *Proemium bonis, Paena malis, Religio, Discite iustitiam moniti*. W środku stoją królowie, ryccerze oraz jest obraz z napisem: *Modus hodiernus extruendarum Munitio-num*, przedstawiający budowę fortyfikacji ziemnych. Niżej jest obraz orki ziemi, siejby, budowy domu oraz drugi obraz walki o zdobywanie miasta. Między obrazami jest napis: *Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes* ²⁰.

Wydane w roku 1585, w Bazylei w *Officina Parnea*, przez Konrada Waldkircha *Opera omnia* Amalda Villanovanusa, filozofa i medyka, oprawione są w tekturę i skórę z ornamentem liści i głów; zasługują one jeszcze na uwagę z innego względu. Na karcie ochronnej mają ciekawy, ascetyczny napis: *Si*

¹⁷ BKW XI 130 Oct.

¹⁸ BKW XII 61 Fol.

¹⁹ BKW XIV 28 Fol.

²⁰ BKW XVII 18 Fol.

Ex Coll. Uni. Capit.

Cath. Eccl. Vatic.



2. Zapis proveniencyjny Jerzego Seb. Jenischa

hodie non es paratus, quomodo cras eris; cras est dies incerta²¹. Na karcie tytułowej widnieje nadto inna zapiska dewocyjna: Deus, in manibus tuis sunt sortes meae. Egzemplarz pracy Jakuba Teodora Tabernaemontanusa, doktora medycyny i medyka kurfirsta, z roku 1613 jest oprawiony w deskę i skórę z ornamentem postaci, wzorów, liści i kwiatów oraz herbem z literą W. Dzieło ma tytuł *Neuw vollkommentlich Kreuterbuch*²².

Jan Chrzyciel Bernardus, patrycjusz wenecki, autor *Seminarium totius philosophiae* z roku 1582, otrzymał dla egzemplarza swej pracy oprawę tekturową z brązową skórą ze skromnym ornamentem linii, głów i wzorów. Na przedniej okładce jest superekslibris z herbem i zatartym napisem oraz datą anno 1596. Dolna okładka ma superekslibris i napis: Fac officium — Deus providebit²³.

Opera Ksenofonta mają do połowy oprawy tekturowej skórę z bogatym ornamentem wzorów, liści, kwiatów, postaci i głów; reszta oprawy pokryta jest pergaminem z tekstem i nutami²⁴. *Variae historiae* Aelianusa z 1600 roku otrzymały oprawę tekturową i ze skóry z ornamentem herbowym, w którym uwidacznia się głowa św. Jana Chrzyciela i litera W²⁵. Egzemplarz dzieła Filona Żydowina pt. *Lucubrationes omnes* z roku 1561 oprawiony jest w deskę i skórę z ornamentem; na przedniej okładce mieści się data 1584²⁶.

W roku 1580 wyszły drukiem w Antwerpii *Opera* Jana Goropiusa Becanusa. Egzemplarz tego dzieła w księgozbiorze Budaeusa jest oprawiony w tekturę barwioną na zielono; do połowy oprawy jest skóra z wyciśniętym na grzbiecie herbem i napisem: David von Eychhenser Wappen.

Część egzemplarzy zbiorów Budaeusa ma oprawę wykonaną z tektury i białej skóry, z tektury i pergaminu z tekstami. Inne posiadają oprawę z deski, skóry, z ornamentami scen i postaci. Zachodzą też oprawy w pergamin z tekstem i nutami. Są oprawy z pergaminu z tekstem i inicjałami oraz oprawy w sam pergamin.

V. ZAINTERESOWANIA CZYTELNICZE

Książka ma na celu nie tylko oddawać myśl autora, ale i rozpowszechniać ją innym oraz ubogacać ich duchowo. Stąd też książki gromadzono niewątpliwie pod aspektem czytelnictwa i duchowego oddziaływania, a nie tylko samego materialnego ich trwania.

Interesowano się treścią książek. Duchowni korzystali z nich w pracy duszpasterskiej.

Wprawdzie z faktu posiadania biblioteki bez dodatkowych podstaw źródłowych nie można z pewnością wnosić „o poziomie intelektualnym ich właścicieli”¹, niemniej jednak będą one zawsze pewnym wskaźnikiem korzystania z księgozbiorów.

²¹ BKW XVIII 25 Fol.

²² BKW XVIII 39 Fol.

²³ BKW XXII 4 Fol.

²⁴ BKW XXIII 73 Fol.

²⁵ BKW XXIII 1 D.

²⁶ BKW XXIII 47 Fol.

¹ Hieronim E. WyczaŹwsk1: *Kościołne zbioru biblioteczne (wiek XVI—XVIII)*, w: *Dzjeje teologii katolickiej w Polsce, tom II, część I*, Lublin 1975, s. 543.

Libri in folio
et minori

- 1 Atlas novus mundi in tribus
partibus.
- 2 Cosmographia in quatuor
partibus.
- 3 Jus Quinquaginta annorum
in tribus voluminibus
- 4 Speculum Legum cum
notis in quatuor voluminibus
- 5 Felices in quatuor voluminibus
- 6 S. ...
7 Rosa Virgine Latine Schonen
- 8 Plantarum ...
9 Theatrum Vita humana
10 Antiqua ...
11 Biblia antiqua sacra
12 Quatuor ...
13 ...

W omawianym księgozbiornie kanonika Budaeya znajdujemy pewne ślady zainteresowań czytelniczych.

Największy chrześcijański poeta Starożytnego Zachodu Aureliusz Prudencjusz Klemens widocznie wzbudził zainteresowania czytelnicze, skoro jego *Opera* w księgozbiornie Budaeya (1553) mają podkreślenia w tekście, powodujące większe zaciekawienia w rodzaju „virtutum regina Fides”².

Zywe zaciekawienie budziła praca Gabriela Biela pt. *Sacri canonis misse tam mystica, quam litteralis expositio* (Lion 1514), w której mamy nie tylko same podkreślenia tekstów w rodzaju: (fol. II) *Demonorum cibus est carmina* (!) *poetarum. Secularis sapientia rhetoricorum pompa verborum; (fol. IIII) potestats conficiendi non fundatur in gratia... sed in charactere sacerdotali... non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris*³. Widoczne są też liczne dopiski w sprawie — *Corpus Christi mysticum, Corpus Christi verum, Potestas consecrationis*.

Z zakresu egzegezy biblijnej *Cathena vere aurea* św. Tomasza z Akwinu, drukowana w Paryżu (In academia Parrhisiensi) w 1517 roku nakładem Jana Petita⁴, obfituje w dość liczne dopiski, świadczące o zainteresowaniu czytelniczym posiadaczy tegoż egzemplarza.

Inkunabuł z roku 1497 *Sermones de sanctis perutiles (Biga salutis)* był przedmiotem lektury zmieniających się posiadaczy, zwłaszcza Grzegorza Riedeliusa w XVI wieku, jak świadczą wymownie o tym zapiski i podkreślenia w tekście⁵.

Dialog w sprawie innowierstwa z XVI wieku *De corruptis moribus utriusque partis, catholicorum uidelicet et haereticorum* ma bardzo liczne podkreślenia w tekście i dopiski. Widocznie był czytany i rozważany⁶.

Przykładem krytycznych, a nawet może uszczypliwych, uwag czytelnika może być dzieło karmelity Wawrzyńca Cupaero *Theatrum mundi minoris sive humanae calamitatis Oceanus* z 1589 roku. Ma ono w tekście podkreślenia oraz zapiski marginesowe. Cenzorzy Henryk Zibertus a Dunghen i Jakub Blijlenen w 1576 roku w pozwoleniu na druk tegoż dzieła pisali, że jest ono godne i najpożyteczniejsze, będzie służyć religii Kościoła rzymskokatolickiego, jest „humanis usibus utilissimum”, a przeciw religii katolickiej „continet nihil”. Tutaj na marginesie dopisano ręcznie: „immo continet — vide folium 115”. Na wymienionej stronie jest mowa o św. Piotrze i Janie (*Dzieje Apost. 3*) wkraczającym do świątyni i dającym jałmużnę ubogiemu. Czytelnik dodał tutaj uwagę, że jest tu mowa najprawdopodobniej o duchownych, iż „illorum successores esse — non imitatores”⁷.

Na egzemplarzu Hieremiasza Drexeliusa pt. *Horologium auxiliaris tutelaris angeli*, dzieła drukowanego w Monachium w 1623 roku, na karcie tytułowej ręcznie pisanej, są trzy aniołki i zdania: *Disce orare, disce vivere, disce mori*⁸. Początek w tymże egzemplarzu jest dopisany ręcznie. Liczne dopiski i podkreślenia w tekście posiada egzemplarz pracy zbiorowej pt.

² BKW III 22 D. *Opera*, s. 46.

³ BKW V 25 Fol.

⁴ BKW II 74 Fol (Illius civitatis bibliopole).

⁵ BKW X 16 Qu.

⁶ BKW X 144 Qu.

⁷ BKW XI 23 D.

⁸ BKW XI 62 D.

*Regulae iuris civilis, quam canonici*⁹, drukowanej we Frankfurcie nad Menem w 1570 roku.

Przedmiotem żywszej lektury była *Practica* Jana Piotra de Ferrariis, „excellentissimi” doktora obojga prawa, wydana w Lionie w 1556 roku, jak świadczą o tym podkreślenia w tekście¹⁰.

Interesowała też czytelników, jak to potwierdzają poczynione dopiski i podkreślenia w tekście, praca Wolfganga Laziusa *O Rzeczypospolitej Rzymskiej*, wydana w 1598 roku we Frankfurcie nad Menem.

W dopiski i podkreślenia zaopatrzone są egzemplarze prac Andrzeja Laurentiusa pt. *Historia anatomica humani corporis*, Hieronima Fabriciusa ab Aquapendente — *De visione, voce, auditu* oraz Juliusza Casarius — *Pentastheseion, hoc est de quinque sensibus liber* (1610)¹¹.

Czytane były *Syntaxes artis mirabilis* Piotra Grzegorza Tholosanusa, wydane w Wenecji w 1586 roku¹², mające dopiski jako świadectwo lektury.

W podkreślenia tekstu, świadczące o lekturze dzieła, zaopatrzone jest egzemplarz *Thermae Teplicensis* autorstwa Kaspra Schvenckfeldta, drukowane w Zgorzelcu w 1607 roku.

Podkreślenia w tekście i dopiski marginesowe zawierają *Opticorum libri* Franciszka Aguiloniusa, drukowane w Antwerpii w 1613 roku. Jest to dowód, że dzieło budziło zaciekawienia czytelników.

Karmelita brat Baptista Mantuanus jest autorem dzieła pt. *De patientia aurei libri sex*, drukowanego w Wenecji w 1499 roku¹³, które ma liczne podkreślenia w tekście, świadczące o żywym zainteresowaniu się treścią zawartą w tym dziele. Podkreślenia są różne. Dla ilustracji przytaczamy jedno z nich: Non enim omnium aequae nationum corpora sunt ad sapientiae ac intelligentiae perceptionem idonea.

Szczerym wzięciem cieszył się wśród czytelników starożytny Ksenofont, „sapientissimus et fortissimus vir”; jego *Opera*, znajdujące się w księgozbiórze Budaeusa, mają liczne podkreślenia w tekście i dopiski na marginesie¹⁴.

Ślady czytelnicznych zainteresowań ma egzemplarz dzieła Waleriana Maximusa z roku 1592¹⁵. Dość częste zapiski widnieją na egzemplarzu dzieł Erazma z Rotterdamu¹⁶.

ZAKOŃCZENIE

Przy badaniu i poznawaniu dawnych bibliotek kościelnych najlepsze źródło stanowią dla zainteresowanego uczonego szczęśliwie zachowane inwentarze.

W zasłużonej dla rozwoju kultury diecezjalnej Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu składało skrzętnie swe księgozbiory wielu kanoników kapituły katedralnej. Do nich należy niewątpliwie kanonik Jerzy Wawrzyniec Budaeus a Lohr (1610—1653), zasłużony bibliofil, dający nam również do dyspozycji

⁹ BKW XIV 28 Fol.

¹⁰ BKW XIV 222 Qu.

¹¹ BKW XVIII 30 Fol.

¹² BKW XVIII 78 Oct.

¹³ BKW XXII 3 Qu.

¹⁴ BKW XXIII 73 Fol.

¹⁵ BKW XXIII 65 D.

¹⁶ BKW XXIV 7 Oct.

katalog swego księgozbioru. Ofiarował on Bibliotece Kapitulnej w roku 1653 776 dzieł, które pomnożyły wydatnie tamtejsze zbiory biblioteczne po zniszczeniu wrocławskich księgozbiorów przez Szwedów w czasie okupacji w okresie wojny trzydziestoletniej.

Do ozdoby swych książek kanonik Budaeus używał drzeworytowego ekslibrisu herbowego.

Omawiany bibliofil zakupywał do swego księgozbioru upatrzone egzemplarze biblioteczne. Wiele z nich otrzymał drogą darów grzecznościowych i okolicznościowych. Księgozbiór ten jest odbiciem zainteresowań bibliofila i jego środowiska. Do zbiorów kanonika Budaeusa wędrowały książki z różnych oficyn drukarskich. Na czele ich kroczy ośrodek wydawniczy we Frankfurcie nad Menem. Panującym bezwzględnie językiem księgozbioru Budaeusa jest łacina.

Polonica w zbiorze należą do rzadkości.

Ze zgromadzonego księgozbioru kanonika Budaeusa badacz przekonuje się, że zainteresowania jego zmierzały głównie w kierunku teologicznym, prawnym i gospodarczym. Nie obce były mu kierunki historyczne. Nie pomijał wiedzy filozoficznej i humanistycznej, żywo wzbudzających zaciekawienie ówczesnych ludzi.

Swoiste zainteresowania budzą przy badaniu dziejów poszczególnych księgozbiorów, a nawet pojedynczych egzemplarzy, proveniencje oraz noty własnościowe, dostarczające wiele materiału do poznania środowiska kulturalnego i związanych z nim osób oraz ich działalności bibliofilskiej i kontaktów.

Nie tylko troska o dobór treściowy księgozbioru jest wyrazem specjalnych zainteresowań i upodobań, ale i zapobiegliwość o szatę zewnętrzną książki oraz oprawy. Ważnym przejawem rozwoju kultury są oprawy artystyczne, bogate w ornamenty i wyposażenia ochronne.

Książka ma na celu nie tylko oddać myśl autora, ale rozpowszechnić ją innym i ubogacać duchowo. Książki gromadzono pod aspektem czytelnicstwa i duchowego oddziaływania, a nie tylko materialnego trwania. Dość liczne są egzemplarze w zbiorze świadczące o szczerym zamiłowaniu czytelniczym.

DE BIBLIOTHECA CANONICI GEORGII LAURENTII BUDAEI A LOHR
EX 1653 ANNO

S u m m a r i u m

In praesenti dissertatione describitur bibliotheca bene meriti canonici Wratislaviensis Capituli, nempe Georgii Laurentii Budaei a Lohr, qui in XVII saeculo pulchros libros collipit, praesertim ex theologia, iure canonico et civili, quos insigni Bibliothecae Capitulari in testamento offertulit.

Numerosi libri illustrant nobis investigationes scientificas inclinationesque culturales et bibliographicas canonici Budaei.

In articulo describuntur et considerantur praecipue libri theologici, canonistici, humanistici et aeconomici aliique, quos nominatus bibliothecarius assidue in vita sua comparavit.

Non sunt alienae etiam labores artificiosae ex parte bibliopegarum in nostra collectione.

Canonicus Budaeus bene meritus est in cultura Dioecesis Wratislaviensis.

1. DODATEK ŹRÓDŁOWY

Dodatek do niniejszej pracy obejmuje katalog ksiąg przekazanych Kapitulie Katedralnej przez kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr 30 lipca 1653 roku.

Wpisy ksiąg są prowadzone niekiedy sposobem bardzo skróconym. Część kart katalogu jest urwana, stąd też powstaje wielka trudność identyfikacji poszczególnych pozycji księgozbioru. Wpisy tytułów dokonane zostały w języku łacińskim i niemieckim.

Libri in **Folio** regali maiori et minori:

- [1] Atlas novus maior in tribus voluminibus.
- [2] Panormitanus in quatuor[r] voluminibus.
- [3] Jus Canonicum cum Glossa maiori in tribus voluminibus.
- [4] Speculum Durandi cum Annotationibus Joannis Andreae in duobus voluminibus.
- [5] Felinus in duobus voluminibus.
- [6] Summae Hostiensis unus tomus.
- [7] Rosa Ursina Patris Scheineri.
- [8] Platonis Opera in duobus voluminibus.
- [9] Theatrum vitae humanae Authore Zwingero.
- [10] Antiquum Missale Vratislaviense.
- [11] Biblia antiqua Sacra Deutsch.
- [12] Civitates Orbis terrarum illuminatae in quinque voluminibus.
- [13] Contrafactur und Beschreibung der Stadte der fünfte Theil nicht illuminirt.
- [14] Historiae Ecclesiasticae Scriptores Graeci.
- [15] Summa S. Thomae Aquinatis.
- [16] Lexicon Trilingue Authore Joanne Frisio.
- [17] Theologia moralis Leimanni.
- [18] Fillucii tomi tres de casibus Conscientiae in uno volumine.
- [19] C. Plinii secundi Historia.
- [20] Glossa Bibliorum Lyrani in sex voluminibus.
- [21] Anatomia corporis humani.
- [22] Reginaldi Praxis fori Poenitentiae.
- [23] Thomas Sangez de S[acramento] Matrimonii.
- [24] Opus Morale in Praecepta Decalogi Thomae Sangez.
- [25] Martini Bonacinae Casus in tribus voluminibus.
- [26] Joannis de Lugo Theologia in tribus voluminibus.
- [27] Antiquarum Statuarum Urbis Romae liber primus et secundus in uno volumine — Kupferstich.
- [28] Kupferstich bilder unterschiedlicher Trachtes.
- [29] Bullarium Romanum in duobus voluminibus.
- [30] Practicarum Conclusionum Domini Cardinalis Tuschii in quattuor voluminibus.
- [31] Covaruvii Opera omnia in uno volumine.
- [32] Jacobus Menochius de Arbitrariis Judicium unum volumen.
- [33] Prosper Farinacius de haeresi unum volumen.
- [34] Observationes Practicae Gailii et de Pace Publica.
- [35] Francisci Motii Praxis rerum criminalium unum volumen.
- [36] Cuspini Historia.

- [37] Tabernaemontanus per Casparum Bauhinum.
- [38] C. Julii Caesaris Commentarius.
- [39] Pontificale Romanum.
- [40] Concordantiae Bibliorum maiores.
- [41] Josephus de Rebus Judaicis.
- [42] Joannis Chrysostomi tomus tertius, quartus et quintus.
- [43] Opera S. Bernardi.
- [44] Opera Tertuliani.
- [45] Opera Gregorii Nazianzeni.
- [46] Opera omnia Theodoretii.
- [47] Philo-Judaeus et Athenagoras in uno volumine.
- [48] Ungarische Chronica Anthonii Bonsenii.
- [49] Opus chronologicum Petri Opmaerii et Laurentii Beinlingeri in uno volumine.
- [50] Wolfgangus Lascius de Republica Romana cum antiquitatibus Daciae et observationibus Hottomani.
- [51] Krantius in duobus voluminibus.
- [52] Corpus Universae Historiae Bizanticae in uno volumine.
- [53] Fratris Henrici Herb Ordinis Minorum Speculum aureum decem praeceptorum.
- [54] Dictionarium secundum ordinem Alfabeticum in tribus voluminibus.
- [55] Pomerium de Tempore Fratris Pelbarti.
- [56] Catholicon Joannis de Janua.
- [57] Sermones Vincentii de Valentia.
- [58] Varia Architectonica.
- [59] Seneca correctus a Mureto.
- [60] Bartholomaeus Cassaneus de Gloria Mundi.
- [61] Caelius Rodiginus.
- [62] Atheneus.
- [63] Plutarchus de Vitis Graecorum et Romanorum.
- [64] Opera Xenophontis.
- [65] Chronica Joannis Nocleri.
- [66] Scriptores rerum secularium in uno volumine.
- [67] Paulus Aemilius de Rebus Francorum.
- [68] Bonfinius de Rebus Ungaricis.
- [69] Rosinus de antiquitatibus Romanis.
- [70] Opera Joannis Damasceni et Joannis Cassiani in uno volumine.
- [71] Novus Orbis Regionum.
- [72] Sachsisch Lehnrecht.
- [73] Hugo Donellus de Jure Ciuili in tribus voluminibus.
- [74] Syntagma Juris Petri Tolosani in duobus voluminibus.
- [75] Praxis aurea Aloysii Riccii.
- [76] Eiusdem Decisiones.
- [77] Regulae Juris tam Canonici, quam Civilis variorum Authorum.
- [78] Tomus secundus Venerabilis Bedae.
- [79] D. Hilarii Lucubrationes.
- [80] Rapsodia Anthonii Cocii in duobus voluminibus.
- [81] Epistolae S. Augustini.
- [82] Epistolae S. Gregorii.
- [83] Origines Antverpianae.

- [84] Annotationes Gulielmi Budaei in Pandectas.
 [85] Clemens Alexandrinus.
 [86] Opera Joannis Georgii Beccani.
 [87] Genealogia Imperatorum Eliae Reisneri.
 [88] Fama Austriaca deutsch.
 [89] Quatuordecim Historiographi in uno volumine.
 [90] Anthonii Cocii Rapsodiae Pars prima.
 [91] Metropolis Salisburgensis Authore Wigulao Hund.
 [92] Historia Diodori Siculi.
 [93] Leonardi Alberti Descriptio Italiae.
 [94] Halicarnassei Antiquitates.
 [95] Historia Haebreorum.
 [96] Sacer Apparatus Anthonii Possevini Societatis Jesu.
 [97] Volaterani Commentaria.
 [98] Bauaria Sancta Matthaei Raderi.
 [99] Chronicon Abbatis Vrsbergensis.
 [100] Vita Aurelii Augustini Authore Wilibaldo Maier cum Iconibus.
 [101] Niederlandische Historien durch Emanuelem von Maetern in duobus voluminibus.
 [102] Architectura Gabrielis Krammer von Zürich.
 [103] Böhemischer Chronik Erster Theil Martini Bornck.
 [104] Georgius de Valentia in tribus voluminibus.
 [105] Lexicon theologicum Joannis Altensteig.
 [106] S. Bonaventurae in primum, secundum et tertium Senteriarum in duobus voluminibus.
 [107] Dianae Resolutiones morales in tribus voluminibus.
 [108] Anthonii Possevini notae Diuini Verbi.
 [109] Liber antiquus manuscriptus.
 [110] Textus Sententiarum D. Thomae.
 [111] Quatuor Conciliorum Generalium tomus primus et secundus.
 [112] Confessio fidei Catholicae Stanislai Hosii.
 [113] Joannes Nieder in Decalogum.
 [114] Gabrielis Biel in Canonem Missae.
 [115] Summa Angelica de casibus Conscientiae.
 [116] Thomas de Argentina in quatuor libros Sententiarum.
 [117] Guarinonius vom greuvel der Verwüstung.
 [118] Agricola de Mensuris et Ponderibus.
 [119] Arnoldi Villanovani Opera omnia.
 [120] Seminarium totius Philosophiae Joannis Baptistae Bernardi duo tomi in uno volumine.
 [121] Andreae Laurentii Historia Anatomica humani corporis.
 [122] Agricultura Columellae et Palladii.
 [123] Chronicon Austriacorum Gerardi de Roo.
 [124] Reges Neapolitani deutsch mit Kupfer-Stüch.
 [125] Aertzney-buch Christophori Wirsungsi.
 [126] Optica Francisci Aquilonis.
 [127] Loniceri Krauterbuch.
 [128] L'Isole Piu Famose del Mondo.
 [129] Liber de arte distillandi.
 [130] Historia Bohemiae.

- [131] Gnomianice Andreae Schoneri.
- [132] Opticae Thesaurus Alhaxenii Arabis.
- [133] Theses Philosophicae Caroli Roberti.
- [134] Lexcon Juris Civilis Jacobi Spiegelii.
- [135] De Civili Politica Jacobi Omphalii.
- [136] Der Deutsche Cicero.
- [137] Bartholomaeus Anglicus de proprietatibus rerum.
- [138] Trostspieger Francisci Petrarchae.
- [139] Valerius Maximus.
- [140] Michaelis Scoti Astrologi liber particularis manuscriptus.
- [141] Liber dimensionum deutsch.
- [142] Analysis geometrica Christiani Herlini.
- [143] Petrus de Crescentiis.
- [144] Missale Vratislaviense.
- [145] Biblia Joannis Dittenbergers deutsch.
- [146] Biblia antiqua latina.
- [147] Albertus Magnus super Euangelia Marci.
- [148] Quadragesimale Gritsch.
- [149] Opera Gersonis.
- [150] Rosarium Sermonum Praedicabilium Bernardi Busti.
- [151] Speculum Exemplorum S. Gregorii Papae.
- [152] Historia Lombardica.
- [153] Pastoris Visiones cum aliis Authoribus in uno volumine.
- [154] Bonsinius de Rebus Ungariae deutsch.
- [155] Itinerarium Moguntino Archiepiscopo Bertoldo dedicatum.
- [156] Catena aurea D. Thomae Aquinatis et Sermones Discipuli in uno volumine.
- [157] Decisiones Rotae Romanae.
- [158] Turkische Historia.

Libri in **Quarto** maiori et minori:

- [1] Flores Exemplorum Dauoltii [Zapis jest zaplamiony atramentem]. Idzie tu o Dauroultiusa Societatis.
- [2] Merulae Cosmographia Generalis. [Tekst zaplamiony].
- [3] Signifera S.R.J. cum Iconibus. [Tekst zaplamiony].
- [4] Antiqui Orbis Splendor cum Iconibus.
- [5] Historia Societatis Jesu.
- [6] Theologia Juridica Sanderi.
- [7] Caroli Scribani Christus Patiens.
- [8] Joannis Marianaе Historiae de rebus Hispaniae.
- [9] Effigies Regum ac Principum in re Nautica.
- [10] Allerhandt Uhralter geschlechter Wapes und anderen bilder Abriss.
- [11] Chronica Silesitica Curaei.
- [12] Partitiones Juris Canonici Petri Tolosani.
- [13] Cornelii Mussi Conciones Italicae in tribus voluminibus.
- [14] Barbosa de Officio et Potestate Episcopi.
- [15] Statuta Regni Poloniae.
- [16] Praxis Dispensationum Apostolicarum Pyrri Corradii.
- [17] Der Stadt — Breslaus Feuer — Ordnung.
- [18] Benedicti Pererii Societatis Jesu in Genesisim quatuor volumina.
- [19] Practica Joannis Petri de Ferrariis.

- [20] Epitome Caesaris Baronii annalium Ecclesiasticorum.
 [21] Destructorium vitiorum.
 [22] Pinax Microcosmographicus Stefani Michaelsbergeri.
 [23] Rationale Divinorum in Membrana scriptum.
 [24] Pastorale ad usum Romanum.
 [25] Francisci Labatae loci communes et Apparatus Concionatorum in tribus voluminibus.
 [26] De vi et natura animalium Petri Gryllii.
 [27] Speculum aureum Roberti Marantae.
 [28] Historiopolitographi Rudolphi Boterii.
 [29] Promptuarium Iconum Insigniorum hominum.
 [30] Thesaurus antiquitatum Jacobi de Strada [tekst urwany].
 [31] Historia Polonica Salomonis Neugebauer [tekst urwany].
 [32] Opera Ciceronis in duobus voluminibus.
 [33] Modus legendi abbreviaturas in [tekst zaplamiony i urwany, może „iure”] utroque.
 [34] Tractatus Criminales Bos[sii] [tekst urwany].
 [35] Thesaurus Politicus per Co[mi]n [tekst urwany].
 [36] Commentarius Matthioli in [tekst urwany] dem Italice.
 [37] Buldauer Sandhimmels Erster und dritter theil Gueuerrae in uno volumine.
 [38] Eiusdem Mons Calvariae in duobus voluminibus.
 [39] Zweu Predigten vom Klosterleben Augustini Neser.
 [40] Opera et vita S. Theresiae.
 [41] Praxis Episcopalis Piasecii.
 [42] Martini Eisengrin Tractus varii deutsch.
 [43] Tractatus Kiliani Teil deutsch.
 [44] Orator Christianus Caroli Regii e Societate.
 [45] Martini Rudolphi Tractatus Controversisticus deutsch.
 [46] Seelengejaidt Buch Narrenhatz Aegidii Albertini.
 [47] Varnung Petri Hansonii an die Friedliebende deutsch.
 [48] De iurisdictione ordinarii in Exemptos Authore Erasmo a Chokier.
 [49] Jaure laud Abdankung Ehrenhoffes.
 [50] Acta publica Lundorpii in 5 voluminibus.
 [51] Spiegel Christlicher Thalente Hipoliti Guarinonii.
 [52] Respublica Hermanni Kircheri.
 [53] Allgemeiner Schauplatz aller Professions Thomae Garconii.
 [54] Philippi Diez Concionum tomus secundus, tertius, quartus in duobus voluminibus.
 [55] Arnoldus Clamarius de arcanis rerum publicarum.
 [56] Alphonsus Salmeron Societatis Jesu in Parabolas Evangelicas.
 [57] Summa Bullarii quarantae.
 [58] Opus Judiciale Inquisitorium Umbertii Locati.
 [59] Biga Salutis a Fr. Ungaro Ordinis Minorum.
 [60] [Tekst urwany] deutscher Vorsager Joannis Viatoris.
 [61] [Tekst urwany] religione Frieds Deutsch.
 [62] [Tekst urwany] Langelloy.
 [63] [Tekst urwany] Silesiographia Henelii.
 [64] [Tekst urwany] Historia Martini Lutheri deutsch.
 [65] Pannonicae Historia Chronologica cum Iconibus.
 [66] Effgies Regum Francorum.

- [67] *Elogia Regum Bohemiae Julii Solomanni.*
 [68] *Res Misuicacae Georgii Fabricii.*
 [69] *Petrus Thyreus de Apparitionibus.*
 [70] *Summa Dianae.*
 [71] *Theologia moralis Ledesmae.*
 [72] *Itinerarium Hersneri.*
 [73] *Historia Deutsches Kriegel sub Ferdinando II et III.*
 [74] *Hadrianus de Sermone latino et modis latine loquendi.*
 [75] *Postilla Guillermi super Epistolas et Evangelia.*
 [76] *Disquisitiones magicae Martini Delrio in tribus voluminibus.*
 [77] *Horae Succisuae Camerarii in duobus voluminibus.*
 [78] *Dies Caniculares Simonis Maioli.*
 [79] *Opuscula Beati Anselmi.*
 [80] *D. Ambrosii Opera omnia in tribus voluminibus.*
 [81] *Catalogus Ecclesiasticorum Scriptorum Joannis Tritemii.*
 [82] *Controversiae fidei manuscripta Authore Matthiae Bernardo.*
 [83] *De antiquitate et Statu Custodum Sancti Sepulchri.*
 [84] *Tractus Sacerdotalis de Sacramentis Antonini.*
 [85] *Itinerarium in Palestinam Joannis Schwallart deutsch.*
 [86] *Medicae Praedictionis Methodus Nicolai Taurelli.*
 [87] *Ars nova delineandi Christophori Scheineri.*
 [88] *Arzneybuch.*
 [89] *Dialectica legalis Petri Andreae Gammarii [tekst urwany].*
 [90] *Prutenicae Tabulae coelestium mot [tekst urwany] Erasmi Reinholdi.*
 [91] *Oculus Patris Schoneri.*
 [92] *Geschriebenes Kirchenrecht.*
 [93] *Synodus Dioecesis Vratislaviensis [tekst urwany].*
 [94] *Practica des landes [tekst urwany] cartis.*
 [95] *Regulae Cancellarii cum con [tekst urwany] Privilegio.*
 [96] *Sonnen-uhr Francisci Rösslers.*
 [97] *Constitutiones Augusti Ducis Saxoniae deutsch.*
 [98] *Delitiae Physico-Mathematicae Danielis Schwentneri.*
 [99] *Astronomia Ptholomaei.*
 [100] *Rechenbuch Andraae Helmenreich.*
 [101] *George Rittersbeich vom frey Schoeffes für Neiss.*
 [102] *Astrolatium Tetragonum Zachariae Bormani deutsch.*
 [103] *Leuini Hulsii Tractatus de mechanicis instrumentis.*
 [104] *Fabii Columnae Lincei Tractatus de Plantis.*
 [105] *Processus Juris Kilian Königs.*
 [106] *Margarita Philosophica Gregorii Raisch.*
 [107] *Astronomia incerti Authoris deutsch.*
 [108] *Heronis Alexandrini Spiritualium Iber cum variis aliis Aliorum Tractatibus.*
 [109] *Gregorii Richteri Axiomata politica.*
 [110] *Conus Solaris Concavus Georii Brentel deutsch.*
 [111] *Continuator temporis quinquennalis Jacobi Francii deutsch.*
 [112] *Rebuffus.*
 [113] *Ein Deutsch Mathematischbuch sine titulo.*
 [114] *Formularia commissionum Venetis impressa.*
 [115] *Meteora Philippi Theophrasti deutsch.*
 [116] *Astra coelestia Zodiaci cum figuris deutsch.*

- [117] Rhabdologia Neperiana M. Beniamini Ursini deutsch.
 [118] Sphera Joannis Georgii Tipler deutsch.
 [119] [Tekst urwany] Justi Stengels.
 [120] [Tekst urwany] Elucidarius vom allerhand.
 [121] [Tekst urwany] ographia Friderici Helbaechii deutsch.
 [122] [Tekst urwany] instrumentum Instrumentorum Wolff... Lochman deutsch¹.
 [223] Michaelis Maierii Atlanta fugiens.
 [224] Processus Judiciarius Jacobi Janidlouii.
 [225] Collationes Philosophiae Moralis Laurentii Arnoldi.
 [226] Patris Caroli vom Evang Cilloquium Charitativum.
 [227] Ein Seliges...? alter sambt anderer, vielen anderen Tractaten.
 [228] Methodica dialectices ratio Joannis Apelli. Item Petrus Rebuffus in Privilegia Doctorum Universitatum.
 [229] Das Erste Buch der Geometrie Wolffgandi Schneider.
 [230] Diversi Tractatus de Potestate Ecclesiastica in Daemones.
 [231] Deutsche Apotheke — gang Gewicht.
 [232] Tres libri de felicitate triplici cum manuali curatorum praedicandi.
 [233] Caspari Dornavii Calumniae repraesentatio.
 [234] Gregorii de Valentia Disputatio de officio proprio Christi.
 [235] Matthaei Nefen Sphaera materialis deutsch.
 [236] Sermones tres de passione Domini Guillermi Textoris.
 [237] Liber Germanicus de meteoris sine Titulo.
 [238] Quatuor Novissima incerti Authoris.
 [239] Discipulus de tempore.
 [240] Textus Sequentiarum incerti Authoris.
 [241] Tractatus varii manuscripti.
 [242] Summarium Pontificale incerti Authoris.
 [243] Liber scriptus in membrana super Can[tica] [tekst urwany] Canticorum.
 [244] Francisci Guicciardini Historia I[mperatorum] [tekst urwany] Italice.
 [245] Relatio universalis Joannis Botheri.
 [246] Rhetorica Bartholomaei Caualcanti [tekst urwany].
 [247] Pratum floridum uariorum Exemplorium [tekst urwany] Patris Valerii Capucini pars [tekst urwany] prima et secunda.
 [248] Sylva variarum Historiarum Ca [tekst urwany].

Libri in **Octavo** maiori et minori:

- [1] De Republica Petri Gregorii Tolosani.
 [2] Aulae Speculum Patris Adami Cuntzen.
 [3] Plutarchi Prima, secunda et tertia Pars in tribus voluminibus.
 [4] Francisci Zippai Jus Pontificium novum.
 [5] Jus Canonicum in quinque voluminibus cum septimo Decretalium.
 [6] Concilium Tridentinum cum Declarationibus.
 [7] Petri Bembii Historia Veneta cum Historia Florentina Nicolai Machiuelli.
 [8] Menochius de Praesumptionibus in quinque voluminibus.
 [9] Ludovici Romani Singularia.
 [10] Practica criminalis Canonica Ignatii Lopes.
 [11] Thuani Historiae in tribus voluminibus.

¹ Tutaj powinna być zachowana kolejność bieżąca 123, ale pisarz zrobił przeskok i dał cyfrę 223, która biegnie do 248, zamiast do 148.

- [12] Opera D. Augustini in tredecim voluminibus et desideratur tomus 2-dus.
 [13] Melchioris Kling Tractatus Matrimonialium causarum.
 [14] Geniales dies Alexandri ab Alexandro.
 [15] Melchioris de Lacerda Campus Eloquentiae.
 [16] Respublica Romana Onuphrii Panuini.
 [17] Dictionarium Historicum Caroli Stephani.
 [18] Jus Ciuile in octo voluminibus.
 [19] Roberti Bellarmini Controversiae in tribus voluminibus.
 [20] Catechismus Romanus Andreae Fabricii.
 [21] Francisci Hotmanni Schola de Testamentis.
 [22] Elogia Doctorum virorum Pauli Jouii.
 [23] Eiusdem [Pauli Jouii] Virorum Illustrium Vitae.
 [24] Historia Belgica.
 [25] [Tekst urwany] Gothorum et Sueonum Historiae Joannis Magni.
 [26] [Tekst urwany] Historia Bartholomaei Facii et Jouiniani Pontani.
 [27] [Tekst urwany] Historiae Turcicae Louiceri.
 [28] [Tekst urwany] Lucii Apulei Operum Pars 2-da.
 [29] [Tekst urwany] Institutiones Juris Ciuilis cum Anno[ta]tionibus Francisci Corneli.
 [30] [Tekst urwany] a Anthonii de Escubari.
 [31] Aphorismi Thomae Sangez de S[acramento] Matrimonii.
 [32] Summa Francisci Zoarel.
 [33] Anthonius Cordubensis de Indulgentiis.
 [34] Sermones D. Chrysologi.
 [35] Exercitationes Scaligeri.
 [36] Summa Iuris Canonici Henrici Canisii.
 [37] Eiusdem [Henrici Canisii] de decimis et usuris.
 [38] Physiognomia de Porta.
 [39] Eiusdem Pythognomica.
 [40] Baptista Mantuanus de Patientia.
 [41] Officia Carmelitarum Discalceatorum.
 [42] Suada Atlica et Palestra bonae Mentis Ericci Puteani.
 [43] Fürstliche Tischreden Georgii Draudii.
 [44] Politica Georgii Schönborneri.
 [45] Deliciae uariorum in Europa Itinerum Vathanis Citrei.
 [46] Historia Herodiani.
 [47] De Republica Heluetiorum Josias Simlerus.
 [48] Hercules Proditius Stephani Vinandi Pigi.
 [49] Descriptio utriusque Germaniae Bilibaldi Birckheimeri.
 [50] Francisci Valentii de Sacra Philosophia.
 [51] Virtutes Heroicae Matthiae Castritii.
 [52] Caroli Scribani Poletto Christianus.
 [53] Fürstlicher Lustgarthen Antonii Guevarra in tribus voluminibus.
 [54] Eiusdem [Antonii Guevarra] Hofschul.
 [55] Syntagma Artis mirabilis Petri Tolosani.
 [56] Cardianus de subtilitate rerum.
 [57] Historia Pausaniae.
 [58] Historia Polibii.
 [59] Summa Hieronymi Llamas.
 [60] Armilla Fumi.

- [61] Hugonis Donelli opuscula posthuma.
 [62] Dinus in Regulas Juris Canonici.
 [63] De Gallorum Imperia et Philosophia [tekst urwany] Stephanum Forcatulus.
 [64] Decius de Regulis Juris.
 [65] Canones et Decreta Concilii Tridentini [tekst urwany] et Summa omnium conciliorum.
 [66] Emblemata Alciati.
 [67] Chronicon Buckholzeri.
 [68] Analysis Institutionum Imperialium [tekst urwany] incerti Authoris.
 [69] Rector Pintus in Danielelem [tekst urwany].
 [70] Confessio Gregoriana Theodori [Petrei] [tekst urwany].
 [71] Historia Lauretana Horatii Torsellini.
 [72] Rodriguez de Perfectione in tribus voluminibus.
 [73] Epigrammaton Legalium liber Johannis Girrardi.
 [74] Franciscus Feuardantius in librum Ester.
 [75] Jacobi Midendorphii quaestiones Imperatorum Regum.
 [76] Guido Pancellotus de rebus perditis et inventis.
 [77] Haligraphia Joannis Teldea.
 [78] Sylua de varia lectione Hispanice.
 [79] De Jure Protomiseos Baldi Hubaldis et Rebuffus de Decimis.
 [80] De Solemnitatibus in contractibus Minorum Octavii Simonelli.
 [81] Historia Ecclesiastica Saxoniae Alberti Crantii.
 [82] Cardanus de utilitate ex aduersis capienda.
 [83] Cornelius Tacitus.
 [84] Julius Caesar.
 [85] Quintus Cartius Amianus.
 [86] Speculum peregrinarum quaestionum Barthol. Sybillae.
 [87] Jordendes de Getarum siue Gothorum origine.
 [88] Antonius Possefinus [!] Muschovia [!].
 [89] Historia Ecclesiastica Eusebii Caesariensis.
 [90] Edmundi Campiani Decem Rationes deutsch.
 [91] Res gestae Ferdinandi Aragonum Regis, Laurentii Vallensis.
 [92] Defensio Autoritatis Ecclesiasticae Stapletonis.
 [93] Homeliae Joannis Hoffmeisteri.
 [94] Apologia Friderici Staphili.
 [95] Noctes Atticae Auli Gellii.
 [96] Feuergang Henrici Knausten.
 [97] Observationes medicae de capite humano Joannis Schenckii.
 [98] Polyhistor Symbolicus Nicolai Causini.
 [99] Erasmus Rotherodamus in Nucem Virgilii.
 [100] [Tekst urwany] borgener künster Isabellae chortece.
 [101] [Tekst urwany] ckerus de Secretis.
 [102] [Tekst urwany] garten Meraldi.
 [103] [Tekst urwany] ones aurei funebres cum uariis tractatibus.
 [104] [Tekst urwany] Praeservator Sanitatis Joannis Wetichii deutsch.
 [105] Opuscula Chimica Joachimi Thancky.
 [106] De igne Magorum Philosophorumque Henricus Conradus deutsch.
 [107] Hausarzney Hieronymi Martii.
 [108] Atticorum bellariorum Jacobi Pontani Pars Prima, Secunda et Tertia in tribus voluminibus.

- [109] Eiusdem [Jacobi Pontani] Progymnosmata in tribus voluminibus.
 [110] Postillae maiores totius anni incerti Authoris.
 [111] Leunius Lemnius.
 [112] Historia Sacra Latinitatis Melchioris Inchofer.
 [113] Introductio in Logicam Antonii Casilii.
 [114] Schola Salernitana.
 [115] Vigiliu Zuichemii Praelectiones in titulum Pandectarum.
 [116] Noua reperta Guidonis Panciroli.
 [117] Cornelius Celsus de re medica et duo alii Authores de aliis rebus.
 [118] Tractatus de missione in Possessionem et acquirenda Possessione Sebastiani Medices.
 [119] Osorii Conciones in quinque voluminibus.
 [120] Lustgarten der heiligen Caroli Stenglii.
 [121] New Wasserschatz Tabernomontani.
 [122] Sermones Gabrielis Barelrei [!].
 [123] Vitae Romanorum Pontificum Joannis a Glano.
 [124] Grammatica Emanuelis Aluari.
 [125] Laurentius Valla.
 [126] Opus medicum Josiae Quercitani.
 [127] Österreichisch Frauenzimmer Joannis Hanss.
 [128] Hortus Philosophicus Martini Milii.
 [129] Christophori Betoldi mociones.
 [130] Aristoteles de moribus graece.
 [131] Elogia Doctorum virorum Pauli Jony.
 [132] Executoria Iurisperitorum Antonii Massae.
 [133] Historia Pauli Osorii.
 [134] Magiae omniuariae, seu Theatrum [tekst urwany] universae Naturae Strazzii Cigogne.
 [135] Ludovici de Ponte Meditationes [tekst urwany] voluminibus, desideratur tertius.
 [136] De aureo dente et Noctumbalonum [tekst urwany] Jacobi Horstii.
 [137] Ephemeris Mariae Antonii [tekst urwany].
 [138] Regulae Utriusque Juris cum [tekst urwany] nibus Petri Aduenatis.
 [139] Allgemeiner discours [tekst urwany].
 [140] Duareni Commentarius in Consuetudines Feudorum.
 [141] Joachimi Hoperi de Arte Juris.
 [142] Tractatus Mors omnia solvit Sebastiani Medices.
 [143] Lectura Joannis Andreae super Arbore consanguinitatis et Affinitatis.
 [144] Sacrarum Caeremoniarum siue rituum Ecclesiasticorum Romanae Ecclesiae.
 [145] Titi Liuii Decas prima.
 [146] Eiusdem [Titi Liuii] Decas quinta.
 [147] Historia Plantarum Conradi Gesneri.
 [148] Dux Peccatorum Granatae in duobus voluminibus deutsch.
 [149] Stimulus virtutum Valentini Leuchtii deutsch.
 [150] Der Grobianer unds Grobianerin.
 [151] Thaumaturgus Mathematicus Caspari Ens.
 [152] Elementa Trigonometrica Christophori Grünbergeri.
 [153] Stapletonii Promptuarium.
 [154] Aritmetica Gemmae Frisii.
 [155] Nicolai Frischlini Res Judaicae.

- [156] Sermones Antonii de Bitonto.
- [157] Guilielmus Philandorus in Vitruuii libros.
- [158] Dictionarium Pauperum Concionatorum.
- [159] Virga Aaronis Florens Jacobi Machantii.
- [160] Reformationis Ecclesiasticae Decreta Joannis Francisci Bandomii.
- [161] De Actionibus Virtutis Bernardini Rosignolii.
- [162] Explanatio in libros Psalmorum Antonii Flamini.
- [163] [Tekst urwany] Mariana Coronae Stellarium.
- [164] [Tekst urwany] Clericus Caroli a Mansfeld.
- [165] [Tekst urwany] Orbi Phaeton Hieremiae Drexelii in duobus voluminibus.
- [166] [Tekst urwany] Nicolai Reusneri Consultationes matrimoniales...
- [167] [Tekst urwany] Catechismus Catholicus Georgii Ederi... Dionisius Carthusianus contra Alchoranum et Sectam Machometicam.
- [168] Elucidarius Poeticus.
- [169] Aphorismi Hieroglyphici Henrici Schwallenberg.
- [170] Disputatio Sebastiani Hartmanni Janus Dubravius de Piscinis.
- [171] De Germaniae Episcopis et orthodoxis Doctoribus Petrus Cratepolius.
- [172] Opera Cypriani.
- [173] Academiarum Orbis Christiani liber Jacobi Midendorpii.
- [174] Senecae Tragediae.
- [175] Plutarchus de Liberatorum Institutione.
- [176] Taciti historia.
- [177] Bericht von der Caluinsten Verfolgung Edmundi Campiani.
- [178] Quaestiones Catecheticae incerti Authoris.
- [179] Fontes Salvatoris Caspari Tausch.
- [180] Liber Exercitiorum spiritualium Joannis Michaelis.
- [181] Lyrani Expositio super Epistolas et Evangelia quadragesimae.
- [182] Speculum Religiosorum Antonii de Gueuarra deutsch.
- [183] Vita S. Wolffgangi deutsch.
- [184] Gründliche Erklärung Catholischen Wahrheit fuer Neisse gedruckt Incerti Authoris.
- [185] Ingenirschul Joannis Faulhabers.
- [186] Termae Teplicenses Caspari Schwenkfeld.
- [187] Institutio Physica Cornelii Valerii.
- [188] Manuale Mathematicum deutsch.
- [189] Kunstbüch von Maculn und Flack.
- [190] Gesnerus de fossilibus Gemmis.
- [191] Epistolae Patris Nicolai Pimenteio de rebus Indiacis.
- [192] Hieronymus Osorius de Justitia [tekst urwany] [coe]lesti.
- [193] Amadisius Italice.
- [194] Historia de Los Vandos.
- [195] La Chronica de Peru.
- [196] Historiae de France avec Les [tekst urwany] de Roys.
- [197] J. Costumi Le Leggi.
- [198] II Prencipe di Girolam [tekst urwany] neu quale si consider.
- [199] Le Lettere del Signor Francesco Peranda.
- [200] Le Imagini De i Dei de [tekst urwany].
- [201] Trattato del modo Dell imbrigliare.
- [202] Historia di Heliodoro delle Cose Etiopiche.
- [203] Itinerario ouero nova descriptione de Veaggi principali de Italia.

- [204] Vita et Gesti Dezzelino Terzo da Romano da l'origine al fine de Sua Famiglia.
- [205] Trattato nuouo delle Cose Merauigliose di Roma.
- [206] Della origine de Cauallieri di M. Franceso Sansouino.
- [207] La Ciuil Conuersatione de Signor Stefano Guazzo.
- [208] Scielta de concepti di Gratiano Guatiani Grannaterse.
- [209] Il Cortegiano del Conte Baldessa Castiglione.
- [210] Scelta de Facetie.
- [211] Della Famosissima Campagna della Lesina.
- [212] Della Samma de Secreti Universali.
- [213] Ricordi di Monseg. Sabba da Castiglione.
- [214] Di Roma Trionfante.
- [215] Vocabulario de los Dos.
- [216] Lenguas Toscana ii Castellana.
- [217] Nouella moralis Hispanica.
- [218] Orationes Italicae.
- [219] Raguagli di Parnasso Bocalini.
- [220] Aviso de Fauoriti de Guevarra.
- [221] Iconomia utriusque Juris Joannis Rami.
- [222] Epistola Beati Hieronymi.
- [223] Institutiones Juris Canonici Antonii Cuchii.
- [224] Regulae intelligendi Sacras Scripturas Francisci Ruisso.
- [225] Aristoteles de naturali Auscultatione.
- [226] Viaticum Wratislaviense.
- [227] Liber manuscriptus confusus.
- [228] [Tekst urwany] Nachvolgung Christi.
- [229] [Tekst urwany] Directorium Chori.

Libri in **Duodecimo** et minori:

- [1] Martini Bonacinae Compendium Theologiae moralis.
- [2] Petavii Rationarium temporis.
- [3] Catholischer glaubensbild Caroli vom Prag.
- [4] Plautus.
- [5] Martyrium Fratrum Ordinis Minorum.
- [6] Itinerarium Thomae Caruce.
- [7] Commentaria de Germania Sacra restaurata Caroli Caraffe.
- [8] Commentarius de Bellis Euerhardi Wasenbergii.
- [9] Drexelii Daud.
- [10] Eiusdem Salomon.
- [11] Eiusdem Joseph.
- [12] Eiusdem Noe.
- [13] Eiusdem Tobias.
- [14] Eiusdem Schola Patientiae.
- [15] Eiusdem Tribunal Christi.
- [16] An quivis in sua fide salvari possit? Julii Coturii.
- [17] Joannis Buchleri Sententiae memorabiles.
- [18] Bedae Ecclesiastica Historia Gentis Anglorum.
- [19] Polidorus Virgilius de rerum Inventoribus.
- [20] Flavius Josephus in duobus voluminibus.
- [21] Meditationes Scribani.

- [22] Eiusdem [Scribani] Medicus Religiosus.
- [23] Satyricon Euphormionis Lusinini.
- [24] Plinii Secundi Epistolae.
- [25] Manuale Politicum ab Efferen.
- [26] Quaestiones Symposiacaе Timpii.
- [27] Lucas Pinellus de Perfectione Religiosa.
- [28] Franciscus Arias de Imitatione Beatae Mariae [tekst urwany].
- [29] Thesaurus Carmelitarum Discal [tekst urwany].
- [30] Libellus Sodalitatis Francisci Co [steri] [tekst urwany].
- [31] Hymni, Collectae, Epistolae et Eua[n]gelia [tekst urwany].
- [32] Jodoci Clitouaei de moribus [tekst urwany] [sa]cerdotum.
- [33] In Septem Psalmos paenite[n]tiales [tekst urwany] Wenbergius.
- [34] Quintus Curtius.
- [35] Diogenes Laertius et Joan[nis] [tekst urwany] De moribus omnium...
- [36] Herodotus Halicarnasseus.
- [37] Olaus Magnus de Gentibus Septentrionalibus.
- [38] Epitome de rebus Francisci Philippi Corninei et Frosardi.
- [39] Crispus Salustius.
- [40] Responsiones ad cuiusdam Viri Septentrionales Interrogationes.
- [41] Pinellus de Sacramento Eucharistiae cum meditationibus de Mysterris Rosarii Beatae Mariae Virginis.
- [42] Galleotus Marcius de doctrina promiscua.
- [43] Monarchia Solissorum Lucii Cornellii.
- [44] Pansilippus Caspari Ens.
- [45] Memoriale Ludouici Granatensis in duobus voluminibus.
- [46] Speculum Aulicarum et Politicarum Observationum.
- [47] Meditationes Vincentii Brun in Passionem Pars secunda.
- [48] Eiusdem [Vincentii Brun] Pars tertia.
- [49] Delitiae Italorum Poetarum Ranutii Gheri.
- [50] Vincentii Bruni Meditationes in Festa Beatae Mariae Virginis et Sanctorum.
- [51] Commentarius Juris Matthaei Wesenbecii.
- [52] Vanitas mundi Jacobi Balde.
- [53] Ludovici Granatensis Memoriale in duobus voluminibus.
- [54] Paraphrasis Psalterii Dauid.
- [55] Desiderii Dialogus.
- [56] Aureum Diurnale Concionatorum Bertoldi Pontani.
- [57] Instructio seu Lapis Lidius Fernardini Carthaginensis.
- [58] Meditationes S. Augustini et S. Bernardi.
- [59] [Tekst cyfry urwany] Institutiones et Exercitamenta Christianae Pietatis Petri Canisii.
- [60] [Tekst cyfry urwany] Aurelius Prudentius.
- [61] Metamorphosis Ouidii.
- [62] Meditationes Joannis de Turrecremata.
- [63] [Tekst urwany] Opera Dionissi Ariopagitae cum Epistolis S. Ignatii.
- [64] [Meditationes de Passione Pars prima Vincentii Bruni.
- [65] Valerius Maximus.
- [66] Rationale Diuinorum Officiorum Joannis Beleti.
- [67] Historia Eliani.
- [68] Gymnasma de Exercitiis Academicorum.
- [69] Artificium orationis Joannis Voelli.

- [70] Drexelii Nicetas.
- [71] Compendium rerum theologiarum Bunderi.
- [72] Apothegmata Thriuerii.
- [73] Heliodori Aethiopica.
- [74] De bello Suetico Petrus Burgus.
- [75] Drexelius de aeternitate.
- [76] Epigrammata Oweni.
- [77] Stimuli virtutum Balde Sani.
- [78] Flores operum D. Bernardi.
- [79] Ordo Missae celebrandi.
- [80] De cruce spirituali Jacobi Gretseri.
- [81] Joannis Thauleri Exercitia de Passione et vita Christi cum Meditationibus Caspari Loartii.
- [82] Compendium ex Lypsi Politicorum libris.
- [83] von Stoss geschrieben.
- [84] Ouum Paschale Congregationis.
- [85] Senecae Epistolae.
- [86] Excerpta Senecae.
- [87] Theatrum Mundi minoris Laurentii Cuperii.
- [88] Figurae Biblicae Antonii de Rampelogis.
- [89] Opera omnia Senecae Philisophi.
- [90] Alcoinus de Psalmorum usu.
- [91] Directorium Confessarii Joannis Polantii.
- [92] Uhrspung des Rosenkrantzes Unserer Lieben Frau.
- [93] Enchiridion Apophthegmatum Joannis Combesii.
- [94] Leges Sodalitatis Nissensis.
- [95] Franco Abbas de Gratia seu be[neficen]tia Dei.
- [96] Plinii Secundi Historiae Mundi [in qua]tuor voluminibus.
- [97] Octo Controversiae Christopho[rrii] [tekst urwany].
- [98] Fabulae ex Antiquis Autho[rribus].
- [99] Augustinus de Libero Arbit[rio] et de praedestinatione.
- [100] Berglai Argenis.
- [101] Flores Justi Lypsi.
- [102] Biblia in quinque voluminibus.
- [103] Cornelius Tacitus.
- [104] Laus Asini.
- [105] Respublica Holandica.
- [106] Respublica Venetorum.
- [107] Respublica et Status Imperii Romano-Germanici.
- [108] Respublica Namorensis, Hannovica, et Luxemburgensis.
- [109] De Rebuspublicis Hanseaticis Tractatus Generalis.
- [110] De iisdem Rebuspublicis et earum confederationibus.
- [111] Respublica Belgii Confederati.
- [112] Respublica Graecorum Ubbonis Emii.
- [113] De Principatibus Italiae.
- [114] De Imperio Magni Mongolis.
- [115] Constantinopolis Typographica.
- [116] Africae descriptio Joannis Leonis.
- [117] De Regno Daniae, Noruegiae, Holsatiae et Slesuico.
- [118] Suecia.

- [119] Status Regiminis Ferdinandi Secundi.
- [120] Hungaria sive Statum Republicae.
- [121] De Monarchia Hispanica Campanellae.
- [122] Hispania.
- [123] Introductio in Geographiam Philippi Cluuerii.
- [124] Apologi morales S. Cyrilli.
- [125] Caius Suetonicus.
- [126] Horologium tutelaris Angeli Drexelii.
- [127] Justini Historia.
- [128] Testamentum Christiani Homini Christiani Suquet.
- [129] Cursus Beatae Mariae Virginis.
- [130] Novum Testamentum Italice.
- [131] Carmina Italica Petrarchae bis.
- [132] Orlandus Furiosus Italice.
- [133] Fabulae Aesopi Italice.
- [134] Tractatus de Jubilaeo Italice.
- [135] [Tekst urwany] te para Seruir a Dios.
- [136] [Tekst urwany] la Lera Del Caualliro Marino Parte Terza.
- [137] [Tekst urwany] Gerusalemme di Torquato Tasso.
- [138] [Tekst urwany] [Desc]ription Contenant Les anti[qui]tez...
- [139] Opere di Gio[vanno] Francisco Loredano in quatuor voluminibus.
- [140] Quatuor libri Hebraici.

2. KOMENTARZ DO WYKAZÓW

Libri in **Folio** regali maiori et minori

- 1 GERARDUS MERCATOR et J. HONDIUS: Atlas novus sive descriptio geographica totius Orbis Terrarum, tabulis aeneis luculentissimis et accuratissimis exornata, tribus tomis distinctus. Amsterodami, Apud Henricum Hondium et Joannem Jansonium, 1638.
Atlantis novi pars secunda exhibens Germaniam Inferiorem, Galliam, Helvetiam atque Hispaniam. Amsterodami, Sumptibus Henrici Hondii et Joannis Jansonii, 1638.
Atlantis novi pars tertia, Italiam, Graeciam et maximas insulas Maris Mediterranei nec non Asiam, Africam atque Americam continens. Amsterodami, Sumptibus et typis aeneis Henrici Hondii, 1638.
Istniało też wydanie: Novus Atlas, das ist Weltbeschreibung und Vollkommene Abbildung aller Welt. Amsterdami, Apud Joannem Janssonium, 1644.
- 2 PANORMITANUS Nicolaus de Tudeschis: Lectura super quinque libros Decretalium. Venetiis, Expensis Joannis de Colonia sotiique eius Johannis Manthen de Ghertzen, 1476. Hain 12308.
- 3 CORPUS IURIS CANONICI: Decretum Gratiani, Decretales Gregorii Noni, Sextus Decretalium liber (Bonifacii VIII), Clementis Quinti Constitutiones, Extravagantes Joannis XXII, Extravagantes communes. Lugduni, Apud Hugonem a Porta, 1569.
- 4 DURANDUS Guilielmus: Speculum cum additionibus Joannis Andreae et d. Baldi suo loco ubique positis. Patavii, per Joannem Theutonicum de Sillighenstat, 1479. Wydania późniejsze: Venetiis, Baptista de Tortis, 1493; Venetiis, Baptista de Tortis, 1494; Basilea, per Frobenium et Episcopium, 1563; Francofurti 1592.

- 5 FELINUS SANDEUS Ferrariensis: Opera. Paris prima. Lugduni, Per Georgium Regnault, 1549. Pars secunda. Lugduni, Excudebat Petr Compater et Blasius Guido, 1549.
- 6 SUMMA HOSTIENSIS super titulis Decretalium. 1479.
HENRICUS CARD. HOSTIENSIS: Summa una cum summariis et adnotationibus, Lugduni, Ex Officia Theob. Pagani Lugdunensis Typographi, 1537.
Summa aurea. Lugduni, Excudebat Claudius Sermanius, 1556. Summa aurea. Basileae, Apud Thoma Guarinum, 1573.
- 7 SCHEINER Christophorus: Rosa Ursina sive sol ex admirando facularum et macularum suarum Phoenomeno rarius, necnon circa centrum suum et axem fixum ab occasu in ortum annua, circaque alium axem mobilem ab ortu in occasum conversione quasi menstrua, super polos proprios, libris quatuor mobilis ostensus ad Paulum Jordanum II Ursinum Bracciani ducem. Bracciani, Apud Andream Phaeum Typographum Ducalem Impressio coepta anno 1626 finita vero 1630.
- 8 PLATO: Opera omnia. Excudebat Henricus Stephanus 1578.
- 9 ZUINGERUS Theodorus: Theatrum humanae vitae Theodori Zuingeri Bas Tertintone. Novem voluminibus locupletatum, interpretatum, renovatum. Basileae, Per Eusebium Episcopium, 1586.
- 10 MISSALE ROMANUM VRATISLAVIENSE. Moguntia, Petrus Schoffer de Gernssheym, 1483.
Są też późniejsze wydania: Moguntia, Petrus Schoffer de Gernssheym, 1499; Cracoviae, Impensis Joannis Haller et Sebastiani Hyber, 1505; Basileae, In Officina Thome Wolff, Impensis Blasii Salomonis; 1519.
- 11 BIBEL DEUTSCH. Nürnberg, Anton Koberg, 1483.
- 12 BRAUN Georgius — HOHENBERG Franciscus: Civitates Orbis terrarum. 1582.
- 13 BRAUN Georgius — NOUELLANUS SIMON — HOHENBERG Franciscus: Beschreibung und Contrafectur von den Vornembsten Staetten der Welt. 1574—1576.
- 14 ECCLESIASTICA HISTORIA. Basileae, Ex Officina Eusebii Episcopii, 1587.
- 15 THOMAS AQUINATIS: Summa. Nurnberg 1474. Inne wydania: Venezia 1493, Lugduni 1580, Augustae Taurinorum 1583, Colonia 1604, Colonia 1622, Colonia 1640.
- 16 LEXICON TRILINGUE ex Thesauro Roberti Stephani et Dictionario Joannis Frisii summa fide ac diligentia collectum. Argentorati, Excudebat Theodosius Rihelius, 1587.
- 17 LAYMANN Paulus: Theologia moralis in quinque libros distributa. Antverpiae, Apud Joannem Meursium, 1634.
- 18 FILLIUCIUS Senensis Vincentius: Moraliū quaestionum de christianis officiis et casibus conscientiae. Coloniae Agripp. 1629.
- 19 PLINII C. Secundi: Naturalis historia cum commentariis Jacobi Mili. Historiae mundi libri XXVII. Basileae, Apud Hieronimum Frobenium et Nicolaum Episcopium, 1549; Lugduni, Apud haeredes Jacobi Juntae, 1560—1562; Lugduni, Apud Antonium Candidum, 1615; Hagenoe 1618.
- 20 NICOLAUS DE LYRA: Glossae in universa biblia. Roma 1472; Nürnberg, Antonius Koberger, 1485.
- 21 Być może, że jest to: ANDREAS LAURENTIUS: Historia anatomica humani corporis et singularum eius partium multis controversiis et observationibus novis illustrata. Francofurti (bez roku wydania).
W księgozbiórce Jerzego Wawrzyńca Budauesa, w zachowanym egzemplarzu

- w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu, sygn. XVIII 30 Fol., z wymienionym dziełem Andrzeja Laurentiusa oprawiono jeszcze: HIERONYMUS FABRITIUS AB AQUAPENDENTE: De visione, voce, auditu oraz — JULIUS CASSARIUS PLACENTINUS: Pantaestheseion, hoc est de quinque sensibus liber. Francofurti, Sumptibus haeredum Nicolai Bassaei (Officina Nicolai Bassaei: Anno Domini 1609), 1610.
- 22 REGINALDUS VALERIUS: Praxis poenitentialis ad directionem confessarii in usu sacri sui muneris. Coloniae Agrip., Bernardus Gualtherius et Petrus Henningius, 1622.
- 23 SANCHEZ THOMAS: Disputationum de Sancto Matrimonii Sacramento. Antverpiae, Apud Jacobum Meursium, 1652. Inne wydania: De sancto matrimonii sacramento disputationum tomi tres. Venetiis 1672; Norimbergae, Sumptibus Joh. Christoph. Lochneri, Typis Joh. Ern. Adelburneri, 1706.
- 24 SANCHEZ THOMAS: Opus morale in praecepta decalogi. Antverpiae, Apud Martinum Nuntium, 1622—1624.
- 25 MARTINUS BONACINAE MEDIOLANENSIS: Opera omnia — recens in tres tomos distributa. Lugduni, Sumptibus Claudii Landry, 1629.
- 26 DE LUGO JOANNES: Disputationes scholasticae et morales de virtute et sacramento poenitentiae, item de suffragiis et indulgentiis. Lugduni, Sumptibus Haeredum Petri Prost, Philippi Borde et Laurentii Arnaud, 1644.
- 27 DE CAVALLERIIS JOANNES BAPTISTA: Antiquarum statuarum Urbis Romae. Bez podania roku wydania.
- 28 KUPFERSTICHPORTRAITS: Fuersten, Kurfuersten und Bischöfe:
 1—2. Rudolph II Roemischer Kaiser.
 3. Wolfgang Kurfuerst und Erzbischof von Mainz.
 4. Joannes Schwichardus. Exemplar 1605.
 5. Lotharius, Erzbischof von Trier, 1601.
 6. Ernst, Erzbischof von Coeln.
 7—8. Friedrich IV Kurfuerst Pfalzgraf bei Rhein.
 9. Friedrich Wilhelm Hertzog von Sachsen.
 10. Christian II.
 11. Johann Georg, Kurfuerst Markgraf zu Brandenburg.
- 29 BULLARIUM ROMANUM ab Leone Magno usque ad S.D.N. Urbanum VIII. Romae 1638.
- 30 NICOLAUS DE TUDISCO: Consilia, tractatus, quaestiones et practica. Venetiis 1571.
- 31 COVARRUVIAS A LEYRA TOLETANUS DIDACUS: Opera omnia. Francofurti ad M., Apud Joannem Saurium Impressorem Rulandiorum et Francisci Nicolai Rothij, 1608.
- 32 MENOCHIUS JACOBUS: De arbitriis judicum, quaestionibus et causis libri II. Florentiae, Apud Carolum Pectinarium, 1572. Z późniejszych wydań jest: Coloniae 1587; Coloniae Agrip., Apud Viduam et haeredes Joannis Gymnici sub Monocerote, 1599; Coloniae Agrip., Ex Officina Antonii Hierati sub Monocerote, 1607; Coloniae 1684.
- 33 FARINACIUS PROSPER: Tractatus de haeresi. Antverpiae, Apud Joannem Karbergium, Typis Gerardi Wolsshatij, 1616.
- 34 GAIL ANDREAS: Practicarum observationum, tam ad processum iudicarium praesertim imperialis camerae, quam causarum decisiones pertinentium libri duo. Item de pace publica et proscriptis, sive bannitis imperii libri II.

- De pignarationibus liber I. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Gymnicum sub Monocerote, 1583.
- 35 MODIUS FRANCISCUS BRUGENSIS: Rerum criminalium praxes et tractatus omnium nobiliorum, qui ad hunc diem exiverint iureconsultorum, in quibus processus publicorum iudiciorum maleficiorumque et suppliciorum omnium, quae in usu cadere possunt ratio non minus succinte, quam docte traditur, tributa in tomos duos. Francofurti, Apud Joannem Wechelum, Impensis Sigismundi Feyrabend, 1587.
- 36 CUSPINIANUS JOANNES: De consiliis Romanorum commentariis ex optimis... auctoribus praefertur his commentarius Sexti Ruffi V Consularis rerum gestarum... Magni Aurelii Cassiodori Senatoris Chronicon. Nicolai Gerbellii in eos commentarios Praefatio, in qua de Chronographis, de eorum discordia, deque huius operis maxima utilitate. Francofurti, Typis Wecheliani apud Claudium Marnium et heredes Joannis Aubrii, 1601.
- 37 TABERNAEMONTANUS JACOBUS THEODORUS: Neuw vollkommentlich Kreuterbuch mit schoenen unnd kuenstlichen Figuren aller Gewachs der Baeumen, Stauden und Kraeutern. Frankfurt am Mayn, Durch Nicolaum Hoffmann, In Verlegung Joannis Bassaei und Johann Dreutels, 1613.
- 38 C. JULIUS CAESAR: Rerum Gestarum commentarii XIV. Francofurti ad Maenum 1575.
- 39 PONTIFICALE ROMANUM iussu Clementis VIII Pontificis Maximi restitutum atque editum. Romae, Apud Jacobum Luuam, Impensis Leonardi Parasoli et Sociorum, 1595.
- 40 CONCORDANTIAE MAIORES BIBLIAE recens summo studio ab erroribus vindicatae et auctae. Argentorati, Ingenio et arte Joannis Schotti, 1530. Były też inne wydania: Basilea 1506, Opera et impensis Joannis Amerbachii, Petri de Langendorff et Froben de Hamelburgia; Basilea 1523, In edibus Joannis Frobenii; Hannoveriae 1618.
- 41 FLAVIUS JOSEPHUS: Antiquitatum Judaicarum libri XX. De bello Judaico libri VII. Contra Apionem libri II. De imperio rationis sive de Machabaeis liber unus. Basilea 1554; Strassburg 1561.
- 42 JOANNES CHRYSOSTOMUS: Opera. Basilea, Per Andream Cratandrum, 1521—1522. Z innych wydań należy wymienić: Basilea 1585; 1687 (Lugduni).
- 43 BERNARDUS CLARAVALLENSIS S.: Opera omnia. Basilea, Per Joannem Hervagium, 1552. Dzieła te miały inne wydania: Basilea 1566, Parisiis 1572, Antverpia 1609, Coloniae Agripp. 1651.
- 44 TERTULLIANUS SEPTIMIUS FLORENTINUS: Opera per Beatum Rhenanum Selestadiensem. Basileae, Joannes Frobenius, 1521. Następne wydania miały miejsce: Basileae 1528, Parisiis 1580, Antverpia 1584.
- 45 GREGORIUS NAZIANZENUS: Opera omnia. Parisiis 1583. Inne wydanie: Colonia 1690.
- 46 ECCLESIASTICA HISTORIA. Basileae 1587.
- 47 PHILONIS JUDAEI: Lucubrationes omnes. Basileae, Apud Nicolaum Episcopium Iuniorum, 1561.
- ATHENAGORAE ATHENIENSIS: De mortuorum resurrectione.
AENEAE GAZAEI: Theophrastus sive de animarum immortalitate et corporum resurrectione Dialogus.
- 48 BONNSINIUS ANTHONIUS: Dess Aller Wechtigsten Königreichs inn Ungern warhafftige Chronik unnd anzeigung, wie das anfang auff und abgang genommen. Basel, Ruprecht Winther 1545.

- 49 OPMEER PETRUS — BEYERLINCK LAURENTIUS: Chronicon ab exordio mundi ad annum Christi 1569. Antverpiae 1611.
- 50 LAZIUS WOLFGANGUS VIENNENSIS: Reipublicae Romanae in exteris provinciis, bello acquisitis, constitutae commentariorum libri duodecim. Francofurti ad Moenum, Apud haeredes Andreae Wecheli, 1598.
ZAMOSIUS STEPHANUS: Analecta lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia antiquitatum. (Ad Wolfgangum Kovachocium Regni Trassylvaniae Cancellarium Summum, 1598).
HOTOMANUS FRANCISCUS: Observationum in ius civile libri IX. Excudebant Haeredes Eustachii Vignon, 1589.
- 51 KRANTZIUS ALBERTUS: Wandalia. Coloniae, Johannes Soter alias Heil ex Bentheim et Socii, 1514.
Saxonia. Colonia 1520.
Ecclesiastica historia sive metropolis. Francofurti ad M., Typographia Andreae Wecheli, 1576.
Wandalia. Francofurti, Ex Officina Andreae Wecheli, 1575.
Saxonia. Francofurti ad M., Apud Andream Wechelum, 1575.
Regnorum Aquiloniarum: Daniae, Sueciae, Norvegiae Chronica. Francofurti ad M., Apud haeredes Andreae Wecheli, 1583.
Wandalia oder Beschreibung der Wendischen Geschicht. Vom latein Text ins Hochdeutsche übersetzt durch M. Stephanum Macropum vom Andreasberg. Lübeck, Laurentz Albrechts Buchheles, 1600.
- 52 CORPUS HISTORIAE BYZANTINAE, in quo res a Graecis Imperatoribus a tempore Constatini Magni ad Constatinum postremum et Constantinopolim a Turcis occupatam. Francofurti ad M., Per Petrum Fabricium ompensis Hieronymi Feierabendi, 1568.
- 53 HERB HENRICUS: Speculum aureum decem praeceptorum Dei. Nürnberg, Antonius Koberger, 1481.
- 54 HULSIUS LEUINIUS: Dictionarium. Frankfurt am Main, Erasmus Kempffern, 1616.
- 55 FRATRIS PELBARTI Ordinis Sancti Francisci: Pomerium de tempore. Augustae Vindelicorum, Impressi denique expensis Johannis Schensperger iunioris per magistrum Johannem Otmar, 1502.
- 56 CATHOLICON. Moguntia 1460; Nurnberg, Antonius Koberger, 1480.
- 57 VINCENTIUS FERRERIUS DE VALENTIA: Sermones de tempore. Nürnberg, Antonius Koberger, 1492.
- 58 Pozycja nie dająca się bliżej określić.
- 59 SENECA AMADAEUS LUCIUS: Opera a M. Antonio Mureto correctus et notis illustratus. Ex typographia Hyeronimi Commelini, 1592.
- 60 CASSANAEUS BARTHOLOMAEUS: Catalogus Glorïae mundi. Venetiis, Apud Vincentium Valgrisiun, 1569. Francofurti ad M., Apud Martinum Lebhlerum, 1586.
- 61 LODOVICUS CAELIUS RHODIGINUS: Lectionum antiquarum libri XXX, recogniti ab auctore. Basileae, Per Ambrosium et Aurelium Frobenios Fratres, 1566.
- 62 ATHENAEI NAUCRATITIS: De ignosopistarum libri quindecim, variis omnium ferme rerum narrationibus iucundissimi, lectuque dignissimi. Lugduni, Apud Antonium de Harsy, 1583.
- 63 PLUTARCHUS CHERONEUS: Graecorum Romanorumque illustrium vitae.

- Basileae, Apud Michaelem Insigninum, 1552. Vitae illustrium virorum Graecorum et Romanorum. Basileae, Apud Thomam Guarinum, 1573.
- 64 XENOPHONTIS: Opera. Henricus Stephanus recognovit. Bez podania roku wydania.
- 65 NAUCLERUS JOHANNES: Chronica usque ad annum 1500, cum auctario Nicolai Basili ab anno Domini 1501 in annum 1514, et appendice ab anno 1515 usque in annum 1545 Rhapsodis partim D. Cunrado Tigemanno, partim Bartholomaeo Laurente. Coloniae, Ex Officina Petri Quentelii, 1544. Z innych wydań: Coloniae, Apud Gerinum Calenium et haeredes Johannis Quentel, 1579.
- 66 Przypuszczalnie jest to: Historiarum opus. Basileae, Ex Officina Henricpetrina, 1574.
- 67 PAULUS AEMYLIUS VERONENSIS: Historiae iam denuo emendatae de rebus gestis Francorum a Pharamundo Primo Rege usque ad Carolum octavum, libri X. Basileae, Per Sixtum Henricpetri, 1569.
- ARNOLDUS FERRONUS BURDIGALENSIS: De rebus gestis Gallorum libri IX. Basileae 1569.
- Paralipomena Gallicanae historiae ad Paulum Aemylium et Ferronum adiecta. Per Joannem Thomam Freigium.
- JOANNES TILIUS: Chronicon de regibus Francorum. Basileae, Per Sixtum Henricpetrum, 1569.
- 68 BONFINIUS ANTONIUS: Rerum Ungaricarum decades IV cum dimidia his accessere. Francofurti, Apud Andream Wechelium, 1581.
- 69 JOANNES ROSINUS: Antiquitatum Romanorum corpus absolutissimum. Lutetiae Parisiorum, Apud Joannem le Bonc via Jacobea ante Sacram D. Benedicti aedem, ad Insigne Navis Argenteae, 1613.
- 70 BEATUS JOANNES DAMASCENUS: Opera omnia. Basileae, Ex Officina Henricpetrina, 1575.
- Item Joannis CASSIANI Eremitae Libri aliquot.
- 71 NOVUS ORBIS regionum ac insularum veteribus incognitarum una cum tabula cosmographica et aliquot aliis consimilis argumenti libellis, nunc novis navigationibus auctus, quorum omnium catalogus sequenti patebit pagina. Basilea, Apud Joannem Heruagium, 1555.
- 72 Pozycję tę wypełnia najprawdopodobniej: SECHSISCH WEICHBILD. I. Weichbild, II. Lehnrecht, III. Remissorium oder Register über den Sachsenspiegel. Budiszyn 1550.
- Może tu też wchodzić: Sachsenspiegel... an Texten, Glossen, Allegaten, Repertorii Additionen. Dresden 1554; Christoff ZOBEL: Sachsenspiegel Auff neue uberschen. Leipzig 1582.
- 73 DONELLUS HUGO: De iure civili commentariorum libri sex. Francofurti, Apud Andreae Wecheli haeredes, 1597.
- 74 THOLOSANUS GREGORIUS PETRUS: Syntagma iuris universi. Lugduni, Antonius Gryphius, 1582. Dzieło to miało inne wydania, jak: Francofurti ad Maenum, Impensis Petri Fischer, 1591.
- 75 RICCI JOANNES ALOYSIUS: Praxis aurea quotidianarum rerum ecclesiastici fori. Francofurti 1619. Z innych wydań wymieniamy: Napoli 1619—1623; Venetia 1646, 1674 oraz — Praxis aurea et quotidiana novissimae probationis iuris patronatus. Napoli 1631. Por.: Johann Friedrich Schulte: *Die Geschichte der Quellen und Literatur des Canonischen Rechts von der Mitte des 16. Jahr-*

- hundreds bis zur Gegenwart*, Bd. 3, Stuttgart 1880, s. 468; Henricus Hurter: *Nomenclator literarius theologie catholicae*, vol. 3, Oenipotentis 1907, s. 1169.
- 76 RICCI JOANNES ALOYSIUS: *Decisiones aureae Curiae archiepiscopalis Neapolitanae*. Venetia 1647.
- 77 BARTHOLOMAEUS SOCINUS, JOANNES BERNARDUS DIAZIUS, PETRUS a DUENNAS, ANDREAS TIRAQUELLUS, DAMASUS FRANCISCUS TURZANUS, ANTONIUS CORSETUS: *Regulae iuris civilis, quam canonici*. Francofurti ad Maenum, Per Petrum Fabricium impensis Hieronymi Feyrabendt, 1570.
- 78 BEDA VENERABILIS: *Opera*. In Officina Jod. Badii Aseenii, 1521.
- 79 HILARII a POITRIERS: *Locubrations*. Ed. Erasmus de Rotterdam. Basilea, In aedibus Joannis Frobenii, 1527.
Późniejsze wydanie: Basileae 1570.
- 80 COCIUS SABELLICUS MARCUS ANTONIUS: *Rapsodiae historiarum ab orbe condito*. Venetiis, per Bernardinum et Mattheum Venetos, qui vulgo dicuntur li Albanesoti, 1498. Parisiis, Venundantur ab Joanne Parvo, 1513.
- 81 S. AUGUSTINUS: *Liber epistolarum*. Parisiis 1515.
- 82 S. GREGORIUS I PONTIFEX MAGNUS: *Epistolae*. Venetiis, Impressum per Lazarum Soardum, 1505.
- 83 JOANNES BECANUS: *Origines Antverpianae sive cimmelliorum Becceselana novem libros complexa*. Antverpiae, Ex Officina Christophori Plantini, 1569.
- 84 BUDDEUS GUILIELMUS PARISIENSIS: *Annotationes in quatuor et viginti Pandectarum libros*. 1508. Altera editio annotationum in Pandectas. Lugduni, Apud Antonium Vincentium excudebat Symphorianus Barbierus, 1526.
- 85 CLEMENS ALEXANDRINUS: *Omnia opera*. Basilea 1556.
- 86 JOANNES GEORGIUS BECANUS: *Opera nempe Hermathema, Hieroglyphica, Vertumnus, Gallica, Francica, Hispanica*. Antverpiae, Excudebat Christophorus Plantinus Architypographus Regius, 1580.
- 87 ELIAS REUSNERUS LEORINUS: *Genealogia imperatorum, regum, principum, comitum, baronum et dynastarum Germanorum totius Orbis christiani*. Francofurti, Impensis Joannis Treutellii Bibliopolae, 1612.
- 88 Przepuszczalnie jest to: CUSPINIANUS JOANNES: *Austria cum omnibus eiusdem Marchionibus, Ducibus, Archiducibus ac rebus praeclare ad haec usque tempora ab iisdem gestis cum Gasparis Bruschi poetae Praefatione*. Francofurti, Typis Wecheliani apud Claudium Marnium et heredes Joannis Aubrii, 1601.
- 89 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 90 COCIUS SABELLICUS MARCUS ANTONIUS: *Rapsodiae historiarum ab orbe condito*. Venetiis 1498. Por. nr 80.
- 91 WIGULEUS HUND a SULTZENMOS: *Metropolis Salisburgensis*. Ingolstadii, Ex Officina Typographica Davidis Sartorii, 1582.
- 92 DIODORUS SICULUS: *Bibliothecae historicae libri XV, hoc est quotquot Graece extant de quadraginta, quorum quinque nunc iterum Latine diligenter recogniti et chronologia illustrati eduntur*, Sebastiano Castalione totius operis correctore, partim interprete. Interiecta vero est: *Dictys Cretensis et Daretis Phrygii de bello Troiano historia*. Basileae, Ex Officina Henricpetrina, 1578.
STRABONIS: *Rerum Geographicarum commentarii libris XVII contenti*, Latini poetae Guiljelmo Xylandro Augustano interprete. Basileae, E. Officina Henricpetrina, 1571.

- 93 ALBERTI LEONARDI: *Descrittione di tutta Italia*. Venetia, Ludovicus Avanzi, 1568.
- 94 DIONYSIUS HALICARNASEUS: *Originum sive antiquitatum Romanorum*. Regii, Franciscus de Mazalis, 1498. Inne wydania: Basileae 1532, 1549, 1590.
- 95 HISTORIA HEBREORUM ex elegantissimis Marci Antonii COCCII SABELLICI *Enneadibus excerpta* (per Joannem Kusthuert Veissenstattensem). Basileae, Impensis Lodovici Hornken, 1515.
Dołączono również dzieło: MARTINUS CROMERUS: *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*. Basileae, Ex Officina Oporiniana, 1568.
- 96 ANTONIUS POSSEVINUS: *Apparatus Sacer*. Coloniae Agrippinae, Apud Joannem Gymnicum sub Monocerote, 1608.
- 97 VOLATERANUS RAPHAEL: *Commentariorum Urbanorum libri octo et triginta*. Venundantur Parrhisijs in via Jacobea ab Joanne parvo et Jodoco Badio Ascens 1515. 1603 Apud Claudium Marnium et haeredes Joannis Aubrii.
- 98 MATHAEUS RADERUS: *Bavaria Sancta*. Monaci, Raphael Sadeler Antverpianus Chalcographus *Tabulis Aereis expressit et Venum exposuit*, 1615.
- 99 Być może, iż pozycją tą jest: FOENISECA JOANNES: *Chronicon Abbatis Uspergensis Monasterii a Nino Rege Assyriorum Magno usque ad Fridericum II Romanorum Imperatorem*. Augustae Vindelicorum, Joannes Miller Sollertia sua imprimi fecit, 1515.
- 100 WILIBALDUS MAIR: *Vita Aurelii Augustini Ecclesiae doctoris Iconibus olim illustrata rudiori nunc calamo explicata*. Ingolstadii, Typis Wilhelmi Ederi, 1631.
- 101 METEREN EMANUEL: *Eygentliche und vollkommene Historische Beschreibung des Niderländischen Krieges*. Ambsterdam, Joannes Janson, 1627.
- 102 KRAMMER GABRIEL VON ZÜRICH: *Architectura*. 1600.
- 103 BOREGK MARTINUS VRATISLAVIENSIS: *Beheimische Chronica*. Wittenberg, Zacharias Krafft, 1587.
- 104 VALENTIA GREGORIUS DE: *Commentariorum Theologicorum*. Ingolstadii, Excudebat David Sartorius, 1591. Ingolstadii, Ex typographia Adami Sartorii, 1603.
- 105 ALTENSTAIG MINDELHAIMENSIS JOANNES: *Lexicon Theologicum*. Antverpiae, In Aedibus Petri Belleri sub scuto Burgundiae, Excudebat Theodorus Lindanus, 1576.
- 106 Prima pars huius operis, videlicet disputata Sancti BONAVENTURAE in primum librum *Sententiarum*. Cura magistri nostri sacre theologiae doctoris parisiensis fratris Stephani Bruliferi, per Antonium Cobergensem Nurembergensem impressum. Brak roku wydania. Na okładce dopisano ołówkiem: „Lyon 16 Jahrh.”.
Tertia pars huius operis, videlicet Tertius *Sententiarum cum disputatis Sancti Bonaventurae*. Lugduni, Sumptibus et impensis Antonii Kobergis, Industria Jacobi Facon, 1510.
- 107 DIANA ANTONIUS PANORMITANUS: *Resolutiones morales, in quibus selectiores casus conscientiae sub variis tractatibus explicantur*. Tomus I. Montibus, Typis Francisci Wandraei Typographi jurati sub Bibliis, 1634. Tomus II. Antverpiae, Apud Joannem Meursium, 1637.
- 108 ANTONIUS POSSEVINUS: *Notae divini Verbi et apostolicae ecclesiae fides, ac facies adversus Responsum cuiusdam Davidis Chytraei*. Posmaniae in maiore Polonia, Typis Joannis Wolrabii, 1586.
- 109 Pozycja nie dająca się zidentyfikować.

- 110 THOMAS de AQUINO: Super Sententias diuinissime trinitatis misteria. Colonia, Henricus Quentel, 1480.
Scripta beati Thome ad Hannibaldum episcopum in quattuor libros Sententiarum. Basilea, In Officina Nicolai Kessler, 1492. Roma 1556.
- 111 CONCILIA OMNIA tam generalia, quam particularia. Colonia, Petrus Quentel, 1538. Colonia, Ex Officina Joannis Quentel, 1551.
- 112 HOSIUS STANISLAUS: Confessio catholicae fidei christiana in Synodo Petricoviensi anno domini 1551. Viennae, In Officina Michaelis Zymmermanni, 1560. Antverpiae, In aedibus Joannis Stelsii sub scuto Burgundiae, 1563.
- 113 JOANNES NIDER: Praeceptorium divinae legis. Basilea 1473 (editio rarissima). Argentinae 1476; Parisiis 1482, 1507. Por. H. Hurter: *Nomenclator literarius theologiae catholicae*, vol. 2, Oenipotentis 1906, s. 863—865.
- 114 GABRIEL BIEL: Sacri canonis misse tam mystica, quam litteralis expositio. Lugduni, Impensis Joannis Cleyn alemani chalcographi bibliopole, 1514.
- 115 ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae. Argentinae, Per Martinum Flach, 1489.
- 116 THOMAS DE ARGENTINA: Lectura in quattuor libros sententiarum. Argentorati 1490. Z innych wydań powtarzają się: Venetiis 1564, 1588; Genuae 1585; Genevae 1635.
- 117 GUARINONIUS HIPPOL: Die Grewel der Verwüstung Menschlichen Geschlechts. Ingolstatt, bey Andreas Angermayer, 1610.
- 118 AGRICOLA GEORGIUS: De mensuris et ponderibus Romanorum atque Graecorum libri. Basileae 1550.
- 119 ARNOLDUS VILLANOVANUS: Opera omnia cum Nicolai Taurelli Medici et Philosophi in quosdam libros Annotationibus. Basilea, Ex Officina Parnea per Conradum Waldkirch, 1585.
- 120 JOANNES BAPTISTA BERNARDUS: Seminarium totius Philosophiae. Venetiis, Apud Damianum Zenarium, 1582.
- 121 LAURENTIUS ANDREAS: Historia anatomica humani corporis. Francofurti (b.r.).
- 122 COLUMELLAE L.: Agricultura (vom Theodor Majus Sangherus Pastor verdeutsch, 1612).
- 123 GERARDUS de ROO: Annales oder Historische Chronick der fürsten und Ertzherzogen zu Oesterreich. Augspurg, Johannes Schultes, 1621.
- 124 Der Neapolitanischen Koenig leben und bildniss. Augustae Vindelicorum, Impensis Lucae Kiliani, 1624.
- 125 CHRISTOPHORUS WIRSUNG: Artzney Buch darinn werden fast alle eusserliche und innerliche Glieder des Menschlichen leibs. Heydelberg, Durch Johann Mayer, 1568. Inne wydania: Ein neues Artzney-Buch. Frankfurt am Main, Zacharias Palthenius, 1605; Frankfurt am Main, Bei Hartmanno Palthenio in Verlegung d. Zachariä Paltheni S. Erben, 1619.
- 126 FRANCISCUS AGUILONIUS: Opticorum libri sex philosophis iuxta ac mathematicis utiles. Antverpiae, Ex Officina Plantiniana apud viduam et filios Joannis Moreti, 1613.
- 127 LONICERUS ADAMUS: Krauterbuch. Franfurt am Mayn, Durch Mart. Lechlerm, 1573. Z późniejszych wydań: Krauterbuch nunmehr, aber durch Petrum Uffenbachium Med. D. corrigirt und verbessert. Ulm, Matthaeus Wagner, 1679.
- 128 Novus orbis regionum ac insularum. Basileae, Joannes Heruagius, 1555.
- 129 Pozycja nie została zidentyfikowana.
- 130 AENEAS SILVIUS SENENSIS: De Bohemorum origine. Salingiaci 1538.

- 131 Gnomonice Andreae SCHONERI Noribergensis, hoc est: De descriptionibus Horologiorum sciotericorum omnis generis. Noribergae, Apud Joannem Montanum et Ulricum Neuberum, 1562.
- 132 ALHAZENI ARABIS (filius Alhayzen): Opticae thesaurus libri VII. Basileae 1572.
- 133 ROBERTUS CAROLUS: Effata Peripati Christiani defensa a Carolo Roberto Academiae Partheniae principe pro Philosophica Laurea suscipienda in Collegio Romano Societatis Jesu. Romae 1632.
- 134 SPIEGELIUS JACOBUS: Lexicon iuris civilis. Basileae, Ex Officina Hervegiana per Eusebium Episcopium, 1569.
- 135 OMPHALIUS JACOBUS ANDERNACENIS: De civili politica libri tres. Coloniae, Apud haeredes Joannis Quentel et Gervin Calenium, 1563. Coloniae, Apud Theodorum Baumium, 1580.
- 136 Der Teutsch Cicero Gedruckt in Augsburg durch Heinrich Steiner 1534.
- 137 ANGLICUS BARTHOLOMAEUS: De genuinis rerum coelestium, terrestrium et inferorum proprietatibus libri XVIII, cui accessit liber XIX: De variarum rerum accidentibus. Francofurti apud Wolfgangum Richterum impensis Nicolai Steinii Bibliopolae 1601.
- 138 FRANCISCI PETRARCHAE: Trostspiegel in Glück und Unglück. Frankfurt am Mayn, Bey Johann Satirn, In Verlegung Vincentii Steinmeyers, 1604.
Dołącza się: Johann SCHRAMMEN: Politica historia, das ist Historien und Beschreibungen, Eissleben, In Verlegung Hennigi Grossen, 1606.
- 139 VALERIUS MAXIMUS: Opera cum commento Oliverii Arzignanensis Vincentini. Venetiis, Per Albertinum Verellensem, 1500.
Dictorum et factorum memorabilium libri novem. Lipsiae, a Calcographo Melchiore Lotthero, 1516; Antverpiae, Ex Officina Christophori Plantini, 1567.
- 140 SCOTUS MICHAEL: Expositio super auctorem Sphaerae cum quaestionibus emendatis. Bononiae, Per Justinianum de Rubetia, 1495.
- 141 Eyn schoen nuetzlich buechlein und underweisung der Kunst des Messens mit dem Zirckel, Richtscheidt oder Linial. Siemerem, Verlegung Hieronimi Rodlers, 1531.
Widerweysung der messung mit dem Zirckel und richtscheyt in Linien ebnen unnd gantzen corporen durch Albrecht Duerer. 1525.
Joannes Stoefflern von Justingenn. Von Kuenstlicher Abmessung aller groesse. Frankfurt am Mayn, Christian Egenolph, 1536.
- 142 Analyseis Geometricae sex librorum Euclidis factae a Christiano HERLINO. Argentorati, Excudebat Josias Rihelius, 1566.
- 143 CRESCENTIUS PETRUS de: In commodum ruralium libri XII cum figuris. Lovanii apud Joannem de Westphalia 1478. Hain 5826—5838.
- 144 MISSALE ROMANUM VRATISLAVIENSE. Por. poz. 10.
- 145 BIBEL, das ist Alle Buecher Alts und News Testaments nach Alter in Christlicher Kyrchen gehabter Translation trewlich verteutsch und mit vielen heilsamen Annotaten erleucht durch Johann DIETENBERGER. Jetzt nun zum achten mal mit schoenen kuenstreichen Figuren geziert und fleissiger dennje vorhin ausgangen. Cöln, Durch Gerwinum und die Erben etwan Johann Quentels, 1522.
- 146 BIBLIA LATINA. Nurnberg, Per Antonium Coburger, 1479.
- 147 ALBERTUS MAGNUS: Super Marci Evangeliare Postilla. Hagenau, expensis archibibliopole Joannis Rynman de Oringaw, industria Henrici Gran ibidem Ciuis in Officina, 1504.

- 148 GRITSCH JOANNES: Quadragesimale. Basilea, Joannes Zeiner de Reitlingen, 1476; Nürnberg, Antonius Koberger, 1479; Köln, Henricus Quentel, 1481; Nürnberg, Antonius Koberger, 1483.
- 149 GERSON JOANNES: Opera. 1494; Argentine, Ex Officina Marti Flacci — Mathie Schurer.
- 150 BUSTI BERNARDINUS de: Rosarium sermonum praedicabilium. Hagenau 1500.
- 151 GREGORIUS I MAGNUS: Libri dialogorum. Basileae, per Michaellem Furter, 1496; Dialogi. Paris, Impressus opera Udalrici Gering et magistri Berchtoldi Remboldi, 1508; Opera. Basilea, Apud Hieronimum Frobenium et Nicolaum Episcopium, 1564.
- 152 Lombardica historia, que a plerisque Aurea legenda Sanctorum appellatur. Argentina 1502.
- 153 HERMAS PASTOR. Argentorati, Joannes Schottus, 1522.
- 154 ANTONIUS BONFINIUS: Des Aller Mechtigsten Koenigreichs inn Ungarn warchafftige Chronick und anzeigung. Basel 1545.
- 155 BREIDENBACH BERNARDUS de: Itinerarium sive de peregrinatione Jerusalem. Moguntina civitas, Per Erhardum reuwich de Trajecto inferiori impressum, 1486. Per Petrum Drach civem Spirensem impressum 1490, 1502. Por. Rerum Moguntiacarum... Nicolai Serarii, vol. 1, Francofurti ad Moenum 1722, s. 813.
- 156 THOMAS AQUINATUS: Cathena vere aurea. In academia Parrhisiensi, Expensis Johannis Petit (illius civitatis bibliopole), 1517.
HEROLT JOANNES alias DISCIPULUS: Sermones de tempore et sanctis cum Promptuario exemplorum et de Beata Virgine. Argentorati 1480.
- 157 Dominorum de Rota decisiones novae, antiquae et antiquiores. Coloniae Agrip., Apud Joannem Gymnicum sub Monocerote, 1581.
- 158 Türkische Chronica. Frankfurt am Main, Sigm. Feyerabendt, 1577.

Libri in **Quarto** maiori et minori

- 1 DAUROULTIUS ANTONIUS: Flores exemplorum sive Cathechismus historialis. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Kinchium sub Monocerote, 1624.
- 2 MERULA PAULUS: Cosmographiae generalis libri tres. Item geographiae particularis libri quatuor, quibus Europa in genere, speciatim Hispania, Gallia, Italia describuntur. Cum tabulis geographicis aeneis. Raphelengii, Ex Officina Plantiniana, Vaeneunt etiam Amsterodami apud Cornelium Nicolai, 1605.
- 3 REUSNERUS NICOLAUS LEORINUS: Icones sive Imagines Imperatorum, Regum, Principum, Electorum et Ducum Saxoniae. Jenae, Typis Tobiae Steinmanni, Impensis Hennigi Grosii, 1597.
- 4 Promptuarii Iconum insigniorum a saeculo hominum, subiectis eorum vitis, per compendium ex probatissimis autoribus desumptis. Lion, Guilielmus Rovilius, 1553.
- 5 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 6 MAXIMILIANI SANDAEI: Theologia iuridica seu conciones. Moguntia, Impensis Joannis Theobaldi Schoewetter, 1630.
- 7 SCRIBANUS CAROLUS: Christus patiens piis exercitationibus illustratus. Antverpiae, Apud Martinum Nutium, 1629.
- 8 JOANNIS MARIANAE: Historiae de rebus Hispaniae libri XXX. Moguntia, Typis Balthasari Lippii, Impensis heredum Andreae Wechelii, 1605.
- 9 Pozycja nie opisana. Może nią być: Genealogia Serenissimorum Boariae Du-

- cum et quorundam genuinae effigies a Wolffg. KILIANO incisae. Augustae Vindelicorum, Venundantur in Officina Dominici Custodis, 1605.
- 10 Pozycja nie rozstrzygnięta.
- 11 CUREUS JOACHIM FREISTADIENSIS: Schlesische General Chronica. Leipzig, Durch Zachariam Berwaldt, 1585. Gensis Silesiae Annales. Witebergae, Excudebat Jak. Crato, 1571.
- 12 THOLOSANUS PETRUS GREGORIUS: Juris canonici seu pontificii partitiones in V libros digestae. Ex Officina Paltheniana cura et sumptibus Petri Fischeri 1595.
- 13 CORNELIUS MUSSUS: Delle prediche quadragesimali. Vinetia, Nella Stamparia de Giunti, 1596.
- 14 BARBOSA AUGUSTIN: Pastoralis solitudinis sive de officio et potestate Episcopi. Lugduni, Sumptibus Laurentii Durand, 1641.
- 15 STATUTA REGNI POLONIAE. In Conventione Regni Generali Petricoviensi anno 1548 exhibita. Cracoviae (b.r.). Apud Viduam Hieronymi Viet.
- 16 CONRADUS a TERRANOVA PYRRHUS: Praxis dispensationum Apostolicarum. Neapoli, Apud Franciscum Sanium Typographum, 1641. Późniejsze wydania: Venetiis 1656, Colonia 1697, Venetiis 1735.
- 17 Der Kayserlichen Stadt Bresslav Feuer-Ordnung. Bresslav, Durch Georg Sauer-
mann, 1602.
- 18 PERERIUS BENEDICTUS: Prior tomus Commentariorum et disputationum in Genesim: continens historiam Mosis ab exordio mundi usque ad Noëticum diluvium, septem libris explanatam. Lugduni, Ex Officina Juntarum, 1594. Tomus secundus. Lugduni 1598. Tomus tertius. Lugduni 1596. Tomus quartus. Lugduni 1600, Apud Horatium Cardon.
- 19 JOANNES PETRUS de FERRARIIS: Practica. Lugduni, Mauritius Roy, Ludouicus Pesnot, 1556.
- 20 BARONIUS CAESAR: Annales ecclesiastici. Antverpiae, Ex Officina Plantiniana, 1597—1609.
- 21 Destructorium vitiorum ex similitudinum craturarum exemplorum appropriatione per modum dyalogi auctoritatumque sacrarum scripturarum, philosophorum et poetarum constructoriumque virtutum. Egzemplarz uszkodzony, brak końca.
- 22 MICHELSPACHER STEPHANUS: Pinax microcosmographicus, hoc est Admirandae Partium hominis. (B.m) 1615.
- 23 DURANDI RATIONALE DIVINORUM. Łac., XIV w., k. 336, pergam., oprawa — deska i skóra. Rękopis Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, sygn. 102.
- 24 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 25 LABATA FRANCISCUS: Apparatus concionatorum seu loci communes ad conciones ordine alphabetico digesti. Coloniae Agrippinae, Apud Joannem Crithium sub signo Galli, 1619.
Loci communes ad conciones. Coloniae Agrippinae, Apud Joannem Crithium sub signo Galli, 1621.
- 26 GYLLIUS PETRUS: De vi et natura animalium ex Aeliani historia latini facti, itemque ex Porphyrio, Heliodoro, Oppiano, tum eodem Gyllo luculentius accessionibus aucti libri XVI. Lugduni, Apud Sebastianum Gryphium, 1535.
- 27 MARANTAS ROBERTUS: Aurea praxis vulgo speculum aureum et lumen Advocatorum inscripta. Lugduni, Sumptibus Petri Landry, 1593.
Praxis sive de ordine iudiciorum tractatus, qui vulgo speculum aureum et lumen advocatorum nuncupatur. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Gymmi-

- cum, 1598. Z innych wydań: Coloniae Agr. 1593, 1650. Wyszło też wydanie: MARANDAE ROBERTUS: Singularia et notabilia iuris cum declaratione ad varias leges et paragraphos. Coloniae Agr. 1606. Por. E.F. Vogel: *Lexicon literaturae academico-iuridicae*, I, Lipsiae 1836, s. 356.
- 28 BOTOREUS RUDOLPHUS: Historiopolitographia sive opus historicopoliticum duorum praeclarissimorum historicorum Rudolphi Boterei Icti et Advocati nec non Petri Mathaei Icti Consiliarii. Francofurti, Typis Mathaei Beckeri, Sump-tibus vero Joannis Theobaldi Schoenwetteri, 1610.
- 29 Prima pars Promptuarii Iconum insigniorum a saeculo hominum, subiectis eorum vitis, per compendium ex probatissimis autoribus desumptis. Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, 1553.
- 30 Može to jest — de STRADA a ROSBERG OCTAVIUS: Aller Roemischer Keyser Leben und Thaten von C. Julius Caesar bis auff Keyser Matthiam. Frankfurt 1618.
- 31 NEUGEBAUER SALOMON: Historia rerum Polonicarum concinnata et ad Sigismundum III usque deducta. Hannoviae, Sumptibus Danielis et Davidis Aubriorum nec non Clementis Schleichii, 1618.
- 32 CICERO TULIUS M.: Opera. Apud Guillelmum Laemarium 1596.
- 33 Vocabularius utriusque Juris, item Modus legendi abbreviaturas in utroque iure. Hagenau, Henricus Gran, 1513.
- 34 BOSSIUS AEGIDIUS: Tractatus varii, qui omnem fere criminalem materiam complectuntur. Lugduni, Apud Sebastianum Honoratum, 1562.
- 35 VENTURA COMIN: Thesoro politico. Francofurti 1610.
- 36 MATTHIOLI SANESE PIETRO ANDREA: I discorsi ne i sei libri di Pedacio Dioscoriale Anazerbeo della materia Medicinale. Venetia, Marco Ginami, 1621.
- 37 Przypuszczalnie jest to — GUEVARRA ANTONIUS: Speculum religiosorum et exercitium virtuosorum, oder der Geistliche Spiegel für Ordens und Welt-leute. München 1599.
- 38 GUEVARRA ANTONIUS de: Mons Calvariae. Monachium, Adamus Berg — Nicolaus Heinrich, 1603.
- 39 NESER AUGUSTINUS VON FÜRSTENBERG PFARRER ZU INGELSTADT: Gruendtlicher bericht und ware anzaygung auff das recht Evangelisch Kloster-leben in zweu Predigen getheilt, diser zeyt nuetzlich zu lesen. Ingolstatt, Durch Alexander und Samuel Weyssenhern, 1566.
- 40 Opera S. Martis Teresiae de Jesu Carmelitarum Discalceatorum et Discalcea-tarum Fundatricis in duas partes distincta, studio et opera Mathiae Martinez Middelburgii. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Kinckium, 1626.
- 41 PIASECIUS PAULUS: Praxis episcopalis ea quae officium et potestatem Epi-scopi concernunt continens. Coloniae, Antonius Boetzerus, 1615. Inne wyda-nia: Coloniae Agrip. 1620; Cracoviae 1627; Coloniae 1665.
- 42 EISENGREIN MARTIN PROPST ZU ALTENÖTTING: Beschaydene und diser zeyt sehr nothwendige erklärung dreyer Hauptarticul christlicher lehr. Ingol-stadt, Durch Alexander Waissenhern, 1568.
- 43 KILIANUS WOLFGANGUS: Genealogia Bojariae ducum et quorundam genuine effigies. Augustae Vind., Typis Joannis Praetorii, 1605.
Serenissimorum Austriae Ducum Archiducum, Regum, Imperatorum Genealogia a Rudolpho I Habsburgensi Caesare ad Ferdinandum II Romanorum Impera-torem. Augustae Vindellicorum, Typis Lucae Praetorii, 1623.
- 44 REGIUS CAROLUS: Orator christianus. Coloniae, Bernhard Gualtherus, 1613.
- 45 RUDOLPHUS MARTINUS SVIDNICENSIS SILESIUS: Geistlicher Weinberg,

das ist Gründlicher Bericht, wo die alte wahre katholische Kyrch Gottes zu finden und bestendig zu behalten seyn. Neyss, Durch Andream Reinheckel, 1600.

- 46 ALBERTINUS AEGIDIUS: *Lucifers Koenigreich und Seelengejaidt oder Narrenhatz*. München, Durch Nicolaus Henricum, 1617.
Christi unsers Herrn Koenigreich und Seelengejaidt. München, Nicolaus Henricus, 1618.
- 47 HANSONIUS PETRUS: *Warnung an alle Getrewen, Gottesfürchtigen Ehr und Fridliebende Teuschen vor der Calvinisten gefährlichen Practicen und tödtlichen Gifft*. Ingolstadt, Durch David Sartorius, 1588.
- 48 CHOKIER ERASMUS: *Tractatus de iurisdictione ordinarii in exemptos*. Coloniae Agripp., Apud Joannem Kinckium sub Monocerote, 1629.
- 49 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 50 LUNDORPIUS CASPER: *Acta publica, das ist: Der Roemischen Kayser auch zu Hungarn und Boehmen Koeniglicher Mayestaet weylandt Matthiae*. Frankfurt am Mayn, Bey Johann Friderich, 1622.
- 51 Przypuszczalnie jest to — GUARINONIUS HIPPOLIT: *Die Grewel der Verwüstung Menschlichen Geschlechts*. Ingolstadt, Andreas Angerwaye, 1610.
- 52 KIRCHNERUS HERMANNUS: *Respublica nobilissimae iuventuti Acad. Marpurg. exercitii gratia proposita*. Marpurgi Cattorum, Ex Officina Rodelphi Hutwelckeri, 1609.
- 53 GARZONI THOMASO da BAGNACAVALLO: *La piazza universale di tutte le professioni del mondo*. Venetia, Appresso Roberto Meietti, 1601.
- 54 DIEZ PHILIPPUS: *Concionum quadruplicium in evangelia totius anni*. Moguntiae, Sumptibus Antonii Hierati, Bibliopolae Coloniensis, 1614.
CAMPOS FRANCISCUS: *Compendium sive Index moralium conceotuum ad hominum animos virtutis studio, vitiorumque odio in morum reformationem impellendos ex operibus religiosissimi P.F. Philippi DIEZ contionatoris egregii selectum et per alphabetum digestum*. Coloniae Agrippinae, Apud Antonium Hierath, sub signo Gryphi, 1613.
- 55 CLAPMARIUS ARNOLDUS: *De arcanis rerum publicarum libri sex ad Senatum Reipublicae Bremensis*. Francofurti, Typis Joannis Friderici Weissii, sumplibus Joannis Berreri, 1624.
- 56 SALMERON ALPHONSUS: *Sermones in parabolas evangelicas totius anni*. Antverpiae, Ex Officina Petri Belleri, 1600.
- 57 Bullarium Romanum. Romae 1638.
- 58 LOCATUS UMBERTUS: *Opus quod iudiciale inquisitorum dicitur*. Romae, Apud haeredes Antonii Bladii Impressores Camerales, 1570.
- 59 *Sermones de Sanctis perutiles a quodam fratre Hungaro ordinis minorum de observantia confortati, Biga salutis intitulati, feliciter incipiunt*. Hagenoae, Impensis quoque et Sumptibus providi viri Johannis Ryman, per industrium Henricum Gran, 1497. Hain 9054.
- 60 VIATOR JOANNES: *Veredicus Germanus. Der Teutsche Warseger, das ist Warhaffte Ursachen dess Lobs und Preyss Gottes. Wie auch der Bekehrung zur alten catholischen Religion und Glauben der lieben Vorfahren*. (B.m) 1630.
- 61 *Pacis compositio, das ist Aussfuehrlicher unnd vollkommener Tractat von dem Religions Frieden*. Frankfurt, bey Johann Godtfrid S.W., 1629.
- 62 Pozycja nie dająca się zidentyfikować.
- 63 HENELIUS NICOLAUS: *Silesiographia hoc est Silesiae delineatio*. Francofurti, Typis Joannis Bringeri, Impensis Joannis Eyringerii, 1613.

- 64 *Historia Martini Lutheri*. Aus dem Latein des Joann Cochlaeus verdeutscht Johann Christoff Hüber. Dilingen, Gregor Hunnlin, 1611.
- 65 *Pannoniae historia chronologica. Icones Regum, Ducum et Procerum eiusdem Militiae*. Frankfurt ad Moenum, Theodorus de Bry, 1596.
- 66 **TEXERA JOSEPH**: *Stemmata Franciae item Navarrae regum*. Lugduni Batavorum, Joannes Mariae, 1619.
- 67 **SOLIMANUS JULIUS**: *Elogia ducum, regum, interregum, qui Boemis praefuerunt*. Pragae, Typis Pauli Sessii, 1629.
- 68 **FABRICIUS GEORGIUS CHEMNICENSIS**: *Rerum Misnicarum Libri VII*. Lipsiae, Ernestus Voegelinus (b.r.).
- 69 **THYRAEUS PETRUS NOVESIUS**: *De variis tam spirituum, quam vivorum hominum prodigiis apparitionibus et nocturnis instestationibus libri tres*. Coloniae Agrippinae, Ex Officina Materni Cholini, Sumptibus Gosuini Cholini, 1594.
- 70 **DIANA ANTONIUS PANORMITANUS**: *Summa Diana. Opera omnia septem partibus comprehensa*. Venetiis, Apud Juntas, 1652.
- 71 **LEDESMA PETRUS** de: *Theologia moralis, in qua universa sacramentorum doctrina exactissime et accuratissime traditur*. Coloniae Agrippinae, Apud Henricum Crithium Bibliop. sub signo Galli, 1630.
- 72 **HENTZNERUS PAULUS**: *Itinerarium Germaniae, Galliae, Angliae, Italiae. Norimbergae, Sumtibus auctoris et typis Abrahami Wagenmanni*, 1612.
- 73 *Przypuszczalnie pozycję tę stanowi: Status particularis regiminis S.C. Majest. Ferdinandi II*. 1637.
- 74 **HADRIANUS S. CHRYSOG. PRESB.** Card. Batoniensis: *De sermone Latino et modis latine loquendi*. Basileae, Apud Joannem Frobenium, 1518.
- 75 **GUILLERMUS PARISIENSIS**: *Postilla super Epistolas et Evangelia per totius anni circulum*. Basileae, Per Adamum Petrum de Langendorff, 1518.
- 76 **DELRIUS MARTINUS**: *Disquisitionum magicarum libri sex in tres tomos partiti*. Lovanii, Ex Officina Gerardi Rivii (typographus iuratus), 1599—1600.
- 77 **CAMERARIUS PHILIPPUS**: *Opera Horarum succisivarum sive Meditationes historicae*. Norimbergae, Christophorus Lochner — Joannes Hofmann, 1591.
- 78 **MAIOLUS SIMON**: *Dies Caniculares, hoc est colloquia tria et viginti physica, nova et penitus admiranda ac summa iucunditate concinnata*. Versellis, In Archiepiscopatu Moguntinensi, Apud Cornelium Sutorium, Impensis Joannis Theobaldi Schoenwetteri, 1600.
- 79 *Opuscula beati ANSELMI Archiepiscopi Cantuariensis ordinis Sancti Benedicti*. **CASSIANUS JOANNES**: *De Institutis cenobiorum, Origine, causis et remediis vitiorum, Collationibus patrum*. Basileae, Per magistrum Joannem Amerbach, 1497. Hain 1136, 4564.
- 80 **AMBROSIUS S.**: *Opera*. Basileae, Joannes de Amerbach, 1492; Basileae, Joannes Petri de Langendorff, 1506.
- 81 **TRITHEMIUS JOANNES (ZELLER)**: *Catalogus scriptorum ecclesiasticorum*. Moguntia 1495.
- 82 **MATTHIAE BERNHARDI LUBANI**: *Theologicarum de fide christiana controversiarum libri*. Lac., pap., w. XVI, rękopis Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, sygn. nr 277.
- 83 **NAKIELSKI SAMUELIS**: *De sacra antiquitate et statu Ordinis Canonici Custodum S.S. Sepulchri Domini Hierosolymitani*. Cracoviae, Ex Officina Francisci Caesarii, 1625.

- 84 Tractatus sacerdotalis de sacramentis, deque diuinis officiis et eorum administrationibus. Argentine, per Martinum Flach, 1499. Hain 3259.
Confessionale domini ANTONINI Archiepiscopi Florentini. Argentine, per Martinum Flach, 1496. Hain 1201.
Canon Sacratissime Misse una cum Expositione eiusdem. In gymnasio Liptzensi per Balthasarem Sacre theologie licentiatum, necnon collegii beati Bernhardi ibidem provisorem. Hain 2345.
- 85 ZUALLART JOHANN SCHULTHEISS VON ATH UND AMTMANN VON SILLY (SCHWALLART): Il devotissimo Viaggio di Gierusalemme. Fatto et descritto in sei libri dal Sig. Giovanni Zuallardo, Caualiere del Santiss. Sepolcro di N. S. Aggiuntovi i disegni di Varii luoghi di Terra Santa. Roma, Zanetti et Raffinelli, 1587. Późniejsze wydania: Roma 1593, 1595, 1597.
Très-devot Voyage de Jérusalem. Anvers 1604 i 1608. Antwerpen 1626.
Johann SCHWALLARTS Deliciae Hierosolymitanae, oder Bilgerfahrt in das heilige Land. Jetzo aber verteuscht durch G.E.L. Coellen 1606. Por. Titus Tobler: *Bibliographia Geographica Palestinae*, Leipzig 1867, s. 83—85.
- 86 TAURELIUS NICOLAUS MONTBELGARD: *Medicae praedictionis methodus, hoc est recta brevisque ratio coram aegris praeterita, praesentia, futuraque praedicendi, morbos.* Francofurti, Sumptibus Bernhardi Jobini, per Johannem Feierabend, 1581.
- 87 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 88 WIRSUNG CHRISTOPHORUS: *Artzney Buch* (Heidelberg 1568).
- 89 GAMMARIUS PETRUS ANDREAS BONONIENSIS: *Dialectica legalis additio eiusdem de veritate ac excellentia legalis scientie.* Venettis, Guilielmus de Fondaneto, 1533.
- 90 REINHOLD ERASMUS: *Gruendlicher Bericht von Feldmessen dergleichen von den Markscheiden, Bergwercken, Wasserwagen. Jetzunder zum andermal in Truck verfertigt.* Franckfurt am Mayn (b.r.), Durch Johann Bringer.
- 91 SCHEINER CHRISTOPHORUS: *Oculus hoc est fundamentum opticum, in quo ex accurata oculi anatomicae, abstrusarum experientiarum sedula peruestigatione, ex inuisis specierum visibilibus tam euerso quam erecto situ spectaculis, necnon solidis rationum momentis radius visualis eruitur, sua visioni in oculo sedes decernitur.* Oenipotentis, Apud Danielelem Agricolam, 1619.
- 92 Przypuszczalnie pozycję tę stanowi rękopis Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, oznaczony sygnaturą nr 6, będący klockiem o treści prawnej, pisany w języku łacińskim, pochodzący z XIV wieku, mający na przedniej okładce datę: 7 Oct. 1632.
- 93 Cathedralis Ecclesiae Wratislaviensis Statuta Synodalia antiqua. Wratislaviae 1585.
- 94 Być może pozycję tę stanowi — FERRARIIS JOANNES PETRUS de: *Practica illustrata additionibus J.U.D. Francisci Curte.* Lugduni 1556.
- 95 *Regulae Cancellariae cum Commento.* Romae, In Campo flore, per venerabilem virum magistrum Eucharinum Silber alias Franck, 1504.
- 96 FRANCISCUS RESSLER MAHLER von WEZFLAR: *Von Sonnuhren. Das erste Neuw zuvor niemals geschene Fundament ietzo Erstnahls ahn Tag gegeben.* Franckfurt am Mayn, Bey Johann Saur, 1605.
- 97 BERLICHIVS MATTHIAS: *Pars I—V Conclusionum practicabilium secundum ordinem constitutionum Divi Augusti Electoris Saxoniae, cui accessit ordinatio iudiciaria Gerichts-Ordnung D. Joannis Georgii Ducis et Electoris Saxoniae.* Lipsiae 1628.

- 98 SCHWENTNERUS M. DANIEL: *Deliciae Physico-Mathematicae*. Nürnberg, Jeremias Duemler, 1636.
- 99 PTOLOMAEI CLAUDII: *Tabulae Cosmographicae*. Ulmae, per Leonardum Holl, 1482.
- 100 HELMREICH ANDREAS von EISSFELDT: *Rechenbuch*. Leipzig, Zacharias Berwald, 1595.
- 101 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 102 BORNMAN ZACHARIAS ILLUMINIST zu BRESSLAW: *Astrolabium Tetragonum*. Bresslaw, Durch Georgium Baumann, 1595.
- 103 HULSIUS LEUINIUS: *Tractatus Instrumentorum Mechanicorum*. Francofurti a.M., Ex Officina Typographica Wolfgangi Richteri, 1605.
- 104 COLUMNA FABIUS LYNCEUS: *Minus cognitarum stirpium*. Romae, Jacobus Mascardus, 1616.
- 105 KOENIG CHILIAN: *Practica und Process der Gerichtslauffte nach dem brauch Sachsischer Landart aus dem gemeinen Beystlichen, Kaiserlichen und Sachsischen Rechten*. Bautzen, Nicolaus Wolrab, 1555.
- 106 REISCH GREGORIUS: *Margarita Philosophica*. Friburgi 1503.
- 107 *Astronomia Teutsch. Himmels Lauff, Wirckung und Natuerliche Influentz der Planeten und Gestirn*. Frankfurt, Bey Martin Lechler; In Verlegung Christ. Egen. Erben, 1592.
- 108 HERONIS ALEXANDRINI: *Spiritualium liber ex Graeco nuper in Latinum conversus a Federico Commandino Urbinate*. Urbini 1575.
- 109 RICHTERUS GREGORIUS GORLICIUS: *Axiomata historica eaque politica hoc est Regulae de eventibus negotiorum politicorum opus*. Golicii, Joannes Rhambae, 1599—1600. Późniejsze wydanie: *Goslariae* 1615.
- 110 BRENTEL GEORG BURGER UND MAHLER IN LEUALUIGEN: *Conus Solaris concavus, Das ist Ein holer innwendiger Koegel oder Kelch Gemacht auff die Polus Hoehe 4.48.49*. Leuigen, Durch M. Jacob Winter, b.r.
- 111 FRANCUS JACOBUS: *Historicae relationis continuatio*. Frankfurt 1591. *Relationis historicae continuatio, oder Wahrhafftige Beschreibunge aller fürnemen und gedenckwürdigen Historien*. Frankfurt, durch Sigism. Latomum, 1612.
- 112 REBUFFUS PETRUS: *Praxis beneficiariae*. Venetiis 1568.
- 113 Pozycja ta nie została określona.
- 114 *Formularium variorum commissionum articulorum, exceptionum, interrogatorum, petitionum, sententiarum et appellationum*. Venetiis, Egidius Regarda et Dominici Cavalealupus Socii, 1570.
- 115 THEOPHRASTUS PHILIPPUS: *Opera*. Basileae, Joannes Oporinus, 1541.
- 116 BORNMAN ZACHARIAS: *Astra. Alle Bilder des Himmels sampt derer Sternen artlich in Kupfferstich gebracht*. Bresslaw, Bey Georgium Bauman, 1596.
- 117 URSINUS BENIAMIN: *INVENILIUM LUSSUM specimen*. Praga, Typis Sam. Adami a Veleslavina, 1612.
- 118 *Može to jest FECHNERUS JOANNES: Isagoge in contemplationem Sphaerae Terrestris forma dialectica in usum Geographiae olim delineata, et nunc denuo edita*. Vratislaviae, in haeredum Baumanianorum Typographia exprimebat Joannes Günther Rörerus, b.r.
- 119 STENGEL JUSTUS: *Gruendliche Ableimungs-Schrift der Calvinisten und Zwinglianer*. Gedruckt in Frankfurt an der Oder apud Rupertum Fluvium H. 1615.

- 120 ELUCIDARIUS M.: Von allerhandt geschoepffen Gottes, den Engeln, den Himmeln, Gestirn, Planeten und wie alle Creaturen gescheffen seyend auff Erden. Franckfurt am Mayn, Weygand Han, 1559. Inne wydanie: Franckfurt am Mayn, Bey Johann Saur, In Verlegung Vincentii Steinmeyers, 1604.
- 121 Pozycja nie ustalona.
- 122 LOCHMAN WOLFGANGUS: Instrumentum instrumentorum mathematicorum, das ist Ein newgeordnetes Mathematisch Instrument. Rostock, in Verlegung Johan Hallersfords, 1658.
- 123 MAIERUS MICHAEL: Atlanta fugiens, hoc est Emblemata nova de secretis naturalibus Chymica. Oppenheimi, Hieronimus Galleri, Sumptibus Joannis Theodori de Bry, 1618.
- 124 JANIDLOVIUS BOZANTINUS JACOB: Processus iudiciarius ad praxim fori spiritualis Regni Poloniae conscriptus, et iterum recognitus. Cracoviae, In Officina Matthiae Andreoviensis, 1619. Cracoviae, Valerianus Piątkowski, 1643.
- 125 ARNOLDUS LAURENTIUS: Collationis philosophiae moralis cum iure scripto. Francofordiae, Typis Andreae Eichhorn, 1589; Francofurti 1601.
- 126 Może to jest: Pacis compositio, das ist Aussferlicher und vollkommener Tractat von dem Religions Frieden, wie und welcher Gestalt derselbe in anno 1555 auff dem Reichstag zu Augspurg. Frankfurt, bey Erben Godtfried S.W. zu finden, b.r.
- 127 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 128 APELLUS JOANNES: Methodica dialectices ratio ad iurisprudentiam adcomodata. Norimbergae, Fridericus Peypus, 1535.
REBUFFUS PETRUS: Commentationes in privilegia et immutationes universitatum, doctorum, magistrorum et studiosorum. Antverpiae, Ex Officina Arnoldi Coniux, 1583.
- 129 Może pozycją tą jest: Geometria. Das Buch Geometria ist mein Namen, Alle Freye Kunst aus mir zu ersten kamen, Ich bring Architectura et Perspectiva zusammen. B.m. 1543.
- 130 Diversi Tractatus de potestate ecclesiastica coercendi Daemones circa Energumenos et maleficiatos. Adj. De processu adversus Venificas. Colonia 1628.
- 131 Pozycję tę trudno zidentyfikować.
- 132 ALTENSTAIG JOANNES: Tres libri de felicitate triplici. Hagenaw, In Officina Henrici Gran, Impensis Joannis Rymman de Oringaw, 1519.
- 133 DORNAVUS CASPAR: Calumniae representatio ad Apellis picturam et Luciani scripturam accomodata. Gorlicii, Joannes Rhamba, 1616.
- 134 GREGORIUS de VALENTIA: Disputatio de officio proprio Christi Redemptoris et Mediatoris in inclyta atque Catholica Ingolstadiensium Academia Febr. Anno 1583 publice proposita. Respondente Balthasare Froebisio S.J. Theologo studioso. Ingolstadii, David Sartorius, 1583.
- 135 Być może pozycję tę stanowi — JOANNES de SACROBOSCO (JOHN de HOLYWOOD): Sphaera materialis (Sphaera mundi, Opus sphaericum). Cracoviae 1506.
- 136 GUILLERMUS: Sermones tres de Passione Domini nostri Jesu Christi. Lipsiae 1519.
- 137 Pozycja nie dająca się bliżej określić.
- 138 Quatuor novissima cum multis exemplis pulcherrimis. Davantrice, In platea episcopi, 1489.
- 139 HEROLT JOANNES ALIAS DISCIPULUS: Sermones de tempore et sanctis cum Promptuario exemplorum et de Beata Virgine. Argentorati 1480.

- 140 *Textus sequentiarum cum optimo commentario*. Basileae, Michael Furter, 1497.
- 141 Prawdopodobnie pozycję tę przedstawia rękopis Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, oznaczony sygnaturą nr 1, pisany w języku łacińskim i greckim, z roku 1561 pt. *Collectanea historica*.
- 142 *Pontificale*. Collibus 1503.
- 143 Pod sygnaturą nr 10 w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu zachował się rękopis, pisany na pergaminie w języku łacińskim, pochodzący ze Strzegomia (*Liber virginum in Stregovia*), mający tytuł: *Expositiones in Cantica Cantorum*. Przepuszczalnie on wypełnia tę pozycję.
- 144 GUICCIARDINI FRANCESCO: *La Historia d'Italia*. Venetia 1616.
- 145 CAVALCANTI BARTOLOMEO: *La Retorica*. Pesaro, Bartolomeo Cesano, 1559.
- 146 VALERIUS VENETIANUS: *Prato Fiorito di varii essempii*. Venezia, Appresso Giacomo Sarzina, 1629.
- 147 CAELIUS SECUNDUS CURIO: *Historiarum sui temporis pars II* (Gucciardinus Franciscus patritius Florentinus). B.R.
- 148 VANNOZZI BONIFATIO: *Della suppelletile degli avvertimenti politici, morali et christiani*. Bologna, Heredi di Giovanni Rossi, 1609.

Libri in **Octavo** maiori et minori

- 1 THOLOSANUS GREGORIUS: *De republica libri sex et viginti*. Ex Officina Paltheniana cura et sumtibus Petri Fischeri 1597.
- 2 CONTZEN ADAMUS: *Aluae speculum sive de statu, vita, virtute Aulicorum atque Magnatum*. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Kinckium, 1630.
- 3 PLUTARCHI CHAERONENSIS: *Moralia*. Franckofurti ad Moenum 1592. *Ethicorum sive moralium*. Franckofurti ad Moenum 1592.
- 4 ZYPAEUS FRANCISCUS: *Jus Pontificium novum, sive analytica postremi iuris ecclesiastici enarratio*. Coloniae 1620.
- 5 *Sextus liber Decretalium cum epitomis, divisionibus et glossa ordinaria* D. Joan. Andreae. Lugduni 1559.
- 6 *Sacrosancti Concilii Tridentini canones et decreta, item declarationes Cardinalium Concilii Interpretum ex ultima recognitione Joannis Gallematt*. Coloniae Agripinae, Sumptibus Antonii Hierati, 1621.
- 7 BEMBUS PETRUS: *Venetiae Historiae a Rhetico bello ad Leonis IX. Pontificatum quadraginta quatuor annorum res gestas complectentis*. Libri XII. Argentorati, Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliop., 1611.
MACHIAVELLI NICOLAUS: *Historiae Florentinae*. Argentorati, Impensis Lazari Zetzneri Bibliop., 1610.
- 8 MENOCHIUS JACOBUS: *De praesumptionibus, coniecturis, signis et iudiciis*. Coloniae Agr., Joannes Gymnicus sub Monocerote, 1580—1587.
- 9 LUDOVICUS ROMANUS: *Singularia cum additionibus Joannis Baptistae Castellioni*. B.m. 1515.
- 10 LOPEZ de SALCEDO IGNATIUS: *Practica criminalis canonica complectens materias: 1) excommunicationis, 2) irregularitatis, 3) suspensionis, 4) degradationis, 5) dispensationis*. Moguntiae, Apud Balthasarum Lippium sumtibus Jacobi Fischeri, 1610.
DIAZ de LUCO JOANNES BERNARDUS: *Practica criminalis canonica olim a D. Joanne Bernardo Diaz de Luco conscripta, nunc vero Ignatii Lopez de Salzedo additionibus illustrata*. Lugduni 1554. Venetia 1614.
- 11 THUNI JAC. AUG.: *Historiarum superioris saeculi operum*. Franckofurti, Apud Nicolaum Hoffmannum Sumptibus Petri Kopfi, 1614.

- 12 S. AUGUSTINUS: Opera omnia. Lugduni 1561.
- 13 KLING MELCHIOR a STEINAW: Tractatus matrimonialium causarum. Francofurti, Haeredes Christophori Egenolphi, 1581.
- 14 ALEXANDRI de ALEXANDRO: Dies Geniales. Roma, In aedibus Jacobi Mazochii, 1522.
- 15 De la CERDA MELCHIOR: Orationum sive Eloquentiae Campi in causis, eminatione partium genere coniugatis, adiunctis longe lateque patentis volumina duo. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Kinchium, 1619.
- 16 PANUINIUS ONUPHRIUS: Reipublicae Romanae commentariorum libri tres. Venetiis, Ex Officina Erasmiana apud Vincentium Valgrisium, 1558.
- 17 STEPHANUS CAROLUS: Dictionarium historicum, geographicum, poeticum. Francofurti a.M., In Officina Wecheliana apud Danielelem et Davidem Aubrios et Clementem Schleichium, 1621.
- 18 Institutiones iuris civilis D. Justiniani cum omnibus Silvestri Aldobrandini et aliorum iurisconsulorum annotationibus hactenus impressis. Venetiis, Apud Juntas, 1568.
- 19 BELLARMINUS ROBERTUS: Disputationes de controversiis christianae fidei adversus huius temporis haereticos tribus tomis comprehensae. Ingolstadii, Ex Typographia Davidis Sartorii, 1587.
- 20 FABRICUS ANDREAS LEODIUS: Catechismus Romanus ex decreto Concilii Tridentini. Antverpiae, Ex Officina Plantiniana, apud Viduam et Joannem Moretum, 1596.
- 21 HOTMANNUS FRANCISCUS: Scholae in duos tit. XXVIII libri digestorum de testamentis, 1593, Apud Jacobum Chonet.
- 22 JOVIUS PAULUS: Elogia doctorum virorum ab Avorum memoria publicatis ingenii monumentis illustrium, praeter nova Joan. Latonii Bergami in singulos epigrammata. Antverpiae, Apud Joan. Bellerum sub insigni Falconis, 1557. Późniejsze wydania: Basileae 1571, 1576, 1596.
- 23 JOVIUS PAULUS: Illustrium virorum vitae. Basileae, Sumptibus Henrici et Pauli Parnae, 1559. Inne wydanie: Basileae 1567.
- 24 Relatio ad Sacram Caesaream Maiestatem eorum, quae per Suae Maiestatis commissarios in negotio Pacificationis Belgicae Coloniae peracta sunt anno 1579. Coloniae, Apud Ludovicum Alcetorium et haeredes Jacobi Soteris, 1579.
- 25 MAGNUS JOANNES GOTHUS ARCHIEPISCOPUS UPSALENSIS: Gothorum Sueoniumque historia ex probatis antiquorum monumentis collecta et in 24 libros redacta. Basileae, Ex Officina Insigniniana, 1558.
- 26 FACIUS BARTHOLOMAEUS et JOVIANUS JOANNES PONTANUS: Rerum suo tempore gestarum libri sexdecim. Basileae, Excudebat Petrus Perna suis et Henrici Petri impensis, 1566.
- 27 LOUCERUS PHILIPPUS (interpret.): Chronicarum Turcicorum. Francofurti, Excudebat Joannes Wechelus, Impensis Sigismundi Feyerabendii, 1584.
- 28 APULEUS LUCIUS: Operum pars secunda. Basileae, Per Sebastianum Henricpetri, 1597.
- 29 Institutionum iuris civilis. Lugduni, Apud Joannem Huguetan, 1587.
- 30 ANTONIUS de ESCOBAR: Liber theologiae moralis XXIV Soc. Jes. doctoribus reseratus. Lugduni 1644.
- 31 SANCHEZ THOMAS: Aphorismi de matrimonio. Graecii, Apud haeredes Ernesti Widmanstadii, 1641.
- 32 Pozycja trudna do określenia. Być może stanowi ją — ZORNELL FRANCIS-

- CUS: Institutiones iuris civilis D. Justiniani Imperatoris. Venetiis, Apud Juntas, 1568.
- 33 ANTONIUS CORDUBENSIS: De indulgentiis tractatus. Ingolstadii, Wolfgangus Ederus, 1585.
- 34 CHRYSOLOGUS PETRUS: Sermones in evangelia de dominicis et festis. Coloniae Agrippinae, Sumptibus Petri Henningii, 1627.
- 35 SCALIGER JULIUS: Exotericarum exercitationum liber XV. Francofurti, Apud haeredes Andreae Wecheli, 1582.
- 36 CANISIUS HENRICUS: Praelectiones Academicae in duos tit. singulares iuris canonici: 1) De decimis, primitiis et oblationibus, 2) De usuris, in quo et de Antichresi et censibus sive redditibus annuis. Ingolstadii, Typis Ederianis apud Elisabetham Angermariam Viduam, 1609.
- 37 Posthuma de sponsalibus et matrimonio. Ingolstadii 1613.
- 38 PORTA JOANNES BAPTISTA: De humana physiognomia libri IV. Francofurti, Apud Nicolaum Hoffmannum, Impensis haeredum Jacobi Fischeri, 1618.
- 39 PORTA JOANNES BAPTISTA: Phytognomica VIII libris contenta. Francofurti, Apud Joannem Wechelum et Petrum Fischerum consortes, 1591.
- 40 MANTUANUS BAPTISTA FRATER: De patientia aurei libri tres. Venetiis, per Jacobum de Leuco, 1499.
- 41 Officia propria Sanctorum Ordinis Carmelitarum pro fratribus disalceatis eiusdem Ordinis. Viennae Austriae, Mathaeus Fornica, 1630.
- 42 PUTEANUS ERYCUS: Suada Attica sive Orationum selectarum syntagma. Item Palaestrae Bonae Mentis prorsus innovata. Typis Joannis Christophori Flavi, 1615, Lovanii. Francofurti, Apud Ludovicum Elzevirium, 1615.
- 43 WERNER JOHANN: Fuerstliche Tischreden... continuirt durch Georgium Draudium. Frankfurt am Mayn, Bey Nicolao Hoffmann, In Verlegung Johannis Bassaei, 1617.
- 44 SCHOENBORNER GEORG: Politicorum libri VII. Lignitii, Sumptibus auctoris, Ex Officina Nicolai Sartorii, b.r.
- 45 Pozycja nie określona.
- 46 HERODIANI (omnibus modis summi historici): De Romanorum Imperatorum vita et rebus Libri Graece octo (Angeli Politiani translatio Latina). Basileae, Excudebat Henricus Petrus, 1535.
- AENEAE SILVII SENENSIS: De Bohemorum origine ac gestis historia, variarum rerum narrationem complectens. Salingiaci, Joannes Soter excudebat, 1538.
- Commentarii Galeacii Capellae de rebus gestis pro restitutione Francisci II. Mediolanensium Ducis. Hagenau 1535.
- 47 SIMLERUS JOSIAS TIHURINUS: De republica Helvetiorum libri duo. Tiguri, Excudebat Christophorus Froshoverus, 1576.
- 48 PIGHIUS VINANDUS STEPHANUS: Hercules Prodicus seu Principis iuventutis vita et peregrinatio. Antverpiae, Ex Officina Christophori Plantini, 1587.
- 49 Pozycja nie ustalona.
- 50 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 51 CASTRICIUS MATHIAS: De heroicis virtutibus memorabilibus factis, dictis et exemplis Principum Germaniae Libri V. Basileae, Joannes Oporinus, 1565.
- 52 SCRIBANUS CAROLUS: Polotico-Christiana. Monasterii Westphaliae, Michael Dalius, 1625.
- 53 ANTONIUS de GUEUARRA: Lustgarten und Wechuhr. München, Durch Nicolaum Henricum, 1599.

- 54 ANTONIUS de GUEUARRA: Institutiones vitae aulicae oder Hofschul. München, Durch Nicolaum Henricum, 1600.
- 55 THOLOSANUS PETRUS GREGORIUS: Syntaxes artis mirabilis in libros septem digestae. Venetiis, Ex Officina Damiani Zenarii, 1586.
- 56 CARDANUS HIERONYMUS: De subtilitate libri XXI. Lugduni, Apud Guiliel-
mum Rovillium, 1559.
- 57 Pausaniae de florentiss. Veteris Graeciae Regionibus commentarii a Romulo
Amaseao conversi. Basileae, Per Michaelem Isingrinium, 1557.
- 58 POLYBIUS MEGAPOLITANUS: Historiarum libri priores quinque Nicolao
Perotto Sipontino interprete. Lugduni, Apud Sebastianum Gryphium, 1554.
- 59 LLAMAS HIERONYMUS: Summa ecclesiastica sive instructio confessoriorum
et poenitentium. Moguntiae, Sumptibus Arnoldi Mylji, 1605.
- 60 FUMUS BARTHOLOMAEUS: Summa aurea armilla nuncupata. Lugduni 1595.
- 61 DONELLUS HUGO: Opuscula postuma et aliorum quaedam. Hannoveriae, Ty-
pis Wechelianis apud Claudium Marnium et haeredes Joannis Aubrii, 1604.
- 62 PERINUS AEGIDIUS: Sextus Decretalium liber Aegidii Perini opera restitutus,
Jacobi Fontani illustratus, et Joannis Andreae Archidiaconi, Dominici Ancha-
rani, Philippi Franci, Dini aliorumque virorum commentariis explicator reddi-
tus. Lugduni, Ad Salamandrae apud Sennetonios fratres, 1556.
- 63 FORCATULUS STEPHANUS: De Gallorum imperio et philosophia. Lugduni,
Typogr. Ant. Candidi, apud Jacobum Chouët, 1595.
- 64 DECIUS PHILIPPUS: De regulis iuris cum additionibus D. Hieronymi Cu-
chalon. Coloniae Agrip., Apud Joannem Gymnicum sub Monocerote, 1598.
- 65 Canones et decreta Sacrosancti oecumenici et generalis Concilii Tridentini
sub Paulo III, Julio III, Pio IV Pontificibus Max., omnia S. Sedis Apostolicae
auctoritate confirmata. Index dogmatum et reformationis. Leodii, Impensis
Hieronimi Houii, Typis Gualteri Morberii, Typographi iurati, 1568.
Index librorum prohibitorum cum regulis. Lugduni, Impensis Henrici Houii,
1568.
- CARRANZA BARTHOLOMAEUS: Summa omnium conciliorum. Antverpiae,
In aedibus Viduae et Haeredum Joannis Stelfii, Typis Joannis Graphaei, 1569.
- 66 ALICIATI ANDREAS: Omnia emblemata cum commentariis, quibus Emble-
matum omnium aperta origine, mens auctoris explicatur et obscura omnia
dubiaque illustrantur. Antverpiae, Ex Officina Christophori Plantini Archity-
pographi Regii, 1577.
- 67 BUCHOLCERUS ABRAHAM: Index chronologicus monstrans annorum seriem
a mundo condito usque ad annum Christi 1580. Gorlicii, Ambrosius Fritschius,
1580.
- 68 Institutionum imperialium argumentum. Lugdunum 1514.
- 69 PINTUS HECTOR F.: Commentaria in Danielelem, Nahum et Thraenos Je-
remiae. Antverpiae, Ex Officina Typographica Martini Nutii ad insigne dua-
rum Ciconiarum, 1595.
- 70 Confessio Gregoriana in libros quatuor digesta, quibus continetur, quid de iis
fidei christianae dogmatibus, quae nostro hoc saeculo in controversiam vo-
centur, ante annos plus minus mille senserit praestantissimus Ecclesiae Doc-
tor ac Pontifex Gregorius Magnus. Ec omnibus eiusdem D. Gregorii Operibus
bona fide collecta opera ac studio F. Theodori Petrei. Coloniae, Apud Arnol-
dum Quentelium, 1597.
- 71 TURSELLINUS HORATIUS ROMANUS: Lauretanae Historiae libri quinque.
Moguntiae, Apud Balthasarum Lippium, Sumptibus Arnoldi Mylji, 1599.

- 72 RODRIGUEZ ALFONSUS: *Esercizio di perfettione e di virtu christiane*. Roma, Hermanno Scheus, Francesco Corbeletti, 1632.
- 73 GIRARDUS JOANNES: *Epigramaton legalium liber facetissimus*. Lugduni, Apud Clementem Baudin, 1576.
- 74 FEUARDENTIUS FRANCISCUS: *In librum Esther commentarii, concionibus accomodati*. Coloniae Agripinae, In Officina Birckmannica, Sumptibus Arnoldi Mylii, 1595.
- 75 MIDDENDORPIUS JACOBUS: *Imperatorum, regum et principum clarissimumque virorum questiones theologicae, iuridicae et politicae cum pulcherrimis responsionibus selectae et ex manuscriptis codicibus emendatae, atque commentariis illustratae*. Coloniae Agrippinae, In Bibliotheca Balthasari Clpei sub insigne Arboris, 1603.
- 76 PANCELLOTUS GUIDO: *Rerum memorabilium iam olim deperditarum, e contra recens atque ingeniose inventarum libri duo*. Ambergae, Typis Forsterianis, 1599.
- 77 THOLDE JOANNES HESSUS: *Haligraphia, das ist Gruendliche Beschreibung aller Saltz-Mineralien*. Eisleben, Durch Jacob Gaubisch, In Verlegung Jacob Agels, 1603.
- 78 Pozycja nie rozstrzygnięta.
- 79 REBUFFUS PETRUS: *Tractatus de decimis tam feudalibus, quam aliis novilibusque in questiones XV digestus atque summaris illustratus*. Coloniae Agrippinae, Joannes Birckmannus, 1592.
- BALDUS UBALDUS: *In usus Feudorum commentaria*. Augustae Tauronorum 1588.
- 80 SIMONCELLUS OCTAVIUS: *Tractatus de decretis caeterisque solemnitatibus in contractibus Minorum aliorumve hissimilium adhibendis*. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Gymnicum, 1584.
- 81 CRANTZIUS ALBERTUS: *Metropolis sive Historia ecclesiastica Saxoniae*. Coloniae, Apud Gervinum Calenium et Quentelios, 1574.
- 82 CARDANUS HIERONYMUS: *De utilitate ex adversis capienda libri IIII*. Basileae, Per Henricum Petri, 1561.
- 83 TACITUS CORNELIUS: *Historiae Augustae nec non de situ, moribus et populis Germaniae libellus et de orationibus dialogus*. Venetiis, Philippus Pinei, Sumptibus Benedicti Fontana, 1497.
- 84 CAESAR JULIUS: *Rerum gestarum commentarii XIV*. Francofurti a.M., Gorgius Corvinus, Impensis Jacobi Stradae Mantuani, 1575.
- 85 Pozycja nie wyjaśniona.
- 86 SYBILLE BARTHOLOMAEUS: *Speculum peregrinarum questionum*. Tres decades complectens, in quibus varie questiones de animabus rationalibus in coniuncto et separatis. Deque angelis bonis et malis, multisque aliis scitu dignissimis et ad ipsas responsiones ponuntur. Lugduni, In aedibus Jacobi Myt, Sumptu Cipionis de Sabiano, 1534.
- 87 VULCANIUS BON BRUGENSIS JORNANDES EPISCOPUS RAVENNAE: *De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis, Isidori Chronicon Gothorum, Vandalorum, Suevorum et Wisigothorum, Procopii Fragmentum de priscis sedibus et migrationibus Gothorum, Graece et Latine accessit Jordanus de regnorum et temporum successione*. Lugduni Batavorum, Ex Officina Plantiniana apud Franciscum Raphelengium, 1597.
- 88 POSSEVINUS ANTONIUS: *Moscovia*. Vilnae, Apud Joannem Vilicensem, 1586.
- 89 EUSEBIUS CESARIENSIS: *Hystoria ecclesiastica*. Finitur hystoria per magi-

- strum Goffredum Boussardum. Parisiis impressa, Expensis Francisci Regnault, commorantis in vico Sancti Jacobi in intersignio diui Claudii. B.r. Por. Hain 4570.
- 90 CAMPIANUS EDMUNDUS: Zehen Wolgegruendete Ursachen, warumb man bey dem alten kathol. Glauben bestaendig bleiben, und keinen anderen mit gewissen beygflichten soll. Neiss, Andreas Reinheokel, 1594.
- 91 VALLENSIS LAURENTIUS: De rebus gestis Ferdinandi Aragonum et Siculorum regis libri tres. Vratislaviae, Officina Andreae Vingleri, 1546.
- 92 STAPLETONUS THOMAS: Autoritatis ecclesiasticae circa scripturarum apro-bationem... contra disputationem de Scriptura Sacra Guillelmi Whitakeri. Antverpiae, Apud Joannem Keerbergium, 1592.
- 93 HOFMEISTERUS JOANNES: Homiliae in Evangelia, quae in Dominicis et aliis festis diebus leguntur per totum annum: omnes in Comitibus Imperialibus Wormatiae et Ratisbonae nuperrime celebratis depredicatae. Antverpiae, In aedibus Joannis Stelsii, 1562.
- 94 STAPHYLUS FRIDERICUS: Apologia. Coloniae, apud Haeredes Joannis Quentel et Geruinum Calenium, 1561.
- 95 GELLIUS AULUS: Noctes Atticae. Lugduni, Apud haeredes Sebastiani Gryphii, 1560.
- 96 KNAUTSTEN HEINRICH: Feuerzeugk Gerichtlicher Ordnunge. Process auss allen im H. Reich Teutscher Nation gewoehnlichen Rechten. Franckfurt am Mayn, Bey Vinzenz Steinmeyern, 1616.
- 97 SCHENCK de GRAFENBERG JOANNES: Observationes medicae de capite humano. Basileae, Ex Officina Frobeniana, 1584.
- 98 CAUSSINUS NICOLAUS: De symbolica Aegyptiorum Sapientia, in qua symbola, parabolae historiae selectae. Coloniae Agr., Apud Joannem Kinckium sub Monocerote, 1631.
- 99 ERASMUS ROTERODAMUS: Commentarius in Nucem Ouidii, ad Joannem Morum Thomae Mari filium. Eiusdem commentarius in duos hymnos Prudentii, ad Margaretam Rogeram Thomae Mari filiam. Coloniae, Apud Heronem Alopecium aere et impensa Godefridi Hittorpi, 1532.
- 100 Pozycja nie wyjaśniona.
- 101 USTALDIUS PHILIPPUS PATRICIUS NIERENBERGENSIS: Coelum philosophorum seu de secretis naturae. Strassburg Argentorati, arte et impensa Joannis Grienynger anno 1526, 1630.
- 102 Pozycja nie ustalona.
- 103 Može to jest — FABER MATHIAS: Conciones funebres et nuptiales. Coloniae 1653.
- 104 WITTICHIUS M. JOANNES: Praeservator sanitatis. Bericht von den Sechss unvormeidlichen Dingen zur Gesundheit gantz erspriesslichen. B.m. 1606.
- 105 TANCKIUS JOACHIMUS: Sendschreiben. Von dem Stein der Weisen dess Herrn Bernhardi Grafen von der Mark und Terris. Leipzig, Bey Johann Rosen, 1605.
- Dialogus oder Gespräch Praeceptoris und Discipuli von der Praetion oder bereitung des Philosophischen Steins. Leipzig, Bey Johann Rosen, 1605.
- Metallurgia, das ist von der Generation und Geburt der Metalle und dess aus ihnen allein der Grosse Stein der Weisen kann gemacht werden. Leipzig, Bey Johann Rosen, 1605.
- Kurtze ausslegung des fontinleins, oder Vierdten Theils von der Practica

- lapidis Physici Bernhardi Comitiss Trevisani hinterlassen, vom Alberto Beyer Fratre ordinis Carmelitarum. Leipzig, Bey Johann Rosen, 1605.
- 106 Pozycja bliżej nie określona.
- 107 Pozycja nie ustalona.
- 108 PONTANUS JACOBUS: Attica Bellaria seu litteratorum secundae mensae, ad animos ex contentione, et lassitudine studiorum lectiunculis exquisitis, iocundis ac honestis relaxandos syntagmatis decem explicatae. Monachii, Apud viduam Bergianam, Impensis Joannis Hertsroy, 1616. Pars secunda. Augustae Vindelicorum, Typis Andreae Apegeeri, 1617. Pars tertia. Augustae Vindelicorum 1620.
- 109 PONTIANUS JACOBUS: Progymnasmatum Latinitatis sive dialogorum. Ingolstadii, Excudebat David Sartorius, 1594.
- 110 Być może autorem wymienionej pozycji jest — NAS F. JOANNES: Postilla minorum, das ist die kleiner Postill und kuerzeste Auslegung der Heiligen Evangelien sambt etlichen besonderen Adventspredigten. Ingolstatt, Bey dem Jungen Alexandern Weisenhorn, In Verwaltung und Kosten seiner Mütter Anna Weisenhornin, 1572.
- 111 LEMNIUS LEVINIUS medicus ZIRIZAEUS: Occulta naturae miracula ac varia rerum documenta. Antverpiae, Apud Guilielmum Simonem ad signum Scuti Basiliensis, Excudebat Christophorus Plantinus, 1567.
- 112 INCHOFER MELCHIOR: Historiae Sacrae Latinitatis. Monachii, Apud Melchiorum Segen Bibliopolam, 1638.
- 113 CASILIUS ANTONIUS: Introductio in Aristotelis logicam et reliquas disciplinas. Romae, Ex Typographia Francisci Corbelletti, 1629.
- 114 CURIO JOANNES: De conservanda bona valetudine opusculum Scholae Salsernitanae ad regem Angliae scriptum. Francofurti a.M., Apud Christophorum Egenolphum, 1545.
- 115 ZUICHEMUS VIGLIUS: Ex Imperialis Camerae iudicio ad profitendi munus Ingolstadium reversi Praelectiones in titulum Pandectarum de Rebus creditis et ad Titulum Codicis Justiniani de edicto Divi Hadriani tollendo. Coloniae, Apud Gervinum Calenium et haeredes Joannis Quintelii, 1582.
- 116 PANCIROLLUS GUIDO: Rerum memorabilium sive deperditarum libri commentariis illustrata... aucta ab Henrico Salmuth. Ambergae, Typis Forsterianis, 1599.
- 117 CELSUS AURELIUS CORNELIUS: De re medica libri octo. Hagenoae, Joannes Secerius, 1528.
- 118 MEDICIS SEBASTIANUS: Tractatus de acquirenda possessione. Coloniae Agrip. 1587.
Tractatus de conservanda possessione. Coloniae Agrip., Apud Joannem Gymnicum sub Monocerote, 1587.
- 119 OSORIUS JOANNES: Concionum tomus quintus, Antverpiae, Apud Joannem Keerbergium, 1597.
- 120 Lustgarten der Heyligen. Auss den Griechischen Menaeis gezogen und in Latein beschriben durch Matthaem Raderum. In die Teutsche Sprach gebracht durch Carolum Stengelium. Item Ein Schoener Tractat vom Zustandt und Beschaffenheit der Sterbenden. Augspurg, Durch Chrysologum Dabertzhofer, 1611.
- 121 TABERNOMONTANUS JACOBUS THEODORUS: New Wasserschatz. Francofurt am Mayn, Nicolaus Bassaeus, 1593.
- 122 BARELETA de GABRIEL: Sermones de tempore et de sanctis. Lugduni 1507.

- 123 PLATINA BATTISTA CREMONENSE: Vitae Romanorum Pontificum a D. Petro usque ad Clementem VIII, ex Platinae historia in Epitomen redactae, hic praeter alia accesserunt eorundem Pontificum imagines ad vivum expressae, laborae et industria Joannes a GLANO. Leodii, Ex Officina Henrici Hovii, 1597.
Historia delle vite de i Sommi Pontefici. Venetia, Presso Bernardo Basa e Barezze, 1592.
Inne wydania: Coloniae, Bernardus Gualterus, 1600; Coloniae, Ex Officina Choliniana, Sumptibus Petri Cholini, 1626. Päßtliche Chronica. Mayntz, Johanni Theobaldi Schoewetteri, 1604.
- 124 ALVARUS EMANUEL: De institutione grammaticae. Romae, Apud Franciscum Caballum, 1637. Brixiae 1651.
- 125 VALLA LAURENTIUS: Elegantiarum libri omnes apprime utiles, scholiis quibusdam, ubi hactenus mendosi fuere illustrati. Coloniae, Excudebat Joannes Gymnicus, 1530.
- 126 QUERCETANUS JOSIAS: Diaeteticon polyhistoricon opus. Lipsiae, Impensis Thomae Schureri et Bartholomaei Voigtii, Excudebat Michael Lantzenberger, 1607.
Responsio ad Jacobi Auberti Vindonis de ortu et causis metallorum contra Chymicos explicationem. Lipsiae, Impensis Thomae Schureri et Bartholomaei Voigt, 1614.
- 127 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 128 Pozycja nie określona.
- 129 Pozycja nie rozstrzygnięta.
- 130 ARISTOTELES: Ad Nicomachum filium, de Moribus quae Ethica nominantur, Libri X. Basileae, Per Joannem Oporinum, 1552.
- 131 Pozycja nie opisana.
- 132 MASSA ANTONIUS: De exercitatione iurisperitorum libri tres nunc recens editi. Coloniae Agrip., Gualterus Fabricius, 1554.
- 133 OSORIUS PAULUS: Adversus Paganos historiarum libri VII, opera et studio Francisci Fabricii Marcodurani. Coloniae, Apud Maternum Cholinum, 1561.
- 134 STROZZIUS CIGOGNA: Magiae omnifariae, vel potius universae naturae Theatrum — ex Italico latinitati donatum opera et studio Caspari Ens. Coloniae, Sumptibus Conradi Butgenii, 1606.
Opera, studio et vigiliis Petri AMELUNGII editus Tractatus nobilis primus, in quo alchemiae seu chemicae artis antiquissimae, nobilissimae et iucundissimae. Lignice, 1607.
- 135 LUDOVICUS de PONTE: Meditationes de praecipuis fidei nostrae mysteriis vitae et passionis D.N. Jesu Christi. Coloniae, Sumptibus Joannis Kinckii, 1611—1612.
- 136 HORSTIUS JACOBUS: De aureo dente Maxillari pueri Silesii; primum, utrum eius generatio naturalis fuerit, nec ne; Deinde, an digna eius interpretatio dari queat; et De noctambulorum natura, differentiis et causis, eorumque tam praeservativa, quam etiam curativa, denuo auctus liber.
TORQUATUS ANTONIUS: Regni Turcici catastrophe.
HORSTIUS JACOBUS: De natura, differentiis et causis eorum, qui dormientes ambulat. Lipsiae, Impensis Valentini Voegelini, 1595.
- 137 Pozycja nie ustalona.
- 138 A'DUENAS PETRUS: Regularum utriusque iuris cum ampliationibus as limitationibus liber I. Lugduni, Bartolus Honorati, 1557. Venetiis, Apud Joannem

- Baptistam Somaschum et Fratres. 1567. Francofurti ad M., Per Petrum Fabricium, Impensis Hieronimi Feyerabendt, 1570.
- 139 Pozycja trudna do ustalenia.
- 140 DUARENUS FRANCISCUS: Commentarius in consuetudines Feudorum Editio I. Coloniae, Apud Joannem Birckmannum, 1564.
- 141 HOPPERUS JOACHIMUS: De iuris arte libri tres. Coloniae Agrip., Apud Joannem Birckmannum et Wernerum Richvinum, 1563.
- 142 MEDICIS SEBASTIANUS: Tractatus mors omnia solvit. Lugduni, Apud Carolum Pesnot, 1579.
- 143 ANDREAS JOANNES: Lectura super arbore Consanguinitatis et affinitatis. Lipsiae, Joannes Steinmann, 1580.
- 144 Sacrarum Caceremoniarum sive Rituum ecclesiasticorum Sanctae Romanae Ecclesiae libri tres. Coloniae Agrip., Apud haeredes Arnoldi Birkmanni, 1572.
- 145 LIVIUS TITUS: Romanae historiae libri omnes. Francofurti ad Moenum, Impensis Sigismundi Feyerabendii et Sociorum, 1588 (Decas prima).
- 146 LIVIUS TITUS: Romanae historiae libri omnes. Francofurti ad Moenum, Impensis Sigismundi Feyerabendii et Sociorum, 1588. Decas quinta.
- 147 GESNERUS CONRADUS: Historia plantarum. Basileae, Apud Robertum Wynter, 1541.
- 148 GRANATENSIS LUDOVICUS: Dux peccatorum. Coloniae, Apud Gervinium Calenium et haeredes Joannis Quentelii, 1594.
- 149 Stimulus virtutum, das ist: Stachel der Tugenten, mit welchem alle menschen insonderheit, aber die Jugendt von lastern abgehalten und zu den Tugenten vortgetrieben werden (Valentinus FEUCHTIUS). Collen, In Verlegung Arnoldi Mylii, 1598.
- 150 Pozycja ta nie została ustalona.
- 151 ENS CASPAR: Thaumaturgus Mathematicus, id est Admirabilium effectorum et Mathematicarum disciplinarum fontibus profluentium sylloge. Coloniae, Apud Constatinum Münich, 1636.
- 152 GRIENBERGENSIS CHRISTOPHORUS: Elementa trigonometrica, id est sinus tangentes, secantes in partibus sinus totius 100000. Romae, Per Haered. Barthol. Zan, 1630.
- 153 STAPLETONUS THOMAS: Promptuarium catholicum contra haereticos. Coloniae, Apud Godefridum Kempensem, 1592. Inne wydania: Venetiis 1598; Coloniae Agrip. 1602, 1620.
- 154 GEMMA FRISIUS: Arithmeticae practicae methodus facilis. Witebergae, Excudebat Petrus Seitz, 1574.
- 155 FRISCHLINUS BALINGENSIS NICODEMUS: Hebraeis XII libri continentes, quibus tota Regum Judaicorum et Israelitorum historia carmine heroico... Virgiliano describitur... opera Ulrici Bollingeri Scholae Poebenhuseri Rectoris. Argentorati, Ex Officina Typographica Jobiniana, 1599.
- 156 ANTONIUS de BITONTO: Sermones dominicales per totum annum. Argentinna, Joannes Grüninger, 1496.
- 157 PHILANDRI CASTGLIONI GUILIELMI GALLI: In decem libros M. Vitruvii Pollionis de Architectura Annotationes. Romae, Apud Joannem Dossena, 1544.
- 158 Dictionarius pauperum omnibus Verbi divini praedicatoribus pernecessarius. Coloniae, In domo honestorum librorum Quentell, 1507.
- 159 MARCHANTIUS JACOBUS: Virga Aaronis florens, hoc est Directio vitae sacerdotalis ex SS. Patrum, praesertim S. Caroli Borromaei documentis. Montibus, Typis Francisci Wandraey sub Bibliis, 1630.

- 160 BONHOMIUS JOANNES FRANCISCUS: Reformationis Ecclesiasticae decreta generalia omnium ecclesiarum usibus accomodata, nunc autem revisa et recusa. Coloniae, Excudebat Godefridus Kempensis, Sumptibus Gervini Calenii et haeredum Quenteliorum, 1585.
- 161 ROSIGNOLIUS BERNARDINUS: De actionibus virtutis ex sanctis scripturis et patribus. Libri duo. Moguntiae, Excudebat Balthasar Lippius, 1604.
- 162 FLAMINIUS M. ANTONIUS: Explanatio brevis in librum Psalmorum. Venetiis 1564.
- 163 Stellarium Corone benedictae Virginis Marie in laudem eius pro singulis predicationibus elegantissime coaptatum. Hagenau, Henricus Grau, Impensis Joannis Rymman, 1505.
- 164 CAROLUS a MANSFELT: Clericus sive de statu perfectionis et perfectione status clericorum. Bruxelles, Apud Franciscum Vinienum sub signo Boni Pastoris, b.r. (Aprobata cenzora ma datę 23 maja 1627).
FABIUS INCARNATUS: Scrutinium sacerdotale sive modus examinandi tam in visitatione Episcopali, quam in susceptione ordinum. Coloniae Agrip., Apud Gerhardum Greuenbruch, 1629.
- 165 DREXELIUS HIEREMIAS: Orbis Phaeton, hoc est de universis vitiis linguae. Monachii, Apud Melchiorum Segen Bibliopolam et Nicolaum Henricum Electoralem Typographum, 1629.
- 166 REUSNERUS NICOLAUS: Quaestionum sive Consultationum iuridicarum liber. Basileae, Ex Officina Pernea, 1585.
- 167 D. DIONYSII CARTHUSIANI: Contra Alchoranum et sectam Machometricam libri quinque. Coloniae, Apud Petrum Quentel, 1533.
- 168 Elucidarius Poeticus sive Dictionarium nominum propriorum, virorum, mulierum, populorum, idolorum, urbium, fluviorum, montium caeterumque locorum, quae passim in libris prophanis leguntur. Coloniae, Apud Joannem Antonium Gymnicum, 1543.
- 169 SCHVALENBER HENRICUS: Aphorismi hieroglyphici, quibus veterum philosophorum mysteria quaedam declarantur. Lipsiae, Impensis Valentini Voegeliani Bibliop., 1592.
- 170 DUBRAVIUS JANIUS: De piscinis ad Antonium Fuggerum. Vratislaviae, Ex Officina Andreae Vingleri, 1547.
- 171 CRATEPOLIUS PETRUS: De Germaniae Episcopis et orthodoxis Doctoribus, qui populum ad Christi religionem ibidem ab initio converterunt et in eadem huiusque continuerunt, et ubi sacra eorum corpora conserventur; praeterea De schismaticis et Pseudo Doctoribus, qui vita et impia sua Doctrina eundem Populum magna ex parte corruperunt. Insuper per quam sit periculosum ab Ecclesia Catholica discedere Libellus. Coloniae Agrip., Apud Godefridum Kempensem, 1592.
- 172 CYPRIANUS CAECILIUS: Opera. Parisiis 1643.
- 173 MIDDENDORPIUS JACOBUS: Academiarum Orbis Christiani libri duo. Coloniae, Apud Maternum Cholinum, 1572.
- 174 L. ANNAEI SENECAE: Tragediae. Amsterodami, Apud Guilielmum Jans. Caesium, 1624.
- 175 PLUTARCHI CHAERONEI: Opusculum de liberorum institutione. Stetini, Typis Kelterianis, b.r.
- 176 CORNELIUS TACITUS: Historiae Augustae nec non de situ, moribus et populis Germaniae libellus et de orationibus dialogus. Venetiis, Per Philippum Pinei, Sumptibus Benedicti Fontana, 1497.

- 177 HUEBER JOHANNES CHRISTOFF: Bericht von der grausamen, Tyrannischen Verfolgung der Calvinisten wider die frommen Cathol-Christen in Engellandt, zuerst in Lateinisch Anjetzo aber sampt angehenekten 10 Gründen, warumb sich P. Edmundus Campianus mit den Caluinisten zu disputieren angeboten, treulich ins Teutsch gebracht. Ingolstadt, David Sartorius, 1583.
- 178 Być może pozycję tę stanowi: *Educatio doctrinae puerilis*. Argentoratum 1544—1550.
- 179 TAUSCHIUS CASPAR: *Fontes Salvatoris, e quibus viae purgativae, illuminativae, unitivae saluberrima fluentia dimanant, conscripti*. Antverpiae, Apud Joannem Meursium, 1643.
- 180 MICHAEL JOANNES: *Liber Exercitiorum spiritualium triplicis viae: purgativae scilicet, illuminativae et unitivae*. Coloniae Agripinae 1599.
- 181 LYRA NICOLAUS: *Glossa in universa biblia*. Nürnberg, Antonius Koberger, 1485.
- 182 GUEUARRA de ANTONIUS: *Speculum religiosorum et exercitium virtuosorum oder der Geistliche Spiegel*. München, Bey Adam Berg, 1599.
- 183 *Może to jest: Vita sanctorum*. Lugduni, Ex Typographia Stephani Servain, 1594.
- 184 EISENGREIN MARTIN: *Bescheydene und diser zeyt sehr nothwendige erklärung dreyer Hauptarticul christlicher Lehr*. Ingolstadt 1568.
- 185 FAULHABER JOHANN: *Ingenieurs-Schul*. Franckfurt am M., Bey Johann Nicolai Stoltzenbergern, 1630.
- 186 SCHWENCKFELDT CASPAR: *Thermae Teplicenses von dess Toepliczen Warmen Bades in Boehmen*. Göerlitz, Joannes Rhambaw, 1607.
- 187 VALERIUS CORNELIUS: *Physicae seu de naturae philosophia institutio*. Antverpiae, Ex Officina Christophori Plantini, 1568.
- 188 SCHWENTERUS DANIEL: *Deliciae physico-mathematicae oder Mathemat- und Philosophische Erquickstunden*. Nürnberg, Verlegung Jeremiae Dümleis, 1636.
- 189 *Pozycja nie określona*.
- 190 GESNERUS CONRADUS: *De rerum fossilium, lapidum et gemmarum maxime, figuris et similitudinibus liber*. Tiguri 1565.
- 191 *Exemplum Epistolae P. NICOLAI PIMENTA provinciae orientalis in die visitatoris ad amodum R.P. Claudium Aquavivam, Praep. Generalem Soc. Jes. de Statu rei christianae in India Orientali Calendis decembris 1600 datae*. Moguntiae, Apud Joannem Albinum, 1602.
- 192 OSORIUS HIERONYMUS: *De iustitia coelesti libri decem*. Coloniae, In Officina Birckmannica, Sumptibus Arnoldi Mylii, 1586.
- 193 *Może tą pozycją jest: AMADIS DI GRECIA Cavallier dell Ardente Spada. Nuovamente da Spagnolo nella lingua Italiana tradotta*. Venetia, Impresso Giovanii Battista Vscio, 1580.
- 194 *Pozycja nie wyjaśniona*.
- 195 PEDRO de CIECA de LEON: *La Chronica del Peru nuevamente escrita*. En Anvers, En Caso de Martin Nucio, 1554.
- 196 *Le tresor de l'histoire de France avec l'histoire des Roys de France et portraits*. Paris 1646.
- 197 *Pozycja ta nie została wyjaśniona*.
- 198 FRACHETTA GIROLAMO: *Il principe di Girolamo Frachetta in II libri*. In Roma, ad istanzia di Bernardino Beccari, Stampato per Nicolao Mutii 1597. Venetia 1647. In Geneva, Appresso Sam. Chovet, 1648.

- 199 Le Lettere del Signor Giovan Francesco PERANDA. In Terni, Appresso Tommaso Guerrieri, 1620.
- 200 Pozycja nie ustalona.
- 201 FIASCHI CESARE FERRARESE: Trattato del Modo dell'imbrigliare, Maneggiare et ferrare cavalli, diviso in tre parti. In Vinegia, apresso Dominico de Nicolai, 1561.
Trattato dell'Imbrigliare, Atteggiare et Ferrae Cavalli... diviso in tre libri. In Venetia, apresso Vinzenzo Somasco, 1603. Venetia 1614.
- 202 HELIODORUS: Historia di Heliodoro delle cose Ethiopiche, tradotta della Lingua Greca nella Thoscana da Messer Leonardo Glincci. Venetia, Appresso Giolito, 1586.
Aethiopicorum libri X. Lugduni Batavorum, Georgius van der Marsc, 1637.
- 203 SCOTO ANDREAS: Itinerario ouero nova descrizione de Viaggi principali d'Italia. Venetia, Appresso Francesco Bolzetta Libraro in Padoua, 1610.
- 204 PADOANO PIETRO GERARDO: Vita et gesti d'Ezzelino Terzo da Romano, In Vinegia, per Comin da Trino di Monferato, 1552.
- 205 MARTIRE PETRUS: Trattato nuovo delle cose meravigliose dell'Adma Città di Roma, ornato di molte figure. Roma, Bartholomaeus Zannetti, 1615.
- 206 Della Origine de Cavalieri, di M. Francesco SANSOUINO libri quattro. Vinegia, Presso Altobello Salicato, Alla Libreria della Fortezza, 1583.
- 207 GUAZZO STEFANO: La civil conversatione de l'Signor Stefano Guazzo divisa in quattuor libri. Vinegia, Altobello Salicato, 1575.
- 208 Scielta di Concetti di Gratiano Gratiani Granarense. Venetia, Appresso Pietro Fatti, 1619.
- 209 Il libro del Cortegiano del Conte BALDESAR CASTIGLIONE a Messer Alphonso Ariosto. Per Curtco Novo et fratelli, 1538.
- 210 Być może pozycję tę stanowi — POGGIUS FLORENTINUS: Orator eloquentissimus, Facetiarum liber. Cracoviae 1592.
- 211 Pozycja ta nie została wyjaśniona.
- 212 Pozycja nie została zidentyfikowana.
- 213 Monsig. SABBA da CASTIGLIONE: Cavalier Gerosolimitano, Ricordi. Venetia, Per Paolo Gerardo, 1560. Vinegia, Appresso Domenico Farri, 1584.
- 214 BLONDO da FORLI: Di Roma trionfante (brak danych).
- 215 FRANCIOSINI FIORENTINO LORENZO: Vocabulario Italiano e Spagnuolo. In Venetia, presso il Barezzi, 1645.
- 216 FRANCIOSINI da CASTELFIORENTINO LORENZO: Dialogos Apazibiles, Compuestos en Castellano y traduzidos en Toscano. Venetia, Presso Giacomo Sarzina, 1626.
- 217 Pozycja nie wyjaśniona.
- 218 Może pozycję tę stanowi — LECTIUS JACOBUS: Orationes. Genevae, excudebat Petrus de la Roviere, 1615.
- 219 De RAGGUAGLI di PARNASO: Del Signor Traiano Boccalini Romano, centuria prima. Venetia, Appresso gli Heredi Gio. Guerigli, 1629.
- 220 Przypuszczalnie pozycję tę stanowi — de GUEVARRA ANTONIUS: Institutiones vitae aulicae, oder Hof-Schul-Anfangs durch Herrn Antonium de Guevara in Hispanischen Sprache componirt, Anjetzo aber durch Aegidium Albertinum verteuscht. München, gedruckt durch Nicolaum Henricum, 1600.
- 221 RAMUS JOANNES: Oikonomia seu Dispositio regularum utriusque iuris in locos communes, brevi interpretatione subiecta, quae commentarii et locorum communium Joannis Rami ad easdem Regulas instar sit Enchiridii. Coloniae

- Agrip., Ad Intersignium Monocerotis, 1568. Coloniae Agrip., Apud Joannem Gymnicum, 1576.
- 222 Beati HIERONYMI: Epistolae. Dilingae 1562.
- 223 CUCCHUS ANTONIUS: Institutionum iuris canonici libri quatuor. Papiae, Apud Hieronymum Bartolum, 1563. Lugduni, Apud Guilielmum Rovilium sub scuto Veneto, 1565.
- 224 Pozycja nie ustalona.
- 225 ARISTOTELIS de naturali auscultatione seu de principiis. Argentorati, Excudebat Wendelinus Rihelius, 1554.
- 226 Viaticum Wratislaviense. Venetiis 1499.
- 227 Pozycja nie wyjaśniona.
- 228 Być może pozycję tę wypełnia: Eine ware Nachvolgung Christi. Augsburg 1484.
- 229 Directorium chori. Romae 1604. Późniejsze wydania: Romae 1615, 1629; Monachii 1629.

Libri in **Duodecimo** et minori

- 1 BONACINA MARTINUS: Rerum omnium de Morali Theologia compendium: auctore Joanne de la val Belga. Venetiis 1660.
- 2 PETAVIUS DIONYSIUS AURELIANENSIS: Rationarium temporum in partes duas libri X tributum. Parisiis, Sumptibus Sebastiani Cramoisy via Jacobea sub Ciconiis, 1633.
- 3 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 4 PLAUTUS M. AECIUS: Opera. Apud haeredes Eustathii Vignon 1595.
- 5 Nie wiadomo o jaką pozycję bibliograficzną chodzi w tym wypadku. Może jest to — STRASSER P. HIERONYMUS Ord. Min.: Dux Fratrum Minorum complectens Regulam S. Francisci cum aliis. Viennae Austriae, Apud Matthaeum Formicam in Collegio Rosae, 1621.
- 6 CARVE THOMAS: Itinerarium sive Historia facti Butleri, Gordon, Lesby et aliorum, opera studio et impensis authoris. Moguntiae, Imprimebat Nicolaus Heyll 1639—1641.
- 7 CARAFA CAROLUS: Commentaria de Germania Sacra restaurata et ad annum 1641 continuata. Francofurti 1641.
- 8 WASSENBERGIUS EVERHARDUS: Commentariorum de bello inter Ferdinandos II et III et eorum hostes. Francofurti, Typis Anthonii Hummii, 1640.
- 9 DREXELIUS HIEREMIAS: David regius Psaltes descriptus et doctrina morali illustratus. Monachii, Formis Cornelii Leyserii Bibliop. et Typographi Electoralis, 1643.
- 10 DREXELIUS HIEREMIAS: Salomo regum sapientissimus. Monachii 1643.
- 11 DREXELIUS HIEREMIAS: Joseph Aegypti Prorex descriptus et morali doctrina illustratus. Monachii, Formis Cornelii Leyserii, 1640.
- 12 DREXELIUS HIEREMIAS: Noe Architectus Archae in Diluvio Nauarchus. Monachii 1639.
- 13 DREXELIUS HIEREMIAS: Tobias morali doctrina illustratus. Monachii 1641.
- 14 DREXELIUS HIEREMIAS: Gymnasium patientiae. Monachii 1630.
- 15 DREXELIUS HIEREMIAS: Tribunal Christi seu Arcanum et singulare cuiusvis hominis in morte iudicium. Monachii 1632.
- 16 COTURIUS JULIUS CAESAR: An quis in sua fide salvari possit? Consultatio. Nissae, Typis Joannis Schubart, 1645.
- 17 BUCHLERUS JOANNES: Thesaurus Proverbialium Sententiarum uberrimus. Coloniae, Apud Bernardum Gualteri, 1623.

- 18 BEDA VENERABILIS: Historia ecclesiastica gentis Anglorum. Argentorati, Henricus Eggesteyn, b.r.
- 19 POLYDORUS VERGILIUS: De Rerum inventoribus libri VIII. Basileae, Apud Michaellem Insigninum, 1567.
- 20 FLAVIUS JOSEPHUS: Opera omnia quae extant. Excudebat Jacobus Stoer 1595.
- 21 SCRIBANUS CAROLUS: Institutio Politico-christiana. Monasterii Westphaliae, Apud Michaellem Dalium, 1625.
- 22 SCIBANUS CAROLUS: Medicus religiosus, de animarum morbis et curationibus. Monasterii Westphaliae, Apud Michaellem Dalium, 1620.
- 23 BARCHAIUS JOANNES: Euphormionis Lusinini Satyricon. Paris, Apud Franciscum Huby, 1624.
- 24 PLINIUS CAIUS CAECILIUS SECUNDUS: Epistolarum libri X. Francofurti, Apud Melchiorem Klosemann, 1644.
- 25 EFFEREN GUILIELMUS FERDINANDUS: Manuale politicum de ratione status. Francofurti, Apud Johannem Godefridum Schoenwetterum, 1630.
- 26 TYMPIUS MATTHAEUS: Tractatus tres spirituales. Moguntiae, Sumptibus Petri Henningii et Lamberti Rassfeld, Excudebat Joannes Volmari, 1614.
- 27 PINELLUS LUCAS: De perfectione religiosa. Coloniae Agrip., Ex Officina Crithiana apud Petrum Henning, 1626.
- 28 ARIAS FRANCISCUS: Diva Virgo imitanda sive de imitatione Beatae Mariae Virginis liber sacrum eiusdem Rosarium. Coloniae Agrippinae, Apud Joannem Kinckium sub Monocerote, 1613.
- 39 SALLUSTIUS CAIUS CRISPUS: De coniuratione Catilinae et Bellum Jugurthium. Argentoratum 1513.
- 40 MYLONIUS NICOLAUS: Responsiones ad viri cuiusdam Pii Septentrionalis interrogationes, qui de salutis aeternae comparandae ratione ac de vera Ecclesia cupiebat institui. Ingostadii, Excudebat David Sartorius, 1582.
- 41 PINELLI LUCAS: Exercitia spiritualia quadraginta de Sacrosancto Eucharistiae Sacramento. Meditationes de Mysteriis Rosarii Beatae Virginis. Coloniae, Apud Joannem Crithium, 1614.
- 42 GALEOTTI MARTII NAMIENSIS PHILOSOPHI et MEDICI: De doctrina promiscua liber. Francofurti, Ex Officina Libraria Paltheniana, 1602.
- 43 LUCII CORNELII EUROPAEI: Monarchia Solissorum ad Virum Clarissimum Lucam Allatium. Venetiis 1645.
- 44 ENS CASPAR: Pansilypus sive Tristium Cogitationum et molestiarum Spongia variis incredibilibus ac iucundis. Coloniae, Apud Gerhardum Grevenbach, 1631.
- 45 GRANATENSIS LUDOVICUS: Memoriale vitae christianae in duas partes divisum. Coloniae, Apud Geruinum Calenium et haeredes Joannis Quentelii, 1589.
- 46 Speculi aulicarum atque politicarum observationum libri octo. Procurante Lazaro Zetznero Bibliop. 1610.
- 47 BRUNUS VINCENTIUS: Meditationes de praecipuis Mysteriis vita et Passionis D.N. Jesu Christi. Coloniae Agrip., In Officina Birkmannica, Sumptibus Arnoldi Mylii, 1599.
- 48 BRUNUS VINCENTIUS: Meditationes in Passionem et Resurrectionem D.N. Jesu Christi, Pars III. Coloniae Agr. 1603.
- 49 RAMUTIUS GHERUS: Delitiae CC Italarum Poetarum huius superiorisque aevi illustrium. In Officina Jonae Rosae 1608.

- 50 BRUNUS VINCENTIUS: Meditationes in septem praecipua festa B. Virginis, item Commune Sanctorum. Coloniae Agr. 1599.
- 51 WESENBECIUS MATHAEUS: Commentarius in Codicem D. Justiniani. Basi-
sileae 1593.
- 52 Przepuszczalnie jest to — BALDE JACOBUS: Poemata. Coloniae Ubiorum. B.R.
- 53 GRANATENSIS LUDOVICUS: Memoriale vitae christianae in duas partes
divisum. Coloniae, Apud Geruinum Calenium et haeredes Joannis Quentelii,
1589.
- 54 Psalterium Davidis in duas partes divisum, et brevi ac succincta paraphrasi
explicatum. Coloniae Agrippinae 1595.
- 55 DESIDERIUS: Dialogus vere pius et cumprimis iucundus de expedita ad Dei
amorem via. Coloniae, Apud Antonium Boetzerum sub signo Rubri Leonis,
1617.
- 56 PONTANUS a BRAITENBERG GEORGIUS BARTHOLDUS: Incineratio mor-
taliū, h.e. Conciones funebres. Adj. Breviarium concionum aureum. Colo-
niae 1611.
- 57 FERNANDUS CARTHAGINENSIS: Paraenetica. Ad Reginum, Romanae mi-
litiā Ducem, pro conservanda in militari Praefectura innocentia. Coloniae,
Apud Petrum Grevenbruch, 1639.
THEODORUS PRESBYTER: Practica Instructio seu Lydius Lapis probae Rei-
publicae gubernationi explorandae Aptatus. Coloniae Agrippinae, Apud Petrum
Grevenbruch, 1639.
- 58 AUGUSTINUS: Meditationes, soliloquia, manuale. Meditationes Anselmi cum
tractatu de humani generis redemptione. Bernardi ad humanae conditionis
cognitionem. Idiotae de amore divino. Coloniae, Apud Conradum Butgenium
sub signo Arboris, 1614.
- 59 CANISIUS PETRUS: Summa doctrinae christianae. Ingolstadii, Ex Typogra-
phaeo Ederiano. Apud Elizabetham Angermariam viduam, 1616.
Commentariorum de Verbi Dei corruptelis. Dilingae, Excudebat Sebaldus Ma-
yer, 1571.
Beicht und Communion Buechlein, Dilingen 1584.
- 60 AURELIUS PRUDENTIUS CLEMENS: Opera. Lugduni, Apud Joannem Tor-
naesium et Guil. Gazeium, 1553.
- 61 PUBLIUS OVIDIUS NASO: Metamorphoseon. Lugduni, Apud Joannem Frello-
nium, Michael Sylvius Typographus, 1555.
- 62 JOANNES de TURRECREMATA: Meditationes in Salvatoris Nostri Jesu Chri-
sti vitam. Coloniae Agr., Sumptibus Bernardi Gualtheri, 1607.
- 63 BEATUS DIONYSIUS AREOPAGITA: Opera. Lugduni, Apud Gulielmum
Rouillium, 1585.
Cum Scholiis in librum de Ecclesiastica Hierarchia a Joachimo Peronio con-
versa.
Hisce accessere: D. IGNATII ANTIOCHIAE, POLYCARPI et MATTIALIS
APOSTOLI Epistolae. VINCENTII LIRINENSIS: Liber aduersus haereson
Nouatianos.
- 64 BRUNUS VINCENTIUS: Meditationes de praecipuis Mysteriis, vita et Passione
D.N. Jesu Christi. Coloniae Agr., 1599.
- 65 VALERIUS MAXIMUS: Dictorum factorumque memorabilium ad Tiberium
Aug. lib. IX. Lugduni, Sumptibus Sybillae, 1592.
- 66 JOANNES BELETHUS: Rationale Divinorum officiorum. Antverpiae, Apud
Joannem Bellerum, 1562.

- 67 AELIANUS: *Variae historiae libri XIII. Rerumpublicarum descriptiones ex Heraclide. Cum Latina interpretatione Iusti Vultei Wetter.* Apud Joannem Tornaesium 1600.
- 68 GYMNASMA de exercitiis Academicorum, in quibus de eorum necessitate, utilitate, personis idoneis et in specie de musica, pictura, conversatione, linguarum cognitione, peregrinatione, collegiis, disputatoriis et oratoriis. Argentinae, Sumptibus Eberhardi Zetzneri Bibliop., 1621.
- 69 Pozycja nie zidentyfikowana.
- 70 DREXELIUS HIEREMIAS: *Nicetas seu Triumphata incontinentia.* Monachii, Apud Nicolaum Henricum, 1624.
- 71 BUNDETIUS JOANNES: *Compendium rerum theologicarum, quae hodie in controversia agitantur, ad sensum et consensum verae catholicaeque Ecclesiae.* Antverpiae, In aedibus Joannis Stelfii, 1562.
- 72 THRIVERUS BRACHELLIUS HIEREMIAS: *Varia apophthegmata.* Lugduni 1549.
- 73 HELIODORUS: *Aethiopicae historiae.* Lugduni Batavorum 1637.
- 74 BURGUS PETRUS: *De bello Suecico commentarii, quibus Gustavi Adolphi... in Germaniam expeditio usque ad ipsius mortem comprehenditur.* Leodii, Apud Henricum Edelmannium, 1643.
- 75 DREXELIUS HIEREMIAS: *Aeternitatis prodromus mortis nuntius quem sanis, aegrotis, moribundis sistit.* Coloniae Agr., Sumptibus Cornelii ab Egmond et Sociorum, 1630.
- 76 OWEN JOANNES: *Epigrammatum libri X.* Lipsiae, Sumptibus Thomae Schüreri Bibliopole, 1615.
- 77 BALDESANUS GUILIELMUS (Rosignolus): *Stimulus virtutum.* Colonia 1598.
- 78 BERNARDUS: *Flores operum.* Lugduni, Apud Guilielmum Rovillium, 1579.
- 79 BURCARDUS JOANNES: *Ordo Missae pro informatione venerabilium sacerdotum.* Romae, Apud Antonium Bladum Impressorem Cameralem, 1559.
- 80 GRETZERUS JACOBUS: *De cruce spirituali liber singularis, ex Sacra Scriptura et Sanctorum Patrum monumentis confectus.* Specilegium de usu voluntariae per flagra castigationis pro tribus libellis de Disciplinis. Coloniae, In Officina Birckmannica, Sumptibus Hermanni Mylii, 1607.
- 81 TAULERUS JOANNES: *Exercitia de vita et passione Salvatoris Nostri Jesu Christi.* Coloniae 1607.
- LOARTIUS GASPARUS: *Meditationes super sacrosancta Dom. N. Jesu Christi Passione.* Dovaci, Typis Balth. Belleri, 1605.
- 82 LIPSIUS JUSTUS: *Flores ex eius operibus discerpti, in locos communes digesti.* Erphordiae, Ex Typographaeo Joannis Rochbochii, 1618.
- 83 Pozycja nie wyjaśniona.
- 84 Pozycja nie określona.
- 85 L. ANNAEUS SENECA: *Epistolae ad Lulium.* Parisiis 1475.
- 86 ANNAEUS SENECA: *Suasoriae, Controversiae, Declamationumque excerpta.* Parisiis, Petrus Chevalier, 1613.
- 87 CUPERIUS LAURENTIUS: *Theatrum mundi minoris, sive humanae calamitatis oceanus.* Antverpiae, Apud Lucam Bellerum, 1589.
- 88 ANTONIUS de RAMPELOGUS: *Figurae Bibliae.* Lugduni, Apud Guilielmum Rovillium sub scuto Veneto, 1574.
- 89 L. ANNAEUS SENECA: *Opera omnia.* Amsterodami, Apud Guilielmum I. Caesium, 1628.

- 90 ALCUINUS: De psalmodum usu hominum necessitatibus. Coloniae, Apud Maternum Cholinum, 1571.
- 91 POLANCUS JOANNES: Breve directorium ad confessarii ac confitentis munus rite obeundum. Antverpiae, Apud Joannem Bellerum sub Aquila aurea, 1565.
- 92 Rosenkranzgebet und Bruderschaft. Strassburg 1509.
- 93 COMBESIUS JOANNES: Enchiridion Apophthegmatum, Philosophorum, Regum, Imperatorum et aliorum virorum. Apud Jacobum Stoer 1587.
- 94 Leges et preces Sodalitatis Beatae Virginis Mariae Assumptae in Collegio Societatis Jesu Nyssensi. Nissa 1636.
- 95 FRANCO ABBAS AFFLIGENIENSIS: De gratia seu beneficentia Dei Libri XII hactenus nondum excusi. Antverpiae, Apud Joannem Bellerum sub Aquila aurea, Excudebat Amatus Tavernerius, 1565.
- 96 C. PLINIUS SECUNDUS: Historiae mundi libri XXXVIII. Lugduni, Apud haeredes Jacobi Juntae, 1560—1562.
- 97 Pozycja nie określona.
- 98 Pozycja nie wyjaśniona.
- 99 D. AURELIUS AUGUSTINUS HIPPONENSIS EPISCOPUS: De libero arbitrio libri tres, nunc primum in enchiridii formam redacti et diligenti studio magna cura quam emendatissime editi.
Eiusdem. De praedestinatione et gratia liber unus. Coloniae, Excudebat Theodorus Baum, 1568.
- 100 JOANNIS BARCLAI: Argenis cum clave, hoc est nominum propriorum elucidatione hactenus nondum edita. Prostant: Francofurti 1634 apud Clem. Schleuchium et Lugduni Batav. apud Jacobum Marcy.
- 101 Prawdopodobnie pozycję tę stanowi — JOANNES PHILIPPUS BLANDNERUS: Compendium ex Lypsii Politicorum libris VI contractum, exemplisque elegantioribus hinc inde collectis illustratum. Spira, Excudebat Augustinus Scheiderus, 1611.
ENS CASPAR: Epidorpidum libri II. Coloniae 1612.
- 102 Biblia Latina. Tiguri, Christophorus Froschoverus excudebat, 1535.
- 103 CORNELIUS TACITUS: Opera, Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1634.
- 104 Laus Asini tertia parte auctior: cum aliis festivis opusculis, quorum seriem pagella sequens indicat. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1629.
- 105 Respublica Hollandiae et Urbes. Lugduni Batavorum, Ex Officina Joannis Maire, 1630.
- 106 MEGISERUS HIERONYMUS: Respublica Venetorum. Franckfurt a.M. 1616.
- 107 Germanicorum scriptorum, qui rerum a Germanis per multas aetates gestarum, historias vel annales posteris reliquerunt. Francofurti a.M., Apud haeredes Andreae Wecheli, 1583.
- 108 J.B. GRAMAYE: Respublica Namurensis Hannoveriae et Lutsenburgensis. Amsterodami, Apud Joannem Jansonium, 1634.
- 109 WERDENHAGEN JOANNES ANGELUS: De rebus publicis Hanseaticis tractatus generalis. Lugduni Batavorum, Ex Officina Joannis Maire, 1631.
- 110 WERDENHAGEN JOANNES ANGELUS: De rebus publicis Hanseaticis et earum Confederatione tractatus specialis. Lugduni Batavorum, Ex Officina Joannis Maire, 1631.
- 111 GUICCIARDINUS LUDOVICUS FLORENTINUS: Pars tertia de Belgica foederata. Amsterodami, Apud Joannem Janssonium iuniorem, 1652.

- 112 UBBON EMMIUS: *Graecorum Republicae. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1632.*
- 113 SEGETHUS THOMAS: *De principatibus Italiae commentarius incerti auctoris ex Italico in Latinum versus. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1631.*
- 114 *De Imperio Magni Mongolis sive India Vera commentarius e variis auctoribus congestus. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1631.*
- 115 GYLLIUS PETRUS: *De Constantinopoleos Topographia lib. VI. Lugduni Batav., Ex Officina Elzeviriana, 1632.*
- 116 JOANNES LEONIS AFRICANUS: *Africae descriptio IX libri. 1632.*
- 117 *De regno Daniae et Noruegiae insulisque adiacentibus ac de Holsatia, Ducatus Slevicensis et finitimis provinciis. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1629.*
- 118 *Svecia sive de Suecorum Regis Dominiis et opibus Commentarius politicus. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1631.*
- 119 *Status particularis regiminis S.C. Maiestatis Ferdinandi II, 1637.*
- 120 *Respublica et status regni Hungariae. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1634.*
- 121 CAMPANELLA TH.: *De monarchia Hispanica. Amsterodami, Apud Ludovicum Elzevirium, 1641.*
- 122 *Hispania sive de regis Hispaniae regnis et operibus commentarius. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1629.*
- 123 CLUVERIUS PHILIPPUS: *Introductio in universam Geographiam tam veterem, quam novam libri VI. Lugduni Batavorum, Ex Officina Elzeviriana, 1629.*
- 124 CYRILUUS: *Apologi morales. Viennae Austr., Typis Gregorii Gelbhaar, Typographi Caes., 1630.*
- 125 C. SUTONII TRANQUILLI: *Opera. Lugduni Batavorum, Ex Officina Joannis Maire, 1645.*
- 126 DREXELIUS HIEREMIAS: *Horologium auxiliaris tutelaris angeli. Monachii, Ex terminis Bergianis apud viduam, Apud Raphaelem Sadelerum Iconographum Ducalem, 1623.*
- 127 JUSTINIUS: *Historiarum ex Pompeio Trogo lib. XLIIII. Amsterodami, Apud Guiliehmum Cesium, 1621.*
- 128 SUCQUET ANTONIUS: *Testamentum christiani hominis et salutis aeternae assecuratio. Praga 1630.*
- 129 *Może pozycję tę stanowi — ARIAS FRANCISCUS: De Imitatione Beatae Mariae Virginis. Coloniae Agripinae, Apud Joannem Kinckium, 1613.*
- 130 *La Biblia. 1607.*
- 131 *IL PETRARCA di nuovo ristampato, et diligentemente corretto. Venetia, Appresso Pietro Dehuchino, 1580.*
- 132 *Orlando Furioso di M. Lodovico Ariosto con gli Argomenti in ottava rima di M. Lodovico Dolce. Venetia, Appresso Nicolao Misserino, 1600.*
- 133 *Fabularum Aesiopiarum libri IX (brak bliższych danych).*
- 134 THEODORUS a SPIRITU SANCTO: *Tractatus historico-theologicus de Jubilaeo (brak danych).*
- 135 *Przypuszczalnie jest to: Pratica Spirituale d'una serva di Dio. Venetia, Presso Giovanni Battista Porta, 1582.*
- 136 *Być może jest to — SANSOVINO FRANCESCO: Della origine de Cavalieri di M. Francesco Sansovino. Libri IV. In Vinegia, Presso Altobello Salicato, 1583.*

- 137 Adnotationi di Scipio Gentili nella Gierusalemme di Torquato Tasso. Venetia, Appresso Nicolao Misserini, 1625.
- 138 Description contenant les antiquitez, fondations et singularitez des plus celebres Villes, Chateaux, et places remarquables du Royaume de France. A Constantes 1608.
EISENBERGIUS PETRUS: Itinerarium Galliae et Angliae. Reisebüblein. Leipzig 1614.
- 139 GIOVANNO FRANCISCO LOREDANO: Vita d'Alessandro Terzo Pontefice Massimo, Venetia 1649.
Morte de Volestein. Venetia 1649. Vita del Cavalier Marino. Venetia 1649.
L'Adamo. Venetia 1649.
- 140 Pozycja nie zidentyfikowana.

SPIS TREŚCI

Wstęp	[3]
I. Życiorys kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr	[5]
II. Zasób księgozbioru kanonika Jerzego Wawrzyńca Budaeusa a Lohr pod względem treściowym	[7]
a. Poszczególne dziedziny ówczesnej wiedzy w księgozbiorze	[7]
1. Pismo święte i egzegeza	[7]
2. Ojcowie Kościoła	[9]
3. Historia kościelna	[10]
4. Teologia dogmatyczna	[12]
5. Teologia moralna	[13]
6. Teologia polemiczna	[13]
7. Liturgia	[14]
8. Teologia pastoralna	[15]
9. Homiletyka	[15]
10. Ascetyka	[17]
11. Prawo kanoniczne	[18]
12. Prawo świeckie	[19]
13. Historia świecka	[20]
14. Biografia	[23]
15. Geografia	[23]
16. Astronomia, matematyka, medycyna, magia	[24]
17. Filozofia	[28]
18. Literatura klasyczna — humanistyka	[29]
19. Literatura włoska	[29]
20. Słowniki	[30]
21. Polonica	[30]
III. Proweniencja dzieł w księgozbiorze kanonika Jerzego Wawrzyńca Bu- daeusa a Lohr	[30]
IV. Oprawy dzieł w księgozbiorze kanonika Budaeusa	[33]
V. Zainteresowania czytelnicze	[37]
Zakończenie	[39]
Summarium	[40]
1. Dodatek źródłowy	[41]
2. Komentarz do wykazów	[55]